

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Кафедра фінансів і кредиту

Галенко Вікторія Миколаївна

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кваліфікаційна робота магістра на здобуття
ступеня вищої освіти магістр
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо-професійною програмою «Фінанси і кредит з
поглибленим вивченням іноземної мови»

Керівник кваліфікаційної роботи магістра:
канд. екон. наук, доцент, Васильєв А.А.

Рецензент:
д-р. екон. наук, професор, Ужва А. М.

Миколаїв 2023

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів і кредиту

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітньо-професійна програма: «Фінанси і кредит з поглибленим вивченням іноземної мови»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів і кредиту

_____ канд. екон. наук, доцент Черненко К.П.

“ _____ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Галенко В.М.

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра: Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах воєнного стану.

керівник кваліфікаційної роботи магістра

канд. екон. наук, доц. Васильєв А.А.

(науковий ступінь, вчене звання прізвище, ім'я, по батькові)

затверджені наказом ЗВО від “ _____ ” _____

2. Строк подання здобувачем кваліфікаційної роботи магістра

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи магістра: фінансова звітність підприємств; дані офіційних сайтів підприємств; статистичні збірники; нормативна база; відкриті дані інформаційних агентств; науково-практичні та теоретико-методичні роботи вітчизняних і зарубіжних вчених.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): у процесі дослідження планується дослідити теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства, систематизувати методичні підходи до аналізу фінансового стану та оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, визначити тенденції розвитку аграрної галузі України, здійснити аналіз фінансового стану підприємств, визначити рівень їх фінансової безпеки в умовах воєнного стану, визначити фактори та характер їх впливу на рівень фінансової безпеки досліджуваних підприємств, розробити рекомендації щодо підвищення рівня фінансової безпеки підприємств аграрної сфери в умовах воєнного стану.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): складові економічної безпеки суб'єкта господарювання; алгоритм поетапної оцінки фінансової безпеки підприємства; питома вага аграрного сектора в економіці України; експорт та імпорт сільськогосподарської продукції; елеваторні потужності по областях; обсяги фінансових ресурсів аграрних підприємств; нові аспекти діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні під час воєнного стану; диференціація малих та середніх аграрних підприємств України за результатами прямих збитків; показники майнового стану; показники ліквідності; показники фінансової незалежності; показники ділової активності; показники дебіторської та кредиторської заборгованості; показники рентабельності; динаміка рівня фінансової безпеки; основні фактори, що негативно впливають на рівень фінансової безпеки аграрних підприємств; прогнозування чистого доходу; прогнозування зміни дебіторської та кредиторської заборгованості.

6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи магістра	Примітка
	Закріплення за науковим керівником	вересень першого року навчання на магістерській програмі	
0	Підготовка та подання Дослідницької пропозиції	вересень-жовтень першого року навчання на магістерській програмі	
1	Побудова плану дослідження	вересень	
2	Здійснення аналізу літературних джерел Огляд літератури	жовтень	
3	Формування методології аналізу	жовтень-листопад	
4	Формування інформаційної бази дослідження та проведення емпіричного аналізу моделі	листопад	
5	Розробка та обґрунтування рекомендацій, підготовка висновків та дискусії	грудень	
6	Оформлення кваліфікаційної роботи магістра та підготовка її до захисту	січень	

Здобувач

_____ (підпис)

Галенко В.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи _____

(підпис)

Васильєв А.А.

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1. Наукові підходи щодо визначення поняття «фінансова безпека підприємства».....	8
1.2. Характеристика попередніх спроб оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану.....	17
2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	20
3. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	32
3.1. Аналіз розвитку аграрної галузі України.....	32
3.2. Аналіз фінансового стану ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ».....	45
3.3. Аналіз фінансового стану ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД».....	50
3.4. Аналіз фінансового стану ТОВ СП «Нібулон».....	54
3.5. Аналіз фінансового стану ПРАТ «МХП».....	58
3.6. Аналіз фінансового стану ГК «Ukrlandfarming».....	62
3.8. Оцінка ймовірності банкрутства аграрних підприємств.....	67
3.9. Стан фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах правового режиму воєнного стану.....	68
3.10. Побудова інтегрального показника фінансової безпеки аграрних підприємств.....	77
4. РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНКИ ТА ОБГРУНТУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ З ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	84
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	104
ДОДАТКИ.....	112

ВСТУП

В умовах воєнного стану в Україні, економічної та політичної нестабільності, мінливості факторів мікро- та макросередовища, що впливають на діяльність підприємства, необхідність забезпечення сталого розвитку суб'єкта господарювання та його фінансової безпеки значно зростає.

Управління фінансовою безпекою підприємства являє собою систему методів та заходів, спрямованих на розробку та здійснення управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням захисту його функціонування. Тобто, економічна безпека підприємства – це стан найефективнішого використання його ресурсів для запобігання фінансовим ризикам та створення умов стабільного функціонування всіх його підрозділів.

Суть зміцнення фінансової безпеки фірми полягає в досягненні найвищої ефективності та стабільності її діяльності, що можлива в результаті своєчасного виявлення цих ризиків, щоб компанія могла їх успішно подолати. Відповідно, необхідно постійно моніторити ситуацію, щоб їх випереджати.

Причиною фінансової незахищеності будь-якого підприємства є велика кількість фінансових ризиків, які супроводжують його протягом всього періоду функціонування. Тому одним із основних завдань системи забезпечення фінансової безпеки підприємства є захист власних фінансових інтересів від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів з метою забезпечення ефективності діяльності підприємства.

Сьогодні, одним із найвагоміших факторів впливу на фінансову безпеку підприємства є повномасштабна війна на території України, як наслідок це провокує падіння економіки, безробіття, суттєві темпи інфляції, валютні коливання та ін., негативно позначається, перш за все, на рентабельності та платоспроможності підприємства, що у свою чергу знижує рівень його фінансової безпеки. Тому в умовах воєнного стану та економічної нестабільності доцільно та необхідно здійснювати спеціальне управління фінансовою безпекою підприємства.

Кожна галузь народного господарства України зазнала втрат внаслідок агресії з боку Російської Федерації. За оцінками уряду, Україна втратить 33,2-33,5% ВВП у 2022 році [1]. Не є винятком і аграрний сектор України, який також зазнав значних втрат людських ресурсів, продукції рослинництва та тваринництва, приміщень та обладнання, палива та добрив. Тому необхідно вивчити процеси, що відбуваються в аграрному секторі України, визначити фінансові втрати під час бойових дій, якнайшвидше знайти диверсифіковані напрямки забезпечення фінансової безпеки підприємств даної галузі.

Зараз одними з найбільших аграрних компаній України є: ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД», ТОВ СП «Нібулон», ПРАТ «МХП», ГК «Ukrlandfarming», ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КІЇВ», на прикладі яких буде здійснено аналіз фінансової безпеки.

Оскільки аграрний сектор формує продовольчу безпеку країни в цілому, держава постійно займається фінансовою підтримкою сільгоспвиробників і всього ланцюжка створення вартості продовольства. Проте в умовах воєнного стану особливого значення набули проблеми фінансового забезпечення агросектору, що додає ще більше викликів для таких підприємств.

До того ж, Міжнародний валютний фонд (IMF Country Report, 2022) прогнозує падіння української економіки на 35% у 2022 році в аграрному секторі [2], такі ризики вимагають розробки системи напрямів фінансової стабілізації та безпеки аграрних підприємств.

Сутність фінансової безпеки підприємства досліджували у своїх працях багато вітчизняних та закордонних науковців, таких як Блакита Г.В., Ганущак Т.Л., Краснокутська Н.С., Коптева Г.М., Гріщенко І.В., Гринчук Т.П., Меліхова Т.О., Височина В.В. та інші. Деякі дослідники, зокрема Могильний О., Осташко Т.О., Верхоглядова Н.І., Москвін Б.Ю., Герасимова О.Л., намагалися з'ясувати вплив воєнного стану, запровадженого 24 лютого 2022 року, на економічну діяльність підприємства. Проте залишаються недостатньо дослідженими питання фінансової безпеки суб'єкта господарювання саме аграрного сектору в

умовах воєнного стану в Україні та відсутня деталізація шляхів покращення проблемної ситуації на таких підприємствах.

Метою підготовки кваліфікаційної роботи є оцінка фінансової безпеки підприємства аграрного сектору в умовах воєнного стану та розробка практичних рекомендації щодо її підвищення.

Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати такі завдання:

- дослідити теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства;
- систематизувати методичні підходи до аналізу фінансового стану та оцінки рівня фінансової безпеки підприємства;
- визначити тенденції розвитку аграрної галузі України;
- здійснити аналіз фінансового стану 5 аграрних підприємств України;
- визначити рівень фінансової безпеки підприємств в умовах правового режиму воєнного стану, з'ясувавши фактори та характер їх впливу на рівень фінансової безпеки досліджуваних підприємств;
- розробити рекомендації щодо підвищення рівня фінансової безпеки підприємств аграрної сфери в умовах воєнного стану.

Кваліфікаційна робота ґрунтується на аналізі наукових надбань сучасних вітчизняних та закордонних авторів. Вагоме місце приділяється саме обробці та аналізу наукових джерел і літератури, що допоможуть сформулювати рекомендації щодо підвищення фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчі та нормативно-правові акти, дані Міжнародного валютного фонду, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, монографії, журнальні статті, доповіді на конференціях, аналітичні дослідження, Інтернет видання та результати особистих обчислень.

Під час проведення дослідження використовувались такі основні методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, табличний, графічний, порівняльний метод та метод прогнозування.

Основною гіпотезою дослідження є, те, що початок повномасштабної війни в Україні 2022 року та запровадження правового режиму воєнного стану, призвело до погіршення рівня фінансової безпеки як аграрного сектору в цілому, так і окремого суб'єкта господарювання.

Таким чином, у результаті підготовки кваліфікаційної роботи планується дослідити теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану, оцінити стан фінансової стійкості аграрних підприємств України в довоєнний та воєнний період, проаналізувати отримані результати, виявити проблемні аспекти та знайти шляхи вдосконалення фінансової безпеки.

Для того, щоб досягти очікуваного результату слід мати повне уявлення про теоретичні аспекти фінансової безпеки суб'єкта господарювання в умовах воєнного стану. Ця інформація висвітлена в першому розділі кваліфікаційної роботи, а саме: опрацьована наукова література та систематизовано такі поняття як «фінансова безпека підприємства», «воєнний стан», «управління фінансовою безпекою підприємства» тощо. Також надана характеристика попередніх спроб оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану.

У другому розділі визначено методика проведення досліджень, а саме: етапи методики оцінки фінансової безпеки підприємства, відбір показників для аналізу фінансового стану підприємства, механізм вибору джерел інформації, на які можна спиратись у період невизначеності.

Після цього здійснюються відповідні розрахунки, які наведені у третьому розділі кваліфікаційної роботи. На основі виконаних обчислень здійснено аналіз отриманих результатів, оцінку фінансової безпеки підприємств, оцінку ймовірності банкрутства тощо.

Четвертий розділ присвячений результатам та рекомендаціям з підвищення фінансової безпеки суб'єкта господарювання в умовах воєнного

стану. В ньому зазначено основні напрямки щодо вдосконалення фінансової стійкості підприємств, необхідного для його подальшого стабільного розвитку та рекомендації щодо зниження ризиків, що виникають під час війни.

У висновках кваліфікаційної роботи наведено перелік основних важливих результатів проведеного дослідження. Далі висвітлено список використаних джерел, що містить бібліографічні описи використаних ресурсів під час написання дослідження. Також у кінці розміщено додатки.

Результати кваліфікаційної роботи були опубліковані у вигляді статей: «Фінансова безпека аграрних підприємств України в умовах правового режиму воєнного стану» у виданні «Економіка та суспільство» (випуск № 45/2022); «Теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою підприємства в умовах воєнного стану» у виданні ЧНУ ім. Петра Могили «Студентські наукові студії: Молодіжний науковий журнал» (2023 р.).

студентській збірці факультету економічних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили (січень 2023 року).

Кваліфікаційна робота складається з вступу, основної частини та висновків. Містить список використаних джерел із 68 найменувань та 10 додатків. Загальний обсяг роботи – 140 сторінок. Робота містить 17 формул, 77 таблиць та 15 рисунків.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Наукові підходи щодо визначення поняття «фінансова безпека підприємства»

Останні опубліковані наукові роботи свідчать про великий інтерес вітчизняних та закордонних науковців до проблеми управління і оцінювання фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Адже для успішного розвитку будь-якого підприємства та формування позитивних фінансових результатів його діяльності в умовах сьогоденної економічної нестабільності, важливим завданням є створення системи фінансової безпеки підприємства, яка б допомогла йому ефективного функціонування в довгостроковому періоді.

Проаналізувавши трактування терміна «безпека», яке дають різні науковці, можна виділити кілька його суттєвих характеристик. Біляк Ю.В. визначає це поняття як певний стан, здатність до самозахисту, систему заходів і дій [3]. Однак Вудвуд В.В. та Батієвська О.В. вважають, що безпека – це здатність когось або чогось до зростання в умовах загроз [4]. Крім того, існують визначення поняття «безпека», які розкривають її сутність через систему методів, які забезпечують стабільність і розвиток суб'єкта [5]. Багато енциклопедій і словників визначають «безпеку» як стан, коли комусь або чомусь нічого не загрожує.

Загалом, всі характеристики безпеки повинні розглядатися в рамках комплексного підходу, тому що безпечний стан може бути досягнутий не тільки за відсутності загроз, але і коли будуть забезпечені можливості для їх діагностики та протистояння.

Безумовно, однією з першочергових потреб підприємства є його потреба в безпеці. Абрагам Маслоу стверджує, що потребу можна визначити як стан людини, соціальної групи або суспільства в цілому, який виражає необхідність в чомусь і залежить від об'єктивних умов життя [6]. Потреби є рушійною силою

діяльності як людей, так і підприємства. Відповідно до піраміди Маслоу, можна визначити таку ієрархію потреб бізнесу, де перший рівень є найнижчим і найважливішим, а останній – найвищим:

I рівень – легка окупність бізнесу;

II рівень – потреба в безпеці;

III рівень – соціальна замученість;

IV рівень – потреба у визнанні;

V рівень – потреба у розвитку.

Порівнюючи людей і компанії за пірамідою потреб Маслоу, можна стверджувати, що потреба в безпеці підприємства знаходиться на другому рівні ієрархії і є основою для реалізації потреб вищого рівня.

Існує безліч підходів до розуміння сутності саме фінансової безпеки підприємства. Більшість науковців схиляються до ідентифікації фінансової безпеки держави, а потім екстраполяції її на мікрорівень. Блакіта Г.В. та Ганущак Т.Л. вважають, що фінансову безпеку підприємств можна ідентифікувати як певний механізм, який забезпечує стійкість фінансової системи підприємства шляхом використання захисних фінансових інструментів з одного боку та альтернативно забезпечує її ефективність шляхом раціонального використання фінансових ресурсів [7].

Оскільки фінансові відносини є частиною економічних, цілком об'єктивно розглядати фінансову безпеку підприємства як складову його економічної безпеки. Економічна безпека підприємства є комплексною категорією і включає певні складові частини. Проте в літературі можна побачити різну кількість складових економічної безпеки, що зумовлено використанням різних підходів до їх виділення.

Дослідники Краснокутська Н.С. та Коптєва Г.М. узагальнили погляди більшості науковців та виділили три підходи до визначення компонентів економічної безпеки: системний, ресурсний та функціональний. Кожен із цих підходів характеризується своєю кількістю складових економічної безпеки (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Складові економічної безпеки суб'єкта господарювання

Підхід до визначення компонентів	Складові економічної безпеки
Системний підхід	Технологічні, ресурсні, фінансові, соціальні складові.
Ресурсний підхід	Безпека капіталу, персоналу, інформації та технологій, техніки та обладнання, юридична безпека.
Функціональний підхід	Фінансові, інтелектуальні, кадрові, техніко-технологічні, політико-правові, інформаційні, екологічні, корпоративні складові.

Джерело: складено авторами на основі джерела [8].

Аналіз літератури дає змогу зробити висновок, що більшість науковців є прихильниками функціонального підходу. Такі науковці, як Гріщенко І.В. та Гринчук Т.П. вважають, що фінансова безпека, як складова економічної є основною, оскільки вона фундаментально впливає на фінансовий потенціал підприємства та забезпечує досягнення цілей його економічного розвитку [9].

Отже, фінансова безпека підприємства є першочерговим і неодмінним елементом економічної безпеки, яка спрямована на збереження стабільності вітчизняної економічної системи, підвищення конкурентоспроможності, залучення більшого обсягу інвестиційного капіталу тощо.

Попри те, що фінансова безпека є частиною економічної, категорію «фінансова безпека підприємства» можна аналізувати як самостійну, що потребує додаткових досліджень її сутності. По-перше, це пов'язано з тим, що фінансова діяльність насамперед спрямована на забезпечення суб'єктів господарювання необхідними ресурсами; по-друге, фінансові операції підприємства є постійними; по-третє, фінанси відіграють основну роль у забезпеченні стабільного економічного зростання підприємства; по-четверте, найбільш небезпечним є вплив фінансового ризику на підприємство.

Таким чином, існує багато поглядів на поняття «фінансова безпека підприємства», але єдиного підходу до визначення її складових немає. Причина в тому, що процес визначення сутності безпеки досить складний, неоднозначний та багатогранний.

Меліхова Т.О. та Височина В.В. визначають фінансову безпеку підприємства як захист фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин; забезпечення домогосподарств, компаній, організацій та установ, регіонів, галузей і секторів економіки, держави достатнім обсягом фінансових ресурсів для задоволення своїх потреб і фінансових зобов'язань [10]. Проте таке тлумачення не враховує можливості сталого розвитку підприємств навіть під впливом зовнішніх і внутрішніх загроз.

Фінансова безпека компанії повинна забезпечувати її розвиток і стабільність. Мулик Я.І. та Домбровська В.В. зазначають, що саме зростання ринкової вартості компанії є показником розвитку, а рівновага компанії в довгостроковій і короткостроковій перспективах є показником стійкості [11]. Зі свого боку фінансова безпека сприяє сталому розвитку шляхом оптимізації витрат підприємства, забезпечення економічних і соціальних вигод, кращого доступу до ресурсів.

Слободянюк Н.О. та Шокер Р.І. стверджують, що аналіз фінансової безпеки підприємства показує стан підприємства, відповідність його фінансово-економічних можливостей умовам, що склалися на ринках і в країні, а отже, дає можливість дати об'єктивну оцінку правильності та доцільності обраної фінансової стратегії [12]. Тому фінансову безпеку підприємства можна охарактеризувати також як систему, спрямовану на створення (коригування) та реалізацію ефективних фінансових стратегій в динамічних ринкових умовах.

Іншою суттєвою ознакою фінансової безпеки компанії є її трактування як процесу, що забезпечує захист фінансових інтересів компанії. З його допомогою Марусяк Н. Л. та Бак Н. А. визначають фінансову безпеку підприємства як ідентифіковану систему реальних і потенційних, зовнішніх і внутрішніх загроз, які можуть вплинути на фінансові інтереси підприємства [13]. Автори наголошують на тому, що компанія повинна досягти такого стану, коли вона може розвиватись та розширюватись, попри загрози, які на неї впливають.

Під інтересами підприємства мається на увазі його взаємодія з суб'єктами зовнішнього середовища, яка здійснюється постійно або протягом обмеженого часу, примусово або за згодою підприємства. Результатом таких відносин має бути прибуток. Економічні інтереси є основними серед усіх інтересів компанії. Вони в першу чергу відображають ринкову позицію компанії та стан конкурентоспроможності продукції. Аналіз наукових думок з цього приводу дозволяє визначити перелік фінансових інтересів бізнесу, до яких належать:

- максимізація прибутку власників підприємства;
- підвищення рентабельності власного капіталу;
- достатність фінансових ресурсів на всіх етапах розвитку підприємства;
- фінансова стійкість компанії в умовах її зростання;
- високий рівень інвестиційної активності та ефективності інвестицій;
- ефективна нейтралізація фінансових ризиків;
- високий рівень фінансово-інноваційної діяльності;
- швидке подолання фінансової кризи тощо.

Такі дослідники, як Квасницька Р.С., Доценко І.О., Матвійчук Л.О. визначили соціальну і економічну роль фінансової безпеки [14]. Соціальна роль для компанії полягає в можливості підкреслити свій соціальний або майновий статус, а економічне значення фінансової безпеки полягає в тому, щоб забезпечити стабільні та гарантовані інвестиції, підвищити ціну продукту з часом, зменшити економічні ризики через неякісну продукцію чи послугу.

Також такі вчені, як Федулова І.В. та П'ятницька Г.Т. вважають, що фінансова безпека означає здатність компаній створювати систему самозахисту і зростання в умовах загроз [15]. До того ж автори, досліджуючи поняття фінансової безпеки, виділили такі його основні аспекти:

- фінансова безпека підприємства є складовою його економічної безпеки;

- це процес, який забезпечує захист фінансових інтересів компанії;
- є одним із факторів зростання компанії та її стабільності;
- його можна охарактеризувати сукупністю кількісних і якісних показників, які повинні мати відповідний поріг для визначення рівня безпеки.

Інша група вчених (Жаворонок А.В., Марич А.В.) погоджується з наведеними позиціями та визначає фінансову безпеку підприємства як такий стан фінансових ресурсів, який забезпечує ефективну (прибуткову) діяльність підприємства, захищає його фінансові інтереси та зберігає його здатність регулювати ліквідність, платоспроможність і фінансові можливості під впливом різного роду небезпек [16]. Основним моментом такого визначення є ефективність формування та використання фінансових ресурсів, що робить компанію прибутковою та платоспроможною.

Дем'янчук М. А. у своїх працях приділяє значну увагу дестабілізуючим чинникам фінансової безпеки підприємства [17]. Авторка стверджує, що на діяльність підприємства впливають численні фактори, які неможливо проконтролювати та відстежити, оскільки це тягне за собою значні витрати часу і потребує фінансових та людських ресурсів. Тому для підприємства важливо ідентифікувати ті загрози, які безпосередньо впливають на його діяльність, а потім контролювати їх. Також необхідно визначити «критичні ризики» для бізнесу, які можуть істотно вплинути на його фінансовий стан і призвести до глибокої фінансової кризи або навіть банкрутства.

Іншим моментом, на який Дем'янчук М. А. радить звернути увагу при визначенні загроз, є етап життєвого циклу компанії, оскільки він може суттєво вплинути на кількість і набір загроз, особливо коли компанія переходить від однієї стадії до іншої. Розуміння того, на якій стадії життєвого циклу знаходиться підприємство, може значно полегшити боротьбу з загрозами, оскільки вже розроблена система типових ризиків на кожній із стадій (підйом, зрілість, криза, стагнація).

Огляд значущих характеристик та різних визначень фінансової безпеки підтверджує, що це багатогранна та складна категорія. При цьому всі зазначені

характеристики, що відображають особливості фінансової безпеки, є взаємопов'язаними (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Визначення поняття «фінансова безпека підприємства»

Автор	Визначення фінансової безпеки підприємства
Блакита Г.В., Ганущак Т.Л.	Фінансова безпека – це кількісно та якісно визначений рівень фінансового стану підприємства, який забезпечує стійку безпеку його стратегічних фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних, зовнішніх та внутрішніх загроз, параметри яких визначаються на основі його фінансової філософії.
Краснокутська Н.С., Коптева Г.М.	Фінансова безпека – це відсутність фінансових ризиків для підприємства, успішне управління його операційною, фінансовою та інвестиційною діяльністю.
Грищенко І. В., Гринчук Т. М	Фінансова безпека – це складова внутрішньої економічної безпеки підприємства, яка пов'язана із забезпеченням його фінансової стійкості та нейтралізацією фінансового ризику
Меліхова Т. О., Височина В. В.	Фінансова безпека – це ступінь захисту фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин та забезпечення фінансовими ресурсами, достатнім для задоволення потреб підприємства та виконання існуючих зобов'язань.
Мулик Я.І., Домбровська В.В.	Фінансова безпека – це захист фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин; забезпечення домогосподарств, компаній, організацій та установ, регіонів, галузей і секторів економіки, держави достатнім обсягом фінансових ресурсів для задоволення своїх потреб і фінансових зобов'язань.
Слободянюк Н. О., Шокер Р. І.	Фінансова безпека – це здатність підприємства здійснювати свою діяльність, у тому числі фінансову, ефективно та постійно протягом невизначеного періоду часу за допомогою комплексу взаємопов'язаних фінансових заходів діагностики та контролю, покращувати використання фінансових ресурсів та зменшувати вплив ризиків внутрішнього та зовнішнього середовища.
Жаворонок А.В., Марич А.В.	Фінансова безпека – це стан найбільш ефективного використання інформації, фінансових показників, ліквідності та платоспроможності, рентабельності власного капіталу, що знаходяться в межах його граничних значень.

Джерело: складено автором на основі джерел [7, 8, 9, 10, 11, 12, 16].

Враховуючи основні характеристики фінансової безпеки підприємства, її сутність можна сформулювати так: «Фінансова безпека – це фінансовий стан підприємства, який характеризується збалансованістю фінансових ресурсів і здатністю забезпечити їх реалізацію, стійкістю до негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз середовища та здатністю забезпечити фінансову рівновагу та стійку фінансову стабільність підприємства в короткостроковій та довгостроковій перспективі».

Розглядаючи фінансову безпеку як стійку систему, можна відзначити такі основні моменти:

– по-перше, стійкість системи фінансової безпеки підприємства розглядається як її динамічна характеристика. Це означає, що поряд з параметрами свого статичного стану вона може характеризуватися стійкими тенденціями та їх змінами в розвитку;

– по-друге, стійкість системи фінансової безпеки підприємства не є абсолютною. Це означає, що значення окремих параметрів у розвитку системи фінансової безпеки підприємства може мати циклічний або ситуативний характер. Проте коливання окремих параметрів системи фінансової безпеки підприємства зберігають необхідний рівень захисту фінансових інтересів;

– по-третє, на різних етапах розвитку система фінансової безпеки підприємства може змінюватися і виходити на новий рівень стабільності своїх параметрів (такі перехідні періоди можна віднести до нового життєвого циклу підприємства, яке переживає фінансову кризу, його реорганізації, тощо).

Без сумніву, фінансове становище та фінансова безпека підприємства є основою економічного добробуту держави в цілому. Водночас вона є джерелом позитивних впливів або загроз економічній безпеці країни. Тому для визначення сутності «фінансової безпеки підприємства» необхідно проаналізувати не лише погляди науковців, а й проаналізувати нормативно-правові акти. Слід зазначити, що сьогодні в Україні немає законодавчих актів, які б регулювали фінансову безпеку суб'єкта господарювання.

Основою нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання фінансової безпеки та банкрутства є Конституція України, засади якої використовує Уряд України, формуючи державну політику. Термін фінансової безпеки підприємства в актах законодавства України не визначено. Тому фінансова безпека підприємства опосередковано регулюється такими Законами України, як Закон України «Про національну безпеку України» [18], «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19] та Господарським кодексом України [20].

Господарський кодекс України приділяє значну увагу обмеженням монополії в економіці, незаконним угодам між підприємствами, підприємницькій дискримінації, недобросовісній конкуренції, незаконному використанню репутації підприємства, створенню перешкод конкуренції, порушенню комерційної таємниці. Цей законодавчий акт також акцентує увагу на заходах щодо запобігання банкрутству суб'єктів господарювання.

Досліджуючи фінансову безпеку, також необхідно брати до уваги Заключний акт Ради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінський акт), розділ «економічна та комерційна інформація» [21]. Він вказує на те, що держави-підписанти мають право використовувати економічні дані для аналізу відповідних ринків і розробки середньострокових та довгострокових прогнозів, які допоможуть налагодити стійкі торгові потоки та краще використовувати фінансові можливості.

Водночас, всі вищенаведені визначення сутності фінансової безпеки підприємства є цілком прийнятними для мирного часу, але в умовах війни, коли є не просто потенційна, а реальна поява небезпеки, очевидним є факт наявності великої кількості загроз та ризиків у веденні підприємницької діяльності. Ситуація ускладнюється тим, що управлінські рішення під час дії воєнного стану приймаються в умовах найбільш яскраво вираженої невизначеності та високого ризику та спрямовуються на його мінімізацію.

В українському законодавстві «воєнний стан» визначається як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки ...» [22].

Отже, провівши комплексний аналіз поняття фінансової безпеки підприємства, варто звернути увагу й на теоретичні аспекти впливу правового

режиму воєнного стану в Україні на діяльність суб'єктів господарювання аграрного сектору.

1.2. Характеристика попередніх спроб оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану

Сьогодні велика кількість науковців розглядають здебільшого проблеми макроекономіки, загрози економічній сфері та глобальній продовольчій безпеці, спричинені повномасштабною війною Російської Федерації проти України. Численні дослідження, які були присвячені російській окупації АР Крим та окремих районів Донецької та Луганської областей у 2014 році, є дуже важливими з різних причин. Однак окупація цих територій не завдала такої істотної шкоди аграрним підприємствам, оскільки тут функціонували переважно промислові суб'єкти. Отже, про критичні наслідки для фінансової безпеки аграріїв в той час не йшлося. Саме тому зараз важливо розкрити особливості управління фінансовою безпекою підприємств аграрного сектору в умовах правового режиму воєнного стану та визначити ступінь їх вразливості.

Сьогодні у літературі майже відсутні поглиблені ґрунтовні дослідження фінансових втрат підприємств аграрного сектору України під час військової агресії Росії 2022 року. Окремі аспекти цієї науково-практичної проблеми висвітлюються в економічній діяльності українських аграрних підприємств, їх економічних результатах та впливу на продовольчу безпеку.

Могильний О., Патики Н., Кучер А. та інші автори стверджують, що існує пряма залежність держави у формуванні фінансової безпеки, яка здійснюється через відповідні механізми державної підтримки [23]. Водночас, завдяки відповідній державній підтримці сільськогосподарські підприємства зможуть уникнути загроз управлінського характеру та ефективно використовувати наявний ресурсний потенціал для забезпечення своєї фінансової безпеки. Завдяки синергії підприємницької ініціативи, державної підтримки

сільськогосподарського виробництва є можливість зміцнення та забезпечення фінансової стійкості суб'єктів ринку.

Деякі науковці, зокрема Осташко Т.О., досліджують наслідки військових дій на експорт аграрної продукції протягом 2022 року через блокаду морських портів та вплив на продовольчу безпеку у світі [24]. Автор пропонує напрямки часткового відновлення сільськогосподарської діяльності підприємств України та їх післявоєнного відновлення. Проте фінансовій безпеці компаній увага не приділяється.

Більшу увагу особливостям управління саме фінансовою безпекою підприємства в умовах воєнного стану приділяє Верхоглядова Н.І. [25]. Авторка проаналізувала актуальні питання, що постають перед підприємствами в умовах війни, виокремила пасивний та активний компонент економічної безпеки та обґрунтувала декомпозицію законодавчо-регламентованого визначення поняття воєнного стану. Також вона довела, що в умовах воєнного стану управління безпекою зводиться до прийняття своєчасних управлінських рішень щодо вибору та реалізації дій, здатних звести до мінімуму негативний вплив факторів небезпеки, або навіть перетворити його на нові можливості.

Москвін Б.Ю. дослідив проблематику особливостей забезпечення економічної безпеки фінансових інституцій в умовах воєнної агресії РФ проти України [26]. Автор у своїй роботі більшу увагу приділяв саме теоретичним засадам та аналізу наукової літератури, що дозволило йому виокремити інтегральний, ресурсний і цільовий підходи до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства». Також Москвін Б.Ю. виділив головні детермінанти забезпечення економічної безпеки підприємств та окреслив напрями її вдосконалення.

Основне завдання управління безпекою підприємства – мінімізація наслідків впливу негативних факторів, в умовах війни набуває переважно адаптаційного характеру. Вітчизняні науковці Герасимова О.Л., Подоляну М.В., Чачкова А.В. розпочали використовувати термін «адаптація підприємств», коли виникла гостра необхідність у розробці механізму управління, який би

відповідав усім вимогам мінливого зовнішнього середовища [27]. Автори розглядають адаптацію як реакцію системи, яка протидіє фактичному або можливому зниженню ефективності її функціонування. При цьому особливий акцент робиться на тому, що система фінансової безпеки підприємства може і повинна адаптуватися не тільки до змін, які відбулися, але й до тих змін, які можуть статися в майбутньому.

Отже, фінансова безпека підприємств є дуже важливою проблемою, вивчення якої зробить значний крок у напрямку збільшення можливостей бізнесу в сучасних умовах. Тому варто розробити методику та провести аналіз фінансової безпеки підприємств аграрного сектору, задля подальшої реалізації стратегії забезпечення їх стабільної роботи в поточний і стратегічний періоди.

2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Для проведення емпіричного аналізу управління фінансовою безпекою підприємства нами було поставлено завдання визначити особливості методики оцінки фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Потреба в оцінці фінансової безпеки того чи іншого підприємства існує, оскільки в умовах ринкової економіки та постійних зовнішніх загроз для бізнесу оцінка фінансової безпеки є невід'ємним елементом діяльності будь-якого суб'єкта. Виконання оцінки фінансової безпеки підприємства необхідно й для формулювання стратегії підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності компанії.

Проблемою, яка постала перед нами при оцінці фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану була часткова або повна відсутність надійної інформації. Достовірність отриманої інформації, особливо в нестандартних ситуаціях, є ключовим моментом при оцінці поточного фінансового стану суб'єкта господарювання та при наданні йому рекомендацій щодо подальшої діяльності.

Сьогодні, під час повномасштабної війни в Україні, існує багато причин, які роблять інформацію недостовірною. Неточна інформація може виникнути через те, що явище недостатньо відоме, або через саме джерело, яке може бути цілком або частково ненадійним. У такому випадку ненадійні джерела можуть надати суперечливу інформацію (наприклад, джерела інформації, що фінансуються промисловими чи політичними лобі). Отже, за деякими припущеннями джерело не може надати точну інформацію, а лише ймовірну. За іншими, навіть якщо інформація однозначна, неточність джерела призводить до додавання невизначеності до існуючої неоднозначності [28].

Таким чином, для оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану, окрім стандартних джерел інформації, таких як законодавчі, нормативно-правові акти, дані Державної служби статистики України,

фінансової звітності підприємства, аналітичних досліджень, були розглянуті й інтернет-статті, економічні бюлетені, інтерв'ю власників бізнесу, інформація з журналів, видання окремих фірм та державних організацій.

Ключові параметри оцінки системи фінансової безпеки підприємства визначили Ситник Н. С. та Джиговська Л. І. [29]. Відповідно до цього, важливість інформаційного підґрунтя доводить ефективність формування безпечних умов для функціонування та розвитку підприємства.

Рівень фінансової безпеки підприємства безперервно змінюється в результаті взаємодії із зовнішнім середовищем і під впливом внутрішніх процесів. Це вимагає зосередження максимальної уваги на оцінці рівня безпеки в кожному окремому періоді часу з метою розробки та реалізації відповідних захисних заходів. Отже, пріоритети фінансової безпеки підприємства мають такий вигляд:

- збереження підприємства як відкритої соціально-економічної системи;
- уникнення та протидія всім внутрішнім і зовнішнім викликам, ризикам і загрозам;
- досягнення власних інтересів через їх узгодження у внутрішньому та зовнішньому середовищі;
- сталий розвиток;
- сприяння ефективному використанню наявних ресурсів;
- забезпечення використання всіх додаткових функцій.

Калмиков О. В. згрупував методи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Вона оцінюється на основі дослідження грошових потоків, оцінки фінансової стійкості підприємства, методів прогнозування банкрутства, визначення інтегральних показників, фінансових показників-індикаторів [30]. Аналіз цих показників дозволяє всебічно оцінити фінансову безпеку фірми. Адже будь-яке підприємство повинно мати достатні фінансові ресурси, щоб

вчасно оплачувати поточні рахунки, а підприємство, яке не в змозі виконати цю умову, ризикує стати банкрутом.

Перешкодами в оцінці фінансової безпеки підприємства можуть бути:

- різноманітність підходів до оцінки;
- відсутність узгодженого переліку критеріїв;
- наявність суб'єктивізму в процесі оцінювання;
- обмеженість первинної інформації та її незадовільна якість;
- велика кількість показників і значна складність розрахунків;
- ототожнення фінансової безпеки з ефективністю діяльності підприємства;
- проблеми практичного застосування.

Таким чином, з ціллю правильного аналізу та інтерпретації фінансово-економічних процесів, що відбуваються на підприємстві, були використані такі методи:

- діалектичний метод пізнання;
- метод експрес-оцінки;
- табличний метод;
- графічний метод;
- порівняльний метод.

Методологічною основою дослідження стали системний підхід до дослідження досліджуваних явищ і процесів та діалектичний метод пізнання, що дозволило комплексно розглянути нові реалії аграрного сектора економіки та пов'язане з ним погіршення фінансової безпеки у зв'язку з повномасштабною війною Росії проти України, яка почалася 24 лютого 2022 року.

Експрес-аналіз виступає ефективним методом попереднього оцінювання фінансового стану підприємства. З його допомогою можна визначити основні тенденції діяльності та розвитку компанії і на їх основі, визначити пріоритетні напрямки для подальшого поглибленого оцінювання. Таким чином, результати

експрес-аналізу дозволяють отримати оперативну та динамічну інформацію про майновий стан підприємства, фінансові результати його діяльності, стан і ефективність використання фінансових ресурсів, рівень платоспроможності, рентабельності і ділової активності підприємства.

Табличний метод є найбільш зручним та ефективним способом систематизації та узагальнення інформації. Основою табличного метода є таблиця, яка складається з системи рядків і стовпчиків, в яких у певній послідовності викладається статистична інформація про досліджуване явище або процес.

Для повного розуміння сенсу таблиць використовуються такі методи аналізу, як горизонтальний та вертикальний аналіз даних. Горизонтальний аналіз ґрунтується на визначенні динаміки окремих фінансових показників у часі. Під час використання даної системи аналізу розраховуються темпи приросту окремих показників за певний період (місяць, квартал, рік) та визначаються загальні тенденції їх зміни. Вертикальний аналіз базується на структурному аналізі окремих значень фінансових результатів діяльності підприємства.

Графічний метод відносять до методу агрегування даних на первинному описовому етапі. Графік являє собою креслення, яке показує співвідношення даних за допомогою геометричних образів. Вони є більш наочними, ніж таблиці, оскільки послідовність даних та їх значень представлена візуально.

Порівняльний метод ґрунтується на зіставленні значень груп показників аналогічних між собою. В ході використання цієї системи аналізу розраховуються розміри відносних і абсолютних відхилень порівнюваних значень, наприклад, звітних і планових (нормативних) фінансових показників для контролю поточної діяльності підприємства [31].

Щоб оцінити рівень фінансової безпеки 5 аграрних підприємств України за основу аналізу було взято річну фінансову звітність за 2017-2021 роки, та проміжний фінансовий звіт за 6 та 9 місяців 2022 року, а саме: баланс та звіт про фінансові результати. Варто відмітити, що лише ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-

КИЇВ» та ПРАТ «МХП» опублікували проміжну фінансову звітність за 9 місяців 2022 р., інші підприємства (ТОВ СП «Нібулон», ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД», ГК «Ukrlandfarming») – лише за 6 місяців 2022 року.

Найважливішою характеристикою фінансово-економічної діяльності підприємства є його фінансовий стан. Він визначає ступінь конкурентоспроможності підприємства, його потенціал, оцінює ефективність розподілу і використання наявних ресурсів тощо. Зокрема, питанням фінансового планування та дослідженням ефективності функціонування підприємства займаються Белоусова І.А. та Ліхота Л.І. [32]. Автори розглянули методи управління суб'єктів господарювання та виокремили важливість функції планування в управлінні фінансовим станом та безпекою підприємства. Їх наукова праця стала підґрунтям для дослідження фінансового становища обраних підприємств.

Для визначення фінансової безпеки підприємства проводиться фінансовий аналіз. Основною ціллю якого є комплексна оцінка стану підприємства, з метою виявлення та усунення недоліків у фінансово-господарській діяльності організації, а також пошуку резервів підвищення ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та ефективності діяльності підприємства.

На даному етапі нами було виділено такі основні принципи оцінки фінансової безпеки підприємства:

- комплексність – характеристика рівня безпеки за ключовими функціональними складовими;
- об'єктивність – відображення реального рівня безпеки;
- результативність – сукупність показників, які можуть бути використані на конкретному підприємстві;
- періодичність – розрахунок з певним інтервалом для оцінки динаміки зміни рівня безпеки;

– чутливість – можливість отримувати дані про суттєві зміни рівня безпеки як основу для прийняття адекватних захисних рішень [33].

Головною метою фінансового аналізу є розрахунок ряду пріоритетних показників, що дають змогу побачити сучасний фінансовий стан підприємства. Ці показники включають аналіз майнового стану, ліквідності, платоспроможності (фінансової стійкості), ділової активності, рентабельності та стан грошових потоків підприємства. Для кожного з цих коефіцієнтів існують певні оптимальні значення, відповідність яким свідчить про правильну політику управління капіталом. Розрахунок саме цих коефіцієнтів допомагає достатньо точно визначити фінансовий стан підприємства. У додатку А наведено нормативні значення та формули розрахунку коефіцієнтів фінансової безпеки підприємства.

Платоспроможність – це здатність компанії виконувати свої довгострокові борги та фінансові зобов'язання. Вона демонструє здатність компанії оплачувати свої борги, включаючи будь-які пов'язані з ними відсотки. Щоб вважатися платоспроможним, вартість активів підприємства, має бути більшою за суму його боргових зобов'язань.

Щоб проаналізувати ліквідність підприємства був використаний коефіцієнт поточної ліквідності, що показує ступінь покриття оборотними активами оборотних пасивів. Перевищення оборотних активів над короткостроковими фінансовими зобов'язаннями забезпечує резервний запас для компенсації збитків, які може понести підприємство при розміщенні та ліквідації всіх оборотних активів, крім готівки. Чим більший цей запас, тим більше впевненість кредиторів у тому, що борги буде погашено.

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості був проведений в наступній послідовності:

1. Аналіз абсолютних та відносних показників стану та руху дебіторської та кредиторської заборгованості.
2. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості за термінами.

3. Розрахунок показників оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості.

4. Оцінка співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості

Рентабельність підприємства показує ефективність діяльності підприємства, оптимального використання капіталу. Аналіз рентабельності здійснюється з метою оцінки фінансового становища підприємства, виявлення резервів зростання, складання перспективних планів розвитку підприємства.

Також у роботі проаналізовано стан грошових потоків підприємства. Для здійснення аналізу використано дані Форми 3 фінансової звітності «Звіт про рух грошових коштів», а саме підсумкові рядки щодо руху грошових коштів за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Іншою умовою визначення фінансової стійкості та стабільності діяльності підприємства є оцінка ймовірності настання банкрутства. Банкрутство визначається як ситуація, в якій у боржника відсутня можливість повністю розрахуватись за своїми зобов'язаннями перед кредиторами.

Методами прогнозування банкрутства є математичні розрахунки фінансової стійкості у вигляді формул, виведених вітчизняними та закордонними науковцями. Лепейко Т. І. та Доценко Т. О. [35]. Автори досліджують питання методики прогнозування ймовірності неплатоспроможності підприємств на основі аналізу існуючих закордонних методик, а також визначають їх недоліки при застосування на українських підприємствах.

В закордонній практиці найчастіше використовується п'ятифакторна математична модель Альтмана, розроблена на основі множинного дискримінантного аналізу, що являє собою функцію показників, які характеризують результати діяльності підприємства. Розраховується ця модель за такою формулою (2.1):

$$Z = 1,2a + 1,4b + 3,3c + 0,6d + 0,99e, \quad (2.1)$$

де а – відношення оборотного капіталу до валюти балансу;

- b – відношення нерозподіленого прибутку до валюти балансу;
- c – відношення валового прибутку до валюти балансу;
- d – відношення вартості власного капіталу до вартості всіх зобов'язань;
- e – відношення доходу від реалізації до валюти балансу.

В залежності від отриманого значення «Z» проводиться оцінка ймовірності настання банкрутства:

якщо $Z < 1,81$, то ймовірність банкрутства дуже велика, підприємство в зоні фінансового ризику;

якщо $1,81 < Z < 2,99$, то ймовірність банкрутства не висока, але можлива;

якщо $Z > 2,99$, то ймовірність банкрутства низька, підприємство можна вважати фінансово стійким.

Наступна модель прогнозування банкрутства створена Г.Спрінгейтом на основі моделі Альтмана і дискримінантного аналізу. В процесі її розробки з 19 найважливіших фінансових коефіцієнтів Спрінгейтом було відібрано лише 4 та побудована нова модель. Вважається, що точність прогнозування за цією моделлю близько 90%. Формула виглядає таким чином (2.2):

$$Z = 1,03a + 3,07b + 0,66c + 0,4d, \quad (2.2)$$

де a – частка оборотного капіталу в структурі активів;

b – відношення чистого прибутку до виплати податків і відсотків до сукупних активів;

c – відношення чистого прибутку до поточних зобов'язань;

d – відношення доходу від реалізації продукції до всіх активів.

Оцінка підприємства за моделлю банкрутства Спрінгейта:

якщо $Z < 0,862$ – банкрутство підприємства ймовірно;

якщо $Z > 0,862$ – банкрутство підприємства малоймовірно.

Перші два коефіцієнти «a» і «b» вже використовувались Альтманом у своїй моделі. Коефіцієнт «c» має максимальне вагове значення і несе найбільший внесок в інтегральний показник банкрутства підприємства.

Досить поширеною в Україні є модель професора Київського національного економічного університету – Терещенка О. О. [36]. Він розробив

універсальну дискримінантну функцію, яка враховує всі складові фінансового стану: ліквідність, прибутковість, оборотність, структуру майна, капіталу тощо. Метод розрахунку моделі наведено у формулі (2.3):

$$Z = 1,5a + 0,88b + 10c + 5d + 0,3e + 0,1f, \quad (2.3)$$

де a – відношення грошового потоку до зобов'язань;

b – відношення валюти балансу до зобов'язань;

c – відношення чистого прибутку до валюти балансу;

d – відношення чистого прибутку до виручки;

e – відношення виробничих запасів до виручки;

f – відношення виручки до основного капіталу підприємства.

Отримані результати можна інтерпретувати так:

якщо $Z < 0$, то підприємство є майже банкрутом;

якщо $0 < Z < 1$, то підприємство в зоні фінансового ризику;

якщо $1 < Z < 2$, то фінансова рівновага підприємства порушена;

якщо $Z > 2$, то підприємство можна вважати фінансово стійким.

Основною перевагою даної моделі є те, що вона розроблена з використанням вітчизняних статистичних даних і враховує галузеві особливості організації.

Після визначення переліку показників оцінки рівня фінансової безпеки підприємства слід визначити підхід до розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки, який, водночас, має бути універсальним, простим і легким у розрахунку. Тому вважаємо за доцільне для розрахунку інтегрального показника на основі оцінки вищевказаних показників використовувати узагальнену функцію Харрінгтона [37], яка є універсальним і зручним способом побудови узагальненого показника.

Доцільність використання такої функції для розрахунку інтегрального коефіцієнту фінансової безпеки підприємства було обґрунтовано Лютик Т. В. [38] та Григорук П. М. [39]. Автори стверджували, що незважаючи на складність комплексної та достовірної оцінки рівня фінансової безпеки, перевагами обчислення саме функції Харрінгтона для аграрної сфери є:

отримання об'єктивної оцінки стану та тенденції розвитку суб'єкта господарювання; виявлення факторів, ризиків та резервів вдосконалення поточної діяльності; визначення напрямів підвищення потенціалу підприємства у фінансовому, організаційному, кадровому, технічному аспектах.

Зазначена функції Харрінгтона є кількісним, однозначним, єдиним і універсальним показником якості досліджуваного об'єкта, що характеризується такими властивостями, як адекватність, ефективність і статистична чутливість, що дозволяє використовувати її як критерій оптимізації. В основі побудови цієї узагальненої функції лежить ідея переведення натуральних значень окремих показників у безрозмірну форму.

Врахування часткових функцій за шкалою Харрінгтона та інтегрального показника оцінки фінансової безпеки підприємства (D) здійснюється за такою формулою (2.4):

$$D = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n d_i}, \quad (2.4)$$

де n – кількість показників, які використовуються для оцінки безпеки фінансової стійкості;

d_i – функція, що визначається відповідно до шкали Харрінгтона.

Таким чином, для оцінки фінансової безпеки підприємства на основі функції Харрінгтона необхідно систему показників, обрану для аналізу, перевести в безрозмірний вигляд (y_i), а потім розрахувати значення часткових функцій за формулою (2.5).

$$d_i = \exp \times [-\exp \times (-y_i)], \quad (2.5)$$

де y_i – показник фінансової безпеки у безрозмірному вигляді.

Формули для приведення коефіцієнтів до безрозмірного вигляду (2.6) і (2.7):

$$y_i \uparrow (max) = \frac{k_i}{k_{kpm}}, \quad (2.6)$$

$$y_i \downarrow (min) = \frac{(1-k_i)}{k_{kpm}}, \quad (2.7)$$

де k_i – розрахункове значення індексу;

$k_{крт}$ – критичне значення індексу;

max/min – критерій максимізації (мінімізації) отриманого показника.

Крім того, для визначення інтегрального показника фінансової безпеки необхідно розрахувати коефіцієнт Бівера. Він використовується для виявлення незадовільної структури балансу та ознак неплатоспроможності компанії. Незадовільна структура балансу виникає тоді, коли значення коефіцієнту стає меншим 0,1. У такому випадку підприємство вважається збитковим і не може функціонувати за рахунок власних коштів [40].

Формула розрахунку коефіцієнту Бівера має такий вигляд (2.8):

$$K_B = \frac{\text{Чистий прибуток} - \text{Амортизація}}{\text{Довгострокові} + \text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.8)$$

Для інтерпретації отриманих характеристик рівня фінансової безпеки використовують шкалу Харрінгтона. Її мета – встановити відповідність між показниками, що характеризують функціонування досліджуваного об'єкта і пріоритетом тієї чи іншої загрози. Для отримання значень за шкалою використовують готові розроблені таблиці відповідності між співвідношеннями пріоритетів в емпіричній та числовій системах (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Шкала Харрінгтона

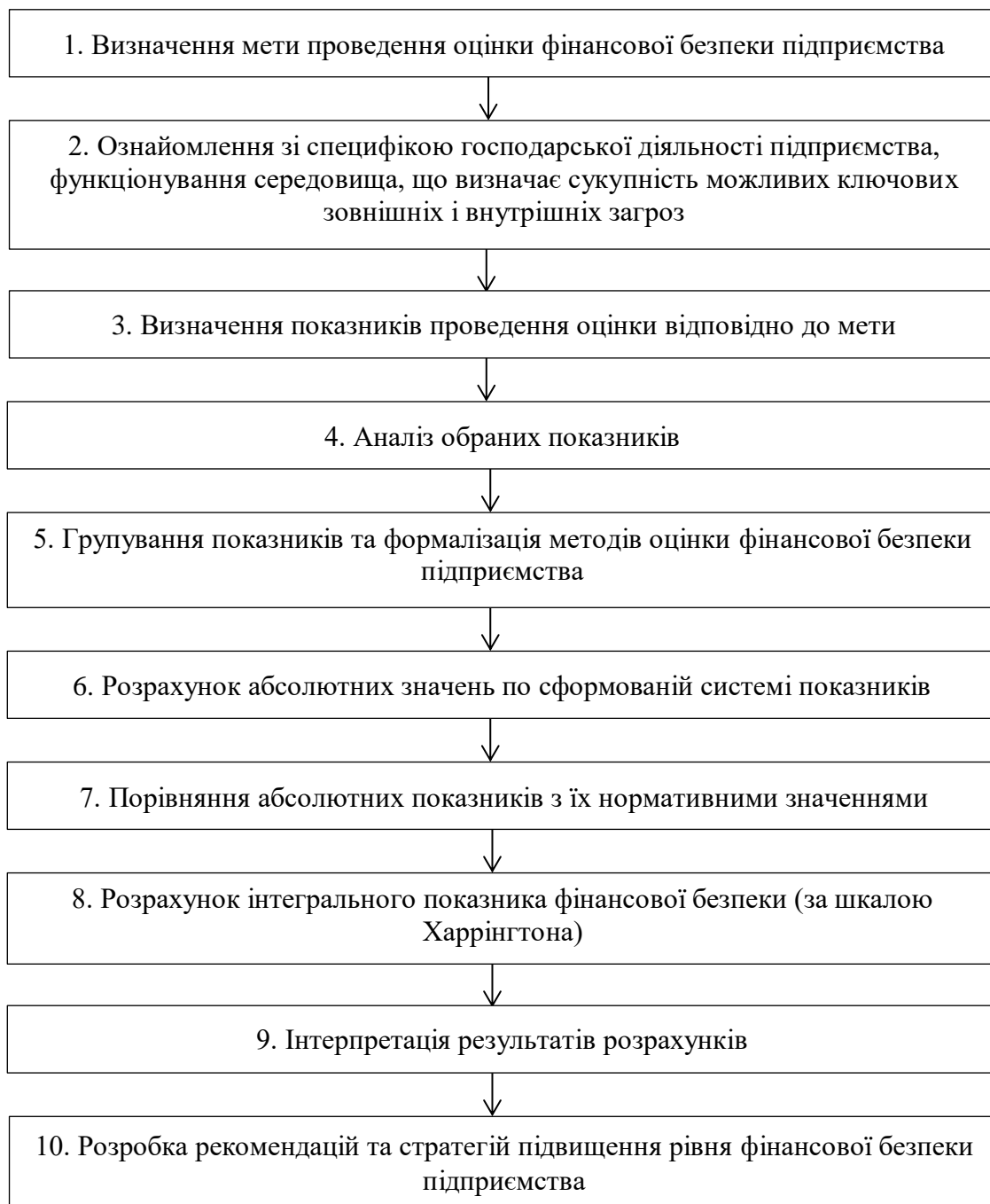
Значення функції	Оцінка за шкалою
1,00 – 0,81	Дуже добре
0,80 – 0,64	Добре
0,63 – 0,38	Задовільно
0,37 – 0,21	Погано
0,20 – 0,00	Дуже погано

Джерело: [37].

На останньому етапі розраховується інтегральний показник рівня фінансової безпеки підприємства на основі визначення значення функції Харрінгтона для кожного з аналізованих років.

Перелічена методика оцінки фінансової безпеки підприємства в узгодженому порядку відображається в такому алгоритмі дослідження (див. рис. 2.1):

Рисунок 2.1 – Алгоритм поетапної оцінки фінансової безпеки підприємства

Джерело: складено авторами самостійно.

Таким чином, структурно-логічний інструментарій, систематизація емпіричних даних, світоглядна позиція авторів сприяли узгодженому формулюванню методів та процедури оцінки фінансової безпеки підприємства, які надають перспективне бачення потенціалу для подальших досліджень у напрямку означеної тематики.

3. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

3.1. Аналіз розвитку аграрної галузі України

Сільське господарство історично було однією з основних галузей економіки України. Цей сектор формує ресурси та забезпечує продукцією для задоволення потреб як внутрішнього, так і міжнародного ринку, активно впливає на структуру цього ринку, цінову політику, економічні, соціальні та технологічні аспекти розвитку.

Оскільки сьогодні економічний розвиток характеризується процесами глобалізації, трансформації, зміною структури ВВП і орієнтацією на нові технології та послуги, аграрний сектор все ще залишається одним із життєво важливих як у світовій, так і у вітчизняній економіці, адже ефективний розвиток сільського господарства є основою продовольчої та національної безпеки.

В свою чергу, агробізнес є основним двигуном зростання української економіки. Україна завжди була відома як «житниця Європи», адже на її частку припадає близько 25% найродючіших чорноземів [42]. Важливість аграрного сектору для української економіки демонструє табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Питома вага аграрного сектора в економіці України за 2017-2020 рр., %

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Частка аграрного сектору в загальному обсязі валового внутрішнього продукту (у фактичних цінах)	10,11	12,35	13,62	14,01	14,43
Частка аграрного сектору у загальному обсязі валової доданої вартості (у фактичних цінах)	9,60	10,50	11,90	12,60	12,70
Землі сільськогосподарського призначення	71,94	71,95	71,96	71,98	72,01
Зайнятість населення у сільському господарстві (за оцінкою МОП)	15,41	14,87	14,48	17,10	17,35
Питома частка сільського населення у загальній чисельності населення	30,75	30,65	30,53	30,51	30,25

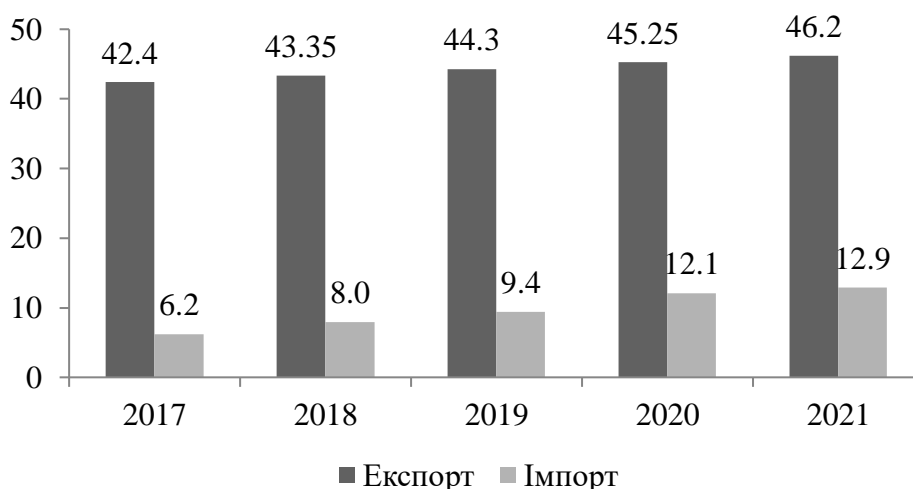
Джерело: складено авторами на основі даних [43].

Як свідчать дані табл. 3.1 аграрний сектор займає вагоме місце в економіці країни. Так, частка галузі у ВВП країни у 2021 році склала понад 14,4%, а частка аграрного сектору у загальному обсязі валової доданої вартості становила 12,7%.

Сільськогосподарські угіддя на кінець 2021 року становлять 72,01% загальної площі земель України. Тобто всі регіони країни більшою чи меншою мірою залучені до сільськогосподарського виробництва. Традиційно основними регіонами виробництва зернових та зернобобових культур є східні (Харківська та Дніпропетровська), південні (Запорізька, Одеська, Херсонська, Миколаївська), центральні (Кіровоградська, Київська, Черкаська, Полтавська) області. Найбільші посіви цукрових буряків і основна кількість цукрових заводів країни, а відповідно і виробництва, знаходяться у Вінницькій, Полтавській і Хмельницькій областях. Спеціалізація на вирощуванні картоплі характерна для північно-західних (Житомирська, Львівська, Рівненська області) та південних (Миколаївська, Херсонська, Одеська) регіонів України. Західні (Закарпатська) області найбільш зосереджені на вирощуванні овочів і фруктів.

Можна побачити тенденцію до зменшення питомої частки сільського населення у загальній чисельності населення. Це пояснюється тим, що все більше людей обирають для постійного проживання більш комфортну міську місцевість. При цьому, питома вага населення зайнятого в аграрному секторі від загальної чисельності зайнятих національної економіки зростає. Станом на кінець 2021 року зайнятість населення у сільському господарстві становила 17,35%, що на 1,94% більше, ніж у 2017 році.

До узагальнюючих показників тенденцій розвитку аграрного сектору економіки можна віднести й індикатори питомої ваги експорту/імпорту сільськогосподарської продукції від загального обсягу товарного експорту/імпорту (див. рис 3.1.).

Рисунок 3.1 – Експорт та імпорт сільськогосподарської продукції за 2017-2021 рр., % від загального обсягу товарного експорту/імпорту

Джерело: складено авторами на основі даних [43].

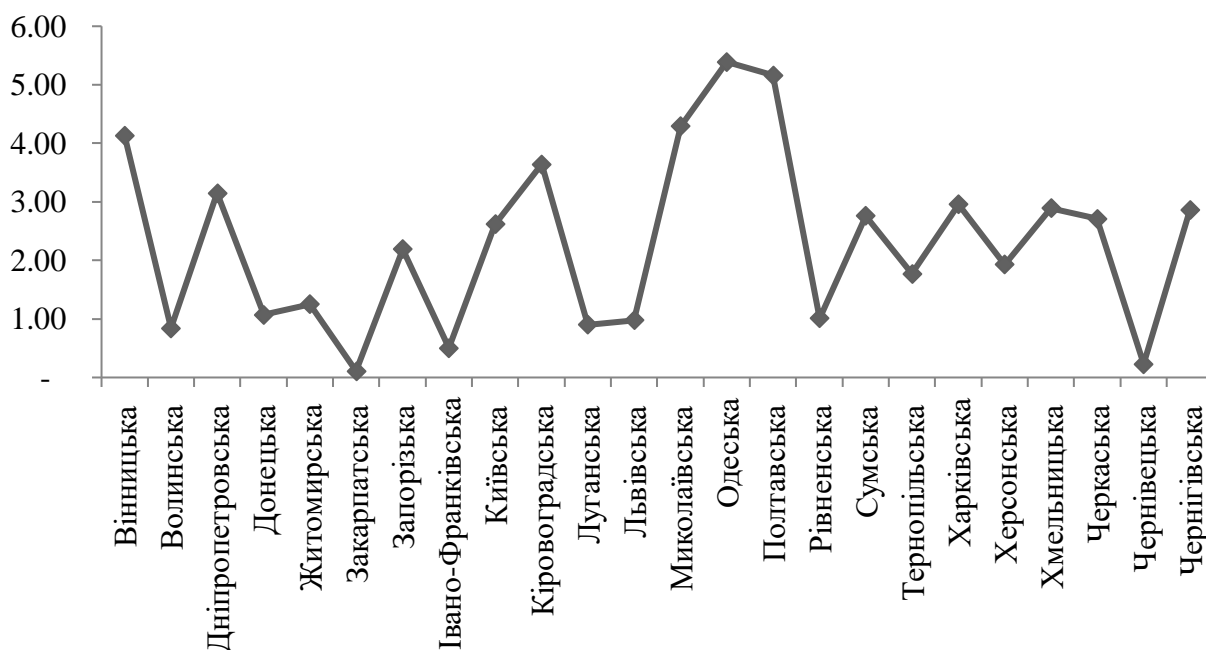
Можна побачити, що відбувається постійне зростання частки експорту та імпорту сільськогосподарської продукції. У 2021 році експорт зазначеної продукції становив 46,2% від загального обсягу товарного експорту. Всього було експортовано товарів на суму 27,8 млрд. дол. США. Тобто майже половину українського експорту становлять агропродовольчі товари.

Основними сільськогосподарськими культурами, що були експортовані є зернові та кормові культури, зокрема пшениця, кукурудза, ячмінь, соняшник, цукровий буряк, зернобобові, плодоовочеві культури, тютюн тощо.

Частка імпорту зростає стрімкіше. Імпорт сільськогосподарської продукції у 2021 році досяг рівня 6,5 млрд. дол. США, що становить 12,9% від загального обсягу товарного імпорту країни.

Слід зазначити, що у товарній структурі імпорту відбулося збільшення закупівель усіх категорій сільськогосподарської продукції: продукцію тваринництва імпортували на загальну суму в 1,3 млрд дол. (+17%); продукцію рослинництва – майже на 2 млрд дол. (+11%); жирів і олії – на 280 млн дол. (+11%); готової продукції імпортували майже на 3 млрд дол. (+13%) [44].

Сукупна потужність усіх сертифікованих елеваторів в Україні станом на 2020 рік становить близько 55,3 млн. т. (див. рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Елеваторні потужності по областях за 2020 рік, млн. т

Джерело: складено авторами на основі даних [45].

Лідуючі позиції займають Одеська, Полтавська та Миколаївська області, які можуть зберігати 5,39 млн. т., 5,16 млн. т. та 4,29 млн. т. сільськогосподарської продукції відповідно. Найменша елеваторна потужність в Чернівецькій та Закарпатській областях – 0,23 млн. т. та 0,11 млн. т. відповідно.

Протягом останніх років будівництво елеваторів та нарощування їх потужностей йде в багатьох областях. Зокрема, елеваторні потужності в 2020 році збільшилися в Чернігівській області – на 660 тис. т., Одеській області – на 600 тис. т., Вінницькій області – на 380 тис. т., Полтавській області – на 240 тис. т. Загалом, порівнюючи з 2019 роком, загальна місткість елеваторів України збільшилася на 4 млн. т..

Сьогодні аграрна галузь є важливою складовою національної економіки, адже вона є одним із стратегічних бюджетоутворювальних та експортоорієнтованих секторів. Впродовж останніх років в аграрній галузі відбулися кардинальні трансформаційні зміни, пов'язані з реформуванням і становленням системи земельних відносин та ринкових відносин. Позитивні процеси зумовлено результатами господарської діяльності нових структур,

реалізації наукових засад аграрного реформування, значними капітальними інвестиціям і впровадженням нових технологій. Однак не можна лишати поза увагою і кліматичний чинник впливу на розвиток аграрного сектору економіки. У таблиці 3.2 наведено зведені дані розвитку аграрного сектору економіки у 2021 році, порівняно з 2020 роком.

Таблиця 3.2 – Зведені дані розвитку аграрного сектору України у 2021 р., порівнюючи з 2020 р.

Культури	Площа зібрання, тис. га		Обсяг виробництва, тис. ц		Урожайність, ц з 1 га	
	2021 р.	2021 р. у % до 2020 р.	2021 р.	2021 р. у % до 2020 р.	2021 р.	2021 р. у % до 2020 р.
Пшениця	7055,5	108,3	327196,7	129,4	46,4	119,6
Пшениця озима	6869,8	108,2	319284,1	129,6	46,5	119,8
Кукурудза	4972,3	100,9	398193,7	141,9	80,1	140,8
Ячмінь	2464,0	103,9	96462,3	123,2	39,2	118,8
Ячмінь озимий	1132,3	112,8	49481,8	147,5	43,7	130,8
Жито озиме	171,6	126,3	6161,2	131,7	36,0	104,3
Овес	177,3	89,1	4947,9	92,5	27,9	103,7
Соя	1271,5	96,3	34093,4	123,5	26,8	128,2
Ріпак	1004,0	90,8	29600,8	114,4	29,5	126,1
Соняшник	6523,9	102,2	164398,4	125,1	25,2	122,3
Картопля	1280,4	96,6	212995,1	102,1	166,3	105,7
Культури овочеві	454,7	99,7	94165,4	103,3	207,1	103,6
Буряк цукровий	382,6	98,9	148879,6	96,8	379,4	107,5

Джерело: складено авторами на основі даних [43].

Можна побачити значне зростання виробництва ячменя озимого та кукурудзи на 47,5% та 41,9% відповідно. Ці культури є досить затребувані на міжнародному ринку, тому вітчизняні аграрії перш за все орієнтуються на експорт своєї продукції. Також відбулось значне зростання виробництва та врожайності пшениці звичайної та озимої, яка є найбільш розповсюдженою культурою, що вирощується в Україні.

Значно зросло виробництво соняшнику – на 25,1%. Нині це потужна індустрія виробництва і переробки, що має експортоорієнтований напрям, зокрема олії і маргарину.

Площа зібрання та виробництво цукрового буряку зменшились на 98,9% та 96,8% відповідно. Це може бути пов'язано з падінням попиту на цукор та

зміною харчової культури населення, адже зараз все більше людей поступово відмовляються від вживання цукру заради збереження здоров'я.

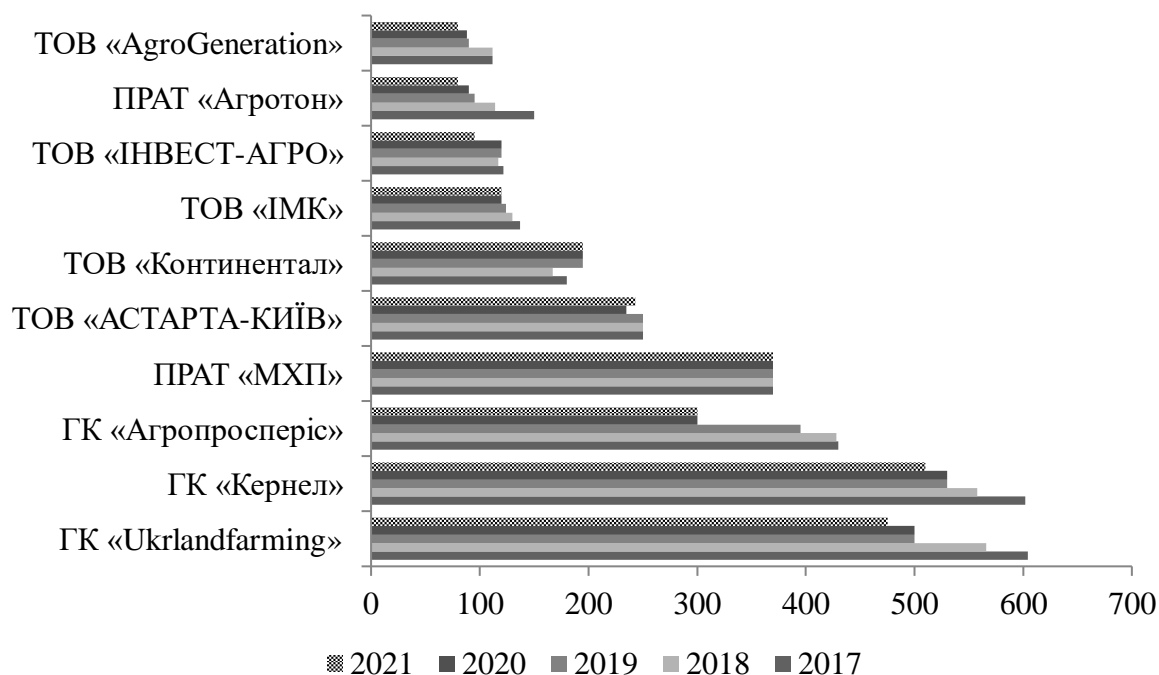
У більшості регіонів середня врожайність зернових, бобових та олійних культур наблизилася до рівня країн, які є світовими лідерами за продуктивністю їх вирощування. Зокрема, у 4 областях (Київській, Черкаській, Чернігівській та Вінницькій) цей показник перевищував 7 т/га, а у Хмельницькій – 8 т/га [44].

За іншими сільськогосподарськими культурами також спостерігається досить значний прогрес у зростанні врожайності. Значною мірою це результат ефективної взаємодії селекційної науки світових та вітчизняних приватних компаній та наукових установ, а також зміна загального розвитку агробізнесу, що поступово відходить від екстенсивної моделі на користь інтенсивної.

Без сумніву, 2021 рік увійде в історію як один із найродючіших, найпродуктивніших та кліматично сприятливих періодів розвитку вітчизняного агропромислового сектору. У грудні 2021 року Державна служба статистики України опублікувала попередні статистичні дані щодо розвитку аграрного сектору економіки та його основних галузей, в якому зазначила, що виробництво зернових культур досягло майже 85 млн тонн, що на третину більше за минулорічний показник і фактично є найбільшим за всю історію статистичних спостережень.

Загалом, в аграрній галузі України на даний момент задіяні чимало підприємств. За даними Державної служби статистики України – це близько 44000 малих та 2600 великих і середніх компаній, число яких щороку збільшується. Десять найбільших агрохолдингів держави обробляють майже 3,1 млн гектарів сільськогосподарських угідь. При цьому, сумарна кількість великих агрокомпаній за рік зрісла на 9%, перш за все, завдяки поглинанню більшими підприємствами менших та входу на ринок нових активних сільськогосподарських суб'єктів.

Десять найбільших аграрних компаній за обсягом земельного та динаміку їх розвитку зображено на рис. 3.3.

Рисунок 3.3 – Динаміка земельного банку ТОП-10 аграрних компаній за 2017-2021 рр., тис. га

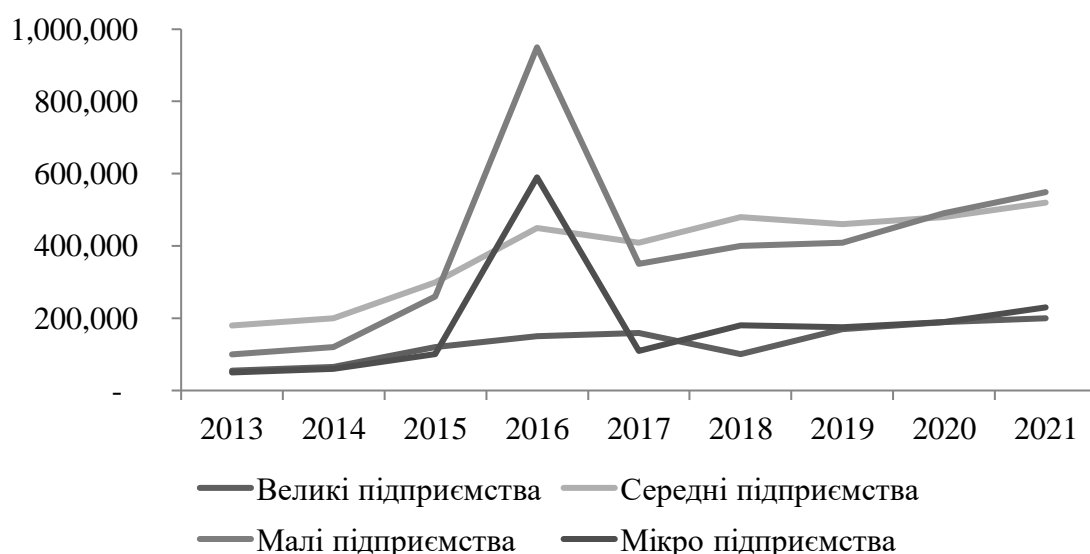
Джерело: складено авторами на основі даних [46].

Так, за останні 5 років земельний банк першої п'ятірки рейтингу знизився на 2% – з 2,08 млн. га до 2,05 млн. га. Склад учасників при цьому не змінився – ГК «Кернел», ГК «Ukrlandfarming», ГК «Агропросперіс», ПРАТ «МХП», ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ».

Слід зазначити, що ГК «Ukrlandfarming», ГК «Кернел» та ГК «Агропросперіс» продовжують зменшувати обсяги свого земельного банку, тоді як ТОВ «Континентал Фармерз Груп» займається його розширенням (+18%). Земельний банк ПРАТ «МХП» протягом останніх п'яти років не змінився.

Щоб краще розуміти фінансове становище аграрних підприємств України, варто розглянути як змінюватись обсяги їх фінансових ресурсів протягом 2013-2021 рр. (див. рис. 3.4).

Рисунок 3.4 – Обсяги фінансових ресурсів аграрних підприємств за 2013-2021 рр., млн. грн.

Джерело: складено авторами на основі даних [47].

Можна побачити, що за обсягом фінансових ресурсів ніша участі аграрного сектору в загальноекономічних фінансах неухильно зростає. Найвищий показник фінансових ресурсів більшості підприємств був у 2016 році, адже через відносну стабілізацію курсу гривні та економічну ситуацію в країні вдалося спостерігати значне зростання збору зернових та олійних культур, виробництва агропродовольчих товарів та експорту, порівняно з кризовим періодом 2014-2015 рр.

Якщо у 2013 році на великі підприємства припадало 55 млрд. грн., то у 2021 році більше 200 млрд. грн., тобто зростання у 3,6 рази. Обсяг фінансових ресурсів середніх підприємств збільшився з 180 млрд. грн. у 2013 році до 520 млрд. грн. у 2021 році, тобто у 2,8 разів, малих підприємств – відповідно з 105 млрд. грн. до 550 млрд. грн. або в 5,2 рази. Фінансові ресурси мікропідприємств становили 28% ресурсів середніх підприємств у 2013 році та 44% у 2021 році. Тобто, мікропідприємства та малі підприємства поступово розширюються та збільшують обсяг своїх фінансових ресурсів.

Слід зазначити, що рівень рентабельності операційної діяльності аграрних підприємств у 2021 році становив 19,1% (для порівняння: рівень

рентабельності операційної діяльності в цілому по економіці становив 7,5%, в оптовій та роздрібній торгівлі – 17,3%, в ІТ – 16,2%, у промисловості – 3,5%, у фінансах і страхуванні – 3,1%) [43].

2022 рік для аграрного сектору України виявився надзвичайно складним, адже початок повномасштабної війни та запровадження правового режиму воєнного стану внесли значні корективи в усю систему функціонування галузі. На великій частині території України частково або повністю зруйновано сільську інфраструктуру, нафтобази, склади для зберігання паливно-мастильних матеріалів, продуктів харчування, зернові елеватори та термінали, сільськогосподарську техніку тощо.

Станом на кінець червня 2022 року 308 територіальних громад (21,0%) із дев'яти областей розташовані в районах ведення бойових дій або в тимчасовій окупації. Це території Дніпропетровської (8,1%); Донецької (100%); Запорізької (77,6%); Луганської (100%); Миколаївської (46,2%); Харківської (91,1%); Херсонської (100%); Сумської (35,3%); Чернігівської (7,0%) областей [48]. Саме ці регіони займають ключові позиції в аграрній сфері. При цьому, на 9 вищеперерахованих регіонів України, де велися або ведуться бойові дії, припадає майже половина ВВП [47].

За даними Міністерства економіки Україна частково втратила 25% орних земель, або майже 8 млн га. На фермах було знищено майже 15% поголів'я тварин, повністю або частково зруйновано об'єкти зрошувальної та меліоративної систем, на 10% звільнених (станом на березень 2022 р.) сільськогосподарських територій ворог залишив вибухонебезпечні та фортифікаційні споруди [49].

У доповіді Food and Agriculture Organization (FAO) оцінено прямі втрати сільськогосподарських активів з початку війни в 6,4 мільярда доларів США (включаючи зруйновану іригаційну інфраструктуру, складські приміщення, техніку та інше сільськогосподарське обладнання, портову інфраструктуру, теплиці, польові культури, худобу та переробні підприємства) [50].

За результатами розвідки Центру досліджень продовольства та землекористування Інституту KSE, проведеної спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства України, непрямі збитки в сільському господарстві у 2022 році оцінюються в 23,3 млрд дол. США, у тому числі 51% за рахунок блокади портів, 42% – через зменшення виробництва рослинництва, 4% – підвищення собівартості продукції, 3% – зменшення виробництва продукції тваринництва [51].

Внаслідок знищення засобів виробництва агропродовольчої продукції та обмеження експорту української сільськогосподарської продукції до інших країн суттєво погіршиться продовольче забезпечення в усьому світі. Зокрема, причинами цього є:

- блокада Миколаївського та Одеського портів, через які постачалося 90% агропродовольчої продукції за експортними контрактами;
- розрив виробничих і збутових ланцюгів;
- неможливість проведення весняно-польових робіт та збирання врожаю на територіях, де ведуться бойові дії та тимчасово окупованих територіях;
- сплеск цін на дефіцитні засоби виробництва;
- мобілізація частини працівників агрокомпаній до лав Збройних Сил України тощо.

Очевидно, що в 2023 році компенсувати такі втрати на світових ринках нереально. Для довідки, до війни Україна посідала п'яте місце у світі з експорту пшениці, четверте – з продажу кукурудзи, третє – ячменю, перше – соняшникової олії [52].

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України станом на квітень 2022 року кожен четвертий елеватор зруйнований (на 4 млн. тонн) або знаходиться на тимчасово окупованій території [53]. Тому аграрії активно закупають альтернативні засоби для тимчасового зберігання нового врожаю (полімерні рукава, силосні мішки та інші мобільні склади).

Як і до розблокування морських портів, аномально великі обсяги перевезень здійснюються залізничним, автомобільним транспортом, комбінованим способом із залученням логістичних систем сусідніх країн (Румунії, Польщі, Словаччини та ін.). У середньому вартість логістики зросла в 5–7 разів, перевалка в портах/баржах і фрахт загалом у 7–10 разів. Фінансову ситуацію ускладнювало невідшкодування ПДВ на експортну агропродовольчу продукцію, оскільки станом на 12 вересня воно сягнуло майже 14 млрд грн [54], хоча формально його було відшкодовано з 14 червня 2022 року.

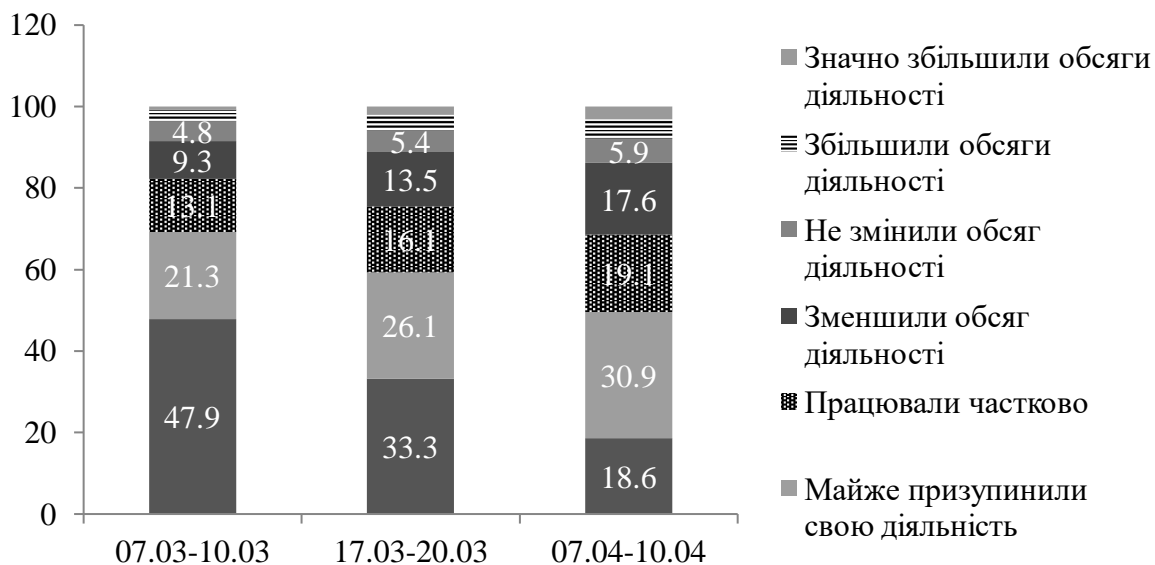
Тому закупівельні ціни на внутрішньому ринку прогнозовано знизилися, оскільки зростання логістичних витрат в першу чергу лягає на плечі аграріїв. Водночас світові ціни на пшеницю цього року в липні піднялися до позначки 400 дол. США за тонну, а в Україні за неї пропонують 60-65 дол. США, що навіть не компенсує собівартості виробництва [55]. Це вже призвело до пожвавлення тіньового сегменту і збитковості підприємств за період воєнного стану.

Відповіддю на стрімке зростання цін на продукти харчування стала постанова уряду «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236» [56], якою встановлено торговельну націнку на продовольчі товари, що мають важливе суспільне значення, у період воєнного стану та три місяці після його припинення, у розмірі не більше 10 % з урахуванням витрат на рекламу, маркетингові послуги, послуги з обробки, пакування, та інші витрати, пов'язані з їх реалізацією.

Однак цей регуляторний захід не стабілізував цінову ситуацію на внутрішньому ринку. Через потрясіння, пов'язані з війною, темпи зростання цін на перероблену групу продовольчих товарів у червні цього року зросли (за рік) до 21,5% [57]. Особливо прискорилося зростання цін на м'ясні та рибні продукти, молочні, борошняні вироби, соняшникову олію.

Консалтингова компанія Advanter Group провела опитування серед 287 сільськогосподарських підприємств малого та середнього бізнесу з початку

війни до середини березня 2022 року, щоб дізнатися чи припинили вони свою діяльність, чи продовжують працювати. Результати наведені на рис. 3.5.

Рисунок 3.5 – Нові аспекти діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні під час воєнного стану (з 23.02.2022 по 10.04. 2022), %

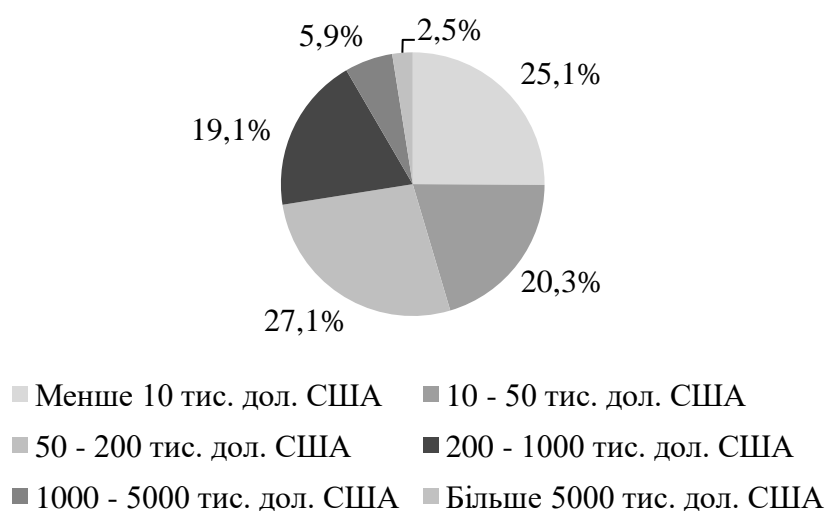
Джерело: складено авторами на основі джерела [58].

Згідно з дослідженням станом на 10 квітня 2022 року бізнес-середовище аграрних підприємств в Україні характеризувалося наступним: 18,6% підприємств повністю припинили роботу; 30,9% – майже призупинили свою діяльність; 19,1% – працюють частково; 17,6% – зменшили обсяг роботи. На фоні таких тенденцій слід зазначити, що 5,9% підприємств не змінили показників; 4,7% підприємств збільшили обсяги робіт; на 3,2% підприємств значно зріс обсяг робіт.

Загальна динаміка ділової активності сільськогосподарських підприємств в Україні під час війни стрімко змінилася навіть протягом одного місяця (березень-квітень 2022 року). Ця інформація свідчить про те, що незважаючи на значне погіршення бізнес-середовища та руйнування внутрішнього співробітництва під впливом військових дій, окупації окремих територій України, триває активний пошук механізмів протидії цим факторам на мікро- та макроекономічному рівні.

Держава усебічно підтримує та дає можливість знаходити нові рішення в складних умовах для стимулювання економічної діяльності та адаптації до змін у бізнес-середовищі шляхом запровадження нових нормативних вимог. Наприклад, змінено вимоги та терміни подання статистичної, фінансової та податкової звітності. Значні зміни відбулися в банківському та податковому законодавстві країни, системі державного регулювання цін і ціноутворення.

Результати оцінки прямих збитків малих та середніх аграрних підприємств в Україні з початку війни та протягом квітня 2022 р. представлені на рисунку 3.6.

Рисунок 3.6 – Диференціація малих та середніх аграрних підприємств України за результатами прямих збитків (станом на 13.04.2022 р.)

Джерело: складено авторами на основі джерела [58].

Можна побачити, що найбільше малих та середніх аграрних підприємств (27,1%) мали прямий збиток, спричинений війною, від 50 до 200 тис. дол. США, і лише 2,5% підприємств – понад 5000 тис. дол. США. Зрозуміло, що це значно ускладнить відновлення фінансової безпеки підприємств у післявоєнний період.

Таким чином, сильний і стабільний сільськогосподарський сектор в Україні є критично важливим як для глобальної продовольчої безпеки, так і для вітчизняної. Тому варто розглянути як запровадження військового стану вплинуло на фінансову безпеку аграрних підприємств України.

3.2. Аналіз фінансового стану ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ»

ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» зареєстровано в 1993 р. у м. Київ. Компанія займається вирощуванням зернових (крім рису), бобових і олійних культур, виробництвом цукру і супутньої продукції, переробкою сої, торгівлею сільськогосподарською продукцією та наданням в оренду сільськогосподарської техніки і устаткування. Загалом в операційному управлінні підприємства перебуває близько 220 тис га земель. Загальна потужність елеваторів може вмістити 562 тис т зерна одночасного зберігання.

Як відомо, військове повномасштабне вторгнення на територію України в лютому 2022 року призвело до надзвичайно складної фінансово-економічної ситуації, особливо це позначилось на аграрних компаніях країни. Тому перш ніж оцінити глибину негативних наслідків впровадження воєнного стану для підприємства, варто проаналізувати його стан до початку 2022 року.

В табл. 3.3 наведено показники майнового стану ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ», що були розраховані на основі фінансової звітності (див. додаток Б).

Таблиця 3.3 – Показники майнового стану ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Сума коштів у розпорядженні підприємства, тис грн	441243	348981	163281	665543	1167805
Коефіцієнт постійності активів	0,627	0,630	0,627	0,621	0,613
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,469	0,477	0,478	0,499	0,500
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,531	0,523	0,522	0,500	0,501
Питома вага дебіторської заборгованості у майні	0,033	0,034	0,034	0,032	0,028
Коефіцієнт мобільності активів	0,595	0,588	0,595	0,611	0,632

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [59].

Аналіз таблиці 3.3 свідчить, що починаючи з 2019 року відбувається значне збільшення грошових коштів, що перебувають у розпорядженні підприємства. Коефіцієнт постійності активів, значення якого протягом

аналізованого періоду більше за критичне, також свідчить про надійність та високий виробничий потенціал підприємства.

Коефіцієнт зносу основних засобів зростав та досяг максимального допустимого значення (0,5) у 2021 році. До того ж, показник придатності основних засобів в динаміці зменшується, що свідчить про погіршення технічного стану основних засобів.

Коефіцієнт мобільності активів мав тенденцію до зростання, проте знаходився нижче оптимального показника. Зростання показника відбулось, перш за все, через зниження суми необоротних активів. Якщо в 2020 році на кожну гривню необоротних активів припадає 0,61 гривень оборотних активів, то в 2021 році значення коефіцієнта становило 0,63.

Таблиця 3.4 демонструє стан ліквідності ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ».

Таблиця 3.4 – Показники ліквідності ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий оборотний капітал, тис.грн.	1402339	1527391	1388732	3789696	4135105
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,210	1,250	1,230	2,289	3,150
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,360	0,374	0,394	1,019	1,891
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,062	0,054	0,024	0,225	0,603

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [59].

З таблиці 3.4 можна зробити висновок, що починаючи з 2017 р. по 2020 р. показники ліквідності знаходились на низькому рівні, проте протягом 2020-2021 рр. становище з ліквідністю на підприємстві нормалізувалось, коефіцієнти стали вище нормативного значення, тобто підприємство мало низький фінансовий ризик, а значить потенційні можливості для залучення додаткових фінансових ресурсів. Чистий оборотний капітал наявний в достатній кількості і постійно зростає.

Наступним кроком у визначенні фінансового стану підприємства є розрахунок показників фінансової стійкості і стабільності (див. табл. 3.5).

**Таблиця 3.5 – Показники фінансової незалежності ТОВ ФІРМА
«АСТАРТА-КИЇВ» за 2017-2021 рр.**

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,499	0,524	0,545	0,612	0,695
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,255	-0,203	-0,151	-0,015	0,118
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,997	1,099	1,197	1,575	2,280
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,692	0,704	0,697	0,834	0,877

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [59].

Коефіцієнт фінансової автономії протягом аналізованого періоду має позитивну динаміку, лише в 2017 році значення показника перетнуло граничну допустиму межу. Показник фінансової стабільності та стійкості протягом 2018-2021 рр. знаходиться в межах оптимального значення і постійно зростає.

Маневреність власного капіталу підприємства є низькою, адже значення менше нормативного показника. Це відбувається через те, що власні кошти повністю відволікаються на фінансування необоротних активів, тому для фінансування оборотних активів необхідно звертатися до позичкових джерел.

Сьогодні ключове місце в розвитку будь-якого підприємства відводиться діловій активності, адже вона є комплексною характеристикою ефективності використання підприємством наявних в нього ресурсів та визначає його становище на ринку. Ділова активність підприємства проявляється через розширення ринків збуту продукції, підтримання ділової репутації, іміджу, вихід на ринок праці і капіталу тощо. У таблиці 3.6 відображено індикатори розвитку ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ».

**Таблиця 3.6 – Показники ділової активності ТОВ ФІРМА
«АСТАРТА-КИЇВ» за 2017-2021 рр.**

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт оборотності активів	1,525	1,586	1,677	1,809	2,027
Тривалість одного обороту активів, дні	239	230	218	202	180
Коефіцієнт оборотності запасів	2,211	2,173	2,197	2,476	3,351
Тривалість одного обороту запасів, дні	165	168	166	147	109

Продовження таблиці 3.6

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,139	1,154	1,167	1,180	1,193
Тривалість одного обороту власного капіталу, дні	320,342	316,414	312,868	309,413	306,046

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [59].

Дані таблиці 3.6 показують, що ефективність використання активів ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» постійно підвищується. Якщо в 2020 році оборотні активи здійснювали один оборот протягом 202 днів, то в 2021 році – протягом 180 днів. Причиною такої тенденції є зростання обсягу збуту продукції при відносно стабільному рівні оборотних активів.

Аналізуючи коефіцієнти оборотності запасів та власного капіталу, можна сказати, що показники знаходяться на прийнятному рівні. Зниження періоду конвертації сировини в готову продукцію говорить про підвищення ефективності виробничого процесу. У 2020 році на цей процес витрачалося 147 днів, а в 2021 році – 109 дні. На кінець 2021 року було вироблено товарів і послуг на суму 1,193 гривень на кожну гривню залучених коштів власників.

У процесі своєї діяльності підприємство постійно взаємодіє з постачальниками, підрядниками, покупцями та замовниками, тому варто дослідити стан управління дебіторською та кредиторською заборгованістю ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» (див. табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Показники дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,227	0,183	0,223	1,296	0,519
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	17,363	17,497	18,210	20,646	19,874
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	21,022	20,861	20,044	17,679	14,107
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	77,692	81,934	81,288	24,774	21,590
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні	4,698	4,455	4,490	14,733	16,906

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [59].

Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості має неоднозначну тенденцію. Зазвичай оптимальне значення коефіцієнту має приблизно дорівнювати одиниці, адже у такому випадку підприємство здатне кредитувати своїх покупців за рахунок постачальників. Тобто власний капітал не відволікається на кредитування контрагентів, і ці кошти можуть бути спрямовані на вдосконалення ефективності діяльності підприємства.

Низьке значення даного коефіцієнту спостерігалось протягом 2017-2019 рр., що може бути ознакою неефективності політики комерційного кредитування і, як наслідок, дебітори заборгували підприємству більше грошових коштів, ніж воно отримало від постачальників. У 2020 році показник перевищував оптимальне значення – одиницю. Це говорить про те, що ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» залучає більше коштів від кредиторів, ніж надає дебіторам, і може першим сигналом кризи ліквідності, адже нездатність розрахуватися за своїми зобов'язаннями вчасно веде до погіршення відносин з постачальниками.

Всі напрямки діяльності підприємства досить добре характеризують показники рентабельності, оскільки вони відображають величину прибутку, що залежить від обсягу операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Динаміку показників, що характеризують рентабельність ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» наведено в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Показники рентабельності ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» за 2017-2021 рр., %

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Рентабельність активів	-3,270	-4,361	-4,384	10,521	21,597
Рентабельність діяльності	-5,472	-6,616	-6,621	13,772	34,410
Рентабельність власного капіталу	-4,541	-5,706	-5,720	12,904	31,071

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [59].

Слід звернути увагу, що протягом 2017-2019 рр. рентабельність активів, власного капіталу та діяльності ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» була від'ємною. Причиною цього є наявність збитку на підприємстві. Проте, починаючи з 2020 року рентабельність активів підвищилась.

Коефіцієнт рентабельності діяльності показує, що 2017-2019 рр. характеризувалися низькою ефективністю діяльності підприємства. З 2020 р. завдяки підвищенню раціональності використання грошових коштів діяльність ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» стала прибутковою, а наявність нових можливостей підприємства до відтворення, призвели до розширення виробництва.

Рентабельність власного капіталу теж з 2020 р. підвищується. Так, якщо в 2020 році кожна гривня власних коштів приносила 12,90 копійок чистого прибутку, то в 2021 році – 31,07 копійки.

Загалом, результати розрахованих показників фінансового стану ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» свідчать про зростання обсягу грошових коштів та надійності виробничого потенціалу компанії. Підприємство має низький фінансовий ризик, достатню фінансову автономію, проте існує проблема з маневреністю власного капіталу та зниженням рентабельності активів, власного капіталу та діяльності.

3.3. Аналіз фінансового стану ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД»

ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» працює в сільськогосподарському секторі України з 2001 р. та є найбільшим виробником та експортером соняшникової олії. Основними напрямками діяльності є: вирощування, переробка та експорт соняшникової олії, зернових культур, зберігання зерна на елеваторних та портових потужностях тощо. Підприємство нараховує 28 елеваторів по всій Україні з загальною потужністю зберігання 2,34 млн т одночасно.

Свою продукцію ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» експортує в понад 80 країн світу. Експортними позиціями компанії є: соняшникова олія, пшениця, ячмінь, кукурудза та тверді відходи від виробництва масла.

В табл. 3.9 наведено показники майнового стану ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД», що були обчислені на основі фінансової звітності компанії (див. додаток Б).

**Таблиця 3.9 – Показники майнового стану ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД»
за 2017-2021 рр.**

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Сума коштів у розпорядженні підприємства, тис грн	1462238	1284958	860489	886518	2366882
Коефіцієнт постійності активів	0,119	0,110	0,097	0,094	0,123
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,141	0,143	0,150	0,158	0,216
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,859	0,857	0,850	0,842	0,784
Питома вага дебіторської заборгованості у майні	0,107	0,108	0,130	0,131	0,073
Коефіцієнт мобільності активів	7,388	8,074	9,314	9,620	7,104

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [60].

Можна побачити, що в 2021 р. відбувалося значне збільшення грошових коштів, що перебувають у розпорядженні підприємства до 2366882 тис грн., що є позитивною тенденцією. Не відповідає рекомендованому значенню (більше 0,5) лише коефіцієнт постійності активів, що свідчить про низьку надійність та виробничий потенціал підприємства. Всі інші показники майнового стану ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» в нормі.

У таблиці 3.10 наведено стан ліквідності ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД».

**Таблиця 3.10 – Показники ліквідності ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» за
2017-2021 рр.**

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий оборотний капітал, тис.грн.	8192770	8806783	9218035	9180789	5036892
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,295	1,345	1,393	1,347	1,155
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,626	0,700	0,877	0,789	0,469
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,053	0,050	0,037	0,033	0,073

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [60].

З таблиці 3.10 можна побачити значне зниження чистого оборотного капіталу в 2021 році. Він є важливим для підтримки фінансової стійкості підприємства, оскільки перевищення обігових коштів означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має резерви для розширення діяльності.

Коефіцієнти швидкої та абсолютної ліквідності знаходяться нижче нормативних значень (1 та 0,2 відповідно). Зниження цих показників може

призвести до того, що компанія не зможе вчасно відповісти за своїми поточними зобов'язаннями, і у разі виникнення системної кризи ліквідності компанія може бути оголошена банкрутом.

У таблиці 3.11 відображено показники розвитку ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД», які свідчать про відповідний рівень її ділової активності.

Таблиця 3.11 – Показники ділової активності ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт оборотності активів	2,722	2,390	2,332	1,973	2,345
Тривалість одного обороту активів, дні	134,071	152,715	156,546	185,028	155,631
Коефіцієнт оборотності запасів	4,302	4,115	4,864	4,327	4,426
Тривалість одного обороту запасів, дні	84,842	88,708	75,035	84,351	82,461
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	7,957	6,869	6,504	5,638	7,676
Тривалість обороту власного капіталу, дні	45,873	53,140	56,117	64,735	47,551

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [60].

Дані показують, що ефективність діяльності ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» підвищується. Період конвертації сировини в готову продукцію в 2021 році складає 82 дні, що на 2 дні менше, ніж в попередньому році. Коефіцієнт оборотності власного капіталу теж свідчить про оптимізацію роботи підприємства та ефективне використання власного капіталу.

У таблиці 3.12 наведено показники фінансової незалежності компанії.

Таблиця 3.12 – Показники фінансової незалежності ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,301	0,315	0,328	0,306	0,241
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,604	0,650	0,704	0,692	0,488
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,431	0,460	0,488	0,441	0,318
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,320	0,338	0,352	0,327	0,241

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [60].

Коефіцієнти фінансової автономії, стабільності та стійкості знаходяться нижче нормативних значень, що свідчить про порушення фінансової рівноваги ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД». Підприємство з кожним роком стає менш

самостійним, тобто здійснює свою діяльність за допомогою залучення додаткових ресурсів.

У таблиці 3.13 наведено показники дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД».

Таблиця 3.13 – Показники дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,409	1,836	1,525	1,336	3,638
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	38,631	19,699	17,656	13,692	20,717
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	9,448	18,529	20,672	26,657	17,618
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	25,318	10,455	9,396	8,278	8,975
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні	14,416	34,912	38,847	44,094	40,666

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [60].

У 2021 р. ситуація з комерційним кредитуванням на підприємстві значно погіршилась. На кожен гривню дебіторської заборгованості припадало 3,6 грн кредиторської, що в майбутньому може призвести до кризи ліквідності. Інші ж показники відповідають рекомендованим значенням.

У таблиці 3.14 наведено показники рентабельності підприємства.

Таблиця 3.14 – Показники рентабельності ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» за 2017-2021 рр., %

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Рентабельність активів	6,514	5,850	4,421	4,190	-4,018
Рентабельність діяльності	2,717	2,689	2,047	2,447	-2,004
Рентабельність власного капіталу	21,616	18,571	13,481	13,697	-16,669

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [60].

Рентабельність ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» протягом останнього року його діяльності погіршилась, перш за все, через збитковість підприємства у 2021 р.. Так, наприклад, якщо в 2020 році ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» отримувала 4,19 копійки чистого прибутку на кожен вкладену гривню активів, то в 2021 році лише -4,02 копійки. Кожна гривня власних коштів в 2020 році в приносила 13,7 копійок чистого прибутку, а в 2021 році – 16,7 копійок.

Отже, фінансовий стан ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» протягом 2017-2021 рр. характеризувався зниженням рентабельності, стійкості, стабільності та ліквідності підприємства. Ділова активність залишалась на високому рівні. Показники дебіторської та кредиторської заборгованості були в оптимальних межах.

3.4. Аналіз фінансового стану ТОВ СП «Нібулон»

ТОВ СП «Нібулон» засновано 1991 р. у м. Миколаєві. Компанія є одним з перших та найбільших виробників сільськогосподарської продукції в Україні. Сьогодні підприємство займається зберіганням, доробкою і перевалкою зерна, логістикою (вантажний, залізничний, водний транспорт), суднобудуванням та судноремонтом. Мережа елеваторів налічує 12 річкових терміналів та 14 лінійних комплексів з загальною потужністю зберігання 2,25 млн т.

Табл. 3.15 демонструє показники майнового стану ТОВ СП «Нібулон», розраховані на основі фінансової звітності компанії (див. додаток Г).

Таблиця 3.15 – Показники майнового стану ТОВ СП «Нібулон» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Сума коштів у розпорядженні підприємства, тис грн	598421	637190	85098	637190	23762
Коефіцієнт постійності активів	0,642	0,658	0,765	0,740	0,641
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,015	0,002	0,049	0,050	0,052
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,978	0,998	0,951	1,000	0,948
Питома вага дебіторської заборгованості у майні	0,029	0,035	0,011	0,003	0,046
Коефіцієнт мобільності активів	0,498	0,519	0,307	0,352	0,559

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [61].

Аналіз майнового стану свідчить про інтенсифікацію процесів оновлення необоротних виробничих активів ТОВ СП «Нібулон», в тому числі основних засобів, тобто підприємство купує нове устаткування і при цьому накопичується старе. Проте, спостерігається тенденція до збільшення зносу основних засобів та погіршення надійності підприємства.

Коефіцієнт мобільності активів знаходився нижче оптимального показника. Якщо в 2020 р. на кожну гривню необоротних активів припадає 0,35 гривень оборотних активів, то в 2021 р. значення коефіцієнта становило 0,56. Таким чином, гнучкість підприємства підвищується, але воно все ще не здатне оперативно відповідати на мінливі умови ринку.

У таблиці 3.16 наведено стан ліквідності ТОВ СП «Нібулон».

Таблиця 3.16 – Показники ліквідності ТОВ СП «Нібулон» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий оборотний капітал, тис грн	-138987	-266003	-1695332	-8881172	-5781258
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,998	0,977	0,805	0,498	0,702
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,329	0,300	0,218	0,146	0,197
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,645	0,056	0,010	0,036	0,001

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [61].

ТОВ СП «Нібулон» протягом усього аналізованого періоду має від'ємний чистий оборотний капітал, що означає перевищення короткострокових зобов'язань над оборотними активами, тобто компанія не має достатньої кількості власних активів, щоб погасити свої борги.

Коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності також є дуже низькими і вказують на те, що підприємство має значний фінансовий ризик та проблеми з платоспроможністю.

Таблиця 3.17 демонструє стан фінансової стійкості ТОВ СП «Нібулон».

Таблиця 3.17 – Показники фінансової незалежності ТОВ СП «Нібулон» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт фінансової автономії	0,378	0,333	0,409	0,363	0,356
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,998	-0,977	-0,870	-1,038	-0,802
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,403	0,499	0,692	0,570	0,553
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,596	0,650	0,708	0,477	0,490

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [61].

Усі аналізовані показники, що характеризують фінансову незалежність ТОВ СП «Нібулон» знаходяться на досить низькому рівні і вказують на

порушення фінансової стійкості. Коефіцієнт маневреності власного капіталу є від'ємним і свідчить, що власні кошти підприємства спрямовуються на фінансування необоротних засобів, тому компанія вимушена звертатись до позикових джерел фінансування.

У табл. 3.18 наведено показники ділової активності ТОВ СП «Нібулон».

Таблиця 3.18 – Показники ділової активності ТОВ СП «Нібулон» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт оборотності активів	4,702	4,534	3,062	3,274	3,617
Тривалість одного обороту активів, дні	75,684	80,506	119,218	111,489	100,909
Коефіцієнт оборотності запасів	6,987	6,077	3,716	4,380	4,873
Тривалість одного обороту запасів, дні	57,031	60,063	98,233	83,343	74,901
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	4,908	4,655	2,412	2,116	3,143
Тривалість обороту власного капіталу, дні	75,168	78,412	151,355	172,536	116,119

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [61].

Розраховані показники свідчать про покращення ділової активності ТОВ СП «Нібулон» протягом 2018-2021 років. Якщо в 2020 р. оборотні активи в середньому здійснювали один оберт протягом 111 днів, то в 2021 р. – протягом 101 днів.

Ефективність управління запасами ТОВ СП «Нібулон» підвищується, адже зменшується період одного обороту запасів – з 83 днів у 2019 р. до майже 75 днів у 2021 році. Крім того, відбувається постійне зростання рівня виробництва та збуту.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу протягом 2020-2021 рр. теж свідчить про оптимізацію роботи підприємства та ефективне використання капіталу. На кінець 2021 року було вироблено товарів і послуг на суму 3,143 гривень на кожен гривню залучених коштів власників. Це є позитивною тенденцією, яка викликана стрімким зростанням доходу компанії.

У таблиці 3.19 наведено показники дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ СП «Нібулон».

Таблиця 3.19 – Показники дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ СП «Нібулон» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	7,008	7,262	19,841	81,650	5,072
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	44,264	43,901	37,439	123,182	44,039
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	8,016	8,314	9,749	2,963	8,288
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	6,165	5,611	3,182	3,617	4,884
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні	62,618	65,049	114,709	100,921	74,729

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [61].

Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості свідчить про кризу ліквідності протягом 2019-2020 рр., адже показник досяг значення, яке занадто вище, ніж нормативне. У 2020 р. на кожну гривню дебіторської заборгованості припадало майже 82 гривні кредиторської. Проте в 2021 р. ситуацію вдалось стабілізувати.

Також можна побачити погіршення оборотності дебіторської заборгованості. Якщо в 2020 р. дебіторська заборгованість компанії зробила 123 обороти, то в 2021 р. тільки 44 обороти.

У таблиці 3.20 наведено показники рентабельності ТОВ СП «Нібулон».

Таблиця 3.20 – Показники рентабельності ТОВ СП «Нібулон» за 2017-2021 рр., %

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Рентабельність активів	4,625	4,729	5,980	-7,095	5,272
Рентабельність діяльності	3,987	4,017	4,909	-6,874	3,170
Рентабельність власного капіталу	9,012	9,349	11,185	-14,458	9,498

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [61].

Слід звернути увагу, що в 2020 р. рентабельність активів, власного капіталу та діяльності ТОВ СП «Нібулон» була від'ємною. Причиною цього є наявність збитку на підприємстві. Проте, з 2021 р. рентабельність підвищилась. Саме оптимізація структури оборотних активів та підвищення обсягу чистого прибутку стали факторами зростання рентабельності активів підприємства.

3.5. Аналіз фінансового стану ПРАТ «МХП»

ПРАТ «МХП» зареєстровано 2006 р. у Київській області. Основними видами діяльності є: тваринництво (розведення, виробництво та торгівля м'ясом свійської птиці, свиней і іншими м'ясними продуктами), вирощування зернових (крім рису), бобових і олійних культур, переробка рослинної олії (соняшникової та соєвої) та реалізація комбікорму. У структурі ПРАТ «МХП» діє 12 елеваторів. Підприємство є провідним виробником та експортером м'яса птиці та зернових культур. Географія експорту компанії охоплює понад 80 країн.

В табл. 3.21 наведено показники майнового стану ПРАТ «МХП», які обчислені на основі фінансової звітності підприємства (див. додаток Д).

Таблиця 3.21 – Показники майнового стану ПРАТ «МХП» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Сума коштів у розпорядженні підприємства, тис грн	244517	211768	340735	217579	275237
Коефіцієнт постійності активів	0,675	0,612	0,680	0,642	0,597
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,262	0,284	0,199	0,263	0,227
Коефіцієнт придатності основних засобів	1,262	1,284	1,199	1,263	1,227
Питома вага дебіторської заборгованості у майні	0,033	0,058	0,030	0,067	0,063
Коефіцієнт мобільності активів	0,481	0,634	0,471	0,557	0,676

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [62].

З таблиці 3.21 можна побачити, що у ПРАТ «МХП» коефіцієнт мобільності активів, що характеризує скільки оборотних коштів припадає на одну гривню необоротних, тобто відображає структуру майна підприємства, знаходиться на низькому рівні, хоча протягом 2019-2021 рр. має тенденцію до зростання. Всі інші показники знаходяться в межах нормативних значень. Сума коштів у розпорядженні підприємства мала неоднозначну динаміку, проте з 2017 р. по 2021 р. зросла на 30720 тис грн.

Таблиця 3.22 показує стан ліквідності ПРАТ «МХП» протягом 2017-2021 років.

Таблиця 3.22 – Показники ліквідності ПРАТ «МХП» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий оборотний капітал, тис.грн.	-1555313	-535981	-912988	799436	1125676
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,340	0,659	0,564	3,132	3,127
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,257	0,485	0,465	2,490	2,433
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,104	0,135	0,163	0,580	0,520

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [62].

Починаючи з 2020 року на підприємстві значно покращився стан ліквідності та зріс чистий оборотний капітал. Коефіцієнти ліквідності підтверджують, що ПРАТ «МХП» має низький фінансовий ризик. Компанія може вчасно погашати свої зобов'язання у випадку, якщо термін платежів настане незабаром.

У 2021 році на кожну гривню поточних зобов'язань припадає близько 0,52 гривні грошових коштів та їх еквівалентів. Тобто, крім того, що підприємство повністю може відповідати за своїми зобов'язаннями, воно ще може направити частину вільних коштів, наприклад, на купівлю облігацій інших підприємств. Це дозволить отримати додатковий процентний дохід і при цьому – залишатися ліквідним.

У таблиці 3.23 наведено показники фінансової незалежності ПРАТ «МХП» протягом 2017-2021 рр..

Таблиця 3.23 – Показники фінансової незалежності ПРАТ «МХП» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,405	0,411	0,432	0,382	0,437
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,666	-0,488	-0,572	-0,681	-0,365
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,280	0,389	0,420	0,618	0,777
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,899	0,880	0,894	0,886	0,871

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [62].

З таблиці 3.23 можна побачити, що коефіцієнти маневреності власного капіталу, фінансової автономії та стабільності є нижче рекомендованих значень. Проте зростаюча тенденція коефіцієнту автономії впродовж 2020-2021 рр. означає, що в майбутньому підприємство зможе повністю забезпечити позикові кошти власними, тобто, реалізувавши майно, сформоване з власних джерел, зможе погасити свої поточні зобов'язання.

Коефіцієнт фінансової стійкості протягом 2017-2021 рр. знаходиться в межах оптимального значення. Фінансова стійкість підприємства є ключовим орієнтиром його діяльності та забезпечує стабільну й постійну платоспроможність, збалансованість активів, пасивів, доходів, витрат та грошових потоків.

Стан ділової активності ПРАТ «МХП» зображено в таблиці 3.24.

Таблиця 3.24 – Показники ділової активності ПРАТ «МХП» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт оборотності активів	1,742	1,690	1,854	1,622	1,677
Тривалість одного обороту активів, дні	209,470	215,950	196,914	224,980	217,659
Коефіцієнт оборотності запасів	5,490	4,973	6,717	6,876	5,963
Тривалість одного обороту запасів, дні	66,482	73,398	54,336	53,080	61,207
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,396	1,481	1,526	1,341	1,556
Тривалість одного обороту власного капіталу, дні	261,525	246,536	239,127	272,161	234,515

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [62].

Протягом аналізованого періоду відбулося зниження тривалості обороту активів ПРАТ «МХП». Якщо в 2020 р. оборотні активи в середньому здійснювали один оберт протягом 224 дні, то в 2021 р. – протягом 217 днів. Причиною цього є збільшення обсягу збуту при відносно стабільному рівні оборотних активів. Не зважаючи на те, що тривалість одного обороту активів зменшується, показник залишається досить великим, порівняно з подібними компаніями галузі, тому потрібно працювати над його зменшенням.

Тривалість одного обороту запасів зросла. Підвищення періоду конвертації сировини в готову продукцію говорить про зниження ефективності

виробничого процесу. У 2020 році на цей процес витрачалося 49 днів, а в 2021 році – 62 дні.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу має неоднозначну динаміку, але протягом 2020-2021 рр. показник підвищився, що свідчить про оптимізацію роботи підприємства в цій сфері.

Таблиця 3.25 демонструє значення показників дебіторської та кредиторської заборгованості ПРАТ «МХП».

Таблиця 3.25 – Показники дебіторської та кредиторської заборгованості ПРАТ «МХП» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,667	1,054	2,491	1,331	1,289
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,564	13,122	15,422	11,536	9,966
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	102,419	27,816	23,667	31,640	36,624
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	7,180	7,761	7,322	5,408	5,820
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні	50,834	47,028	49,849	67,497	62,720

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [62].

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ПРАТ «МХП» показує, що з 2020 року існує проблема зниження оборотності дебіторської заборгованості. Якщо в 2020 р. дебіторська заборгованість компанії зробила 11,5 обороти, то в 2021 р. тільки 10 оборотів. Тому надалі підприємству варто звернути увагу на поточну політику управління дебіторською заборгованістю та відкоригувати її.

Таблиця 3.26 демонструє стан рентабельності ПРАТ «МХП».

Таблиця 3.26 – Показники рентабельності ПРАТ «МХП» за 2017-2021 рр., %

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Рентабельність активів	1,586	4,797	5,833	-4,053	9,585
Рентабельність діяльності	2,803	8,253	10,471	-6,962	16,581
Рентабельність власного капіталу	3,912	11,667	13,490	-10,609	21,923

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [62].

Показники рентабельності ПРАТ «МХП» в 2020 р. були від'ємними, через збитковість підприємства, але в 2021 р. підвищились. Якщо кожна гривня власних коштів в 2020 році в приносила -10,6 копійок чистого прибутку, то в 2021 році – 21,9 копійок. Тенденція такого збільшення показника рентабельності означає зростання здатності підприємства в майбутньому генерувати прибуток.

Отже, результати розрахованих показників фінансового стану підприємства свідчать про наявність як позитивних, так і негативних тенденцій. Серед позитивних можна виділити: зростання обсягу грошових коштів, надійності виробничого потенціалу та ліквідності підприємства. Негативним аспектом є низьке значення показника мобільності активів, що говорить про недостатню гнучкість та оперативність діяльності.

3.6. Аналіз фінансового стану ГК «Ukrlandfarming»

ГК «Ukrlandfarming» є одним з найбільших агрохолдингів України, заснована у 2007 році. Підприємство займається торгівлею олійними та зерновими культурами, комбікормами, переробкою насіння соняшнику та сої, виробництвом цукру та цукрового буряку, молочним та м'ясним тваринництвом, свинарством. Регіони діяльності компанії розташовані у 22 областях України. Земельний банк ГК «Ukrlandfarming» становить близько 460 тис га.

Компанія володіє мережею елеваторів потужністю 2,5 млн тон одночасного зберігання зерна. Крім цього, у власності підприємства є 5 заводів з виготовлення і обробки насіння та 16 зерносховищ. Майже всі елеваторні комплекси обладнані коліями, що сполучені з основними залізничними магістралями.

Значення показників майнового стану ГК «Ukrlandfarming», що розраховані на основі фінансової звітності (див. додаток Е), демонструє таблиця 3.27.

Таблиця 3.27 – Показники майнового стану ГК «Ukrlandfarming» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Сума коштів у розпорядженні підприємства, тис грн	1043247	1106298	1034635	998628	1002450
Коефіцієнт постійності активів	0,775	0,716	0,780	0,703	0,615
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,187	0,114	0,199	0,216	0,229
Коефіцієнт придатності основних засобів	2,351	1,604	1,690	1,380	1,334
Питома вага дебіторської заборгованості у майні	0,003	0,014	0,030	0,048	0,063
Коефіцієнт мобільності активів	1,691	1,844	1,681	1,767	1,886

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [63].

Сума коштів у розпорядженні підприємства протягом 2017-2021 рр. коливалась в межах від 998628 тис грн до 1106298 тис грн. Показник питомої ваги дебіторської заборгованості у майні вказує на незначну частину оборотних засобів підприємства, що зосереджено в розрахунках.

Загалом, коефіцієнти майнового стану ГК «Ukrlandfarming» протягом усього аналізованого періоду знаходились вище нормативних значень, що свідчить про ефективне управління майновим станом організації, яке відбувалось за рахунок оптимального співвідношення кількості і якості майна та постійне зростання доходів.

Аналіз стану ліквідності ГК «Ukrlandfarming» наведено в таблиці 3.28.

Таблиця 3.28 – Показники ліквідності ГК «Ukrlandfarming» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий оборотний капітал, тис.грн.	1008498	1106423	1254348	1302273	1280198
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,350	1,669	1,574	2,791	4,137
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,013	2,241	2,221	3,498	4,189
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,403	0,434	0,462	0,879	0,819

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [63].

Аналіз показників ліквідності ГК «Ukrlandfarming» показав, що компанія має стійкий фінансовий стан. Всі аналізовані коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності є вище нормативних значень та постійно зростають.

Чистий оборотний капітал є додатнім і вказує на високий рівень платоспроможності підприємства.

У таблиці 3.29 наведено показники фінансової незалежності ГК «Ukrlandfarming».

Таблиця 3.29 – Показники фінансової незалежності ГК «Ukrlandfarming» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,528	0,534	0,555	0,505	0,560
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,126	0,265	0,289	0,351	0,383
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,405	1,514	1,545	1,743	1,902
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,701	0,788	0,864	0,882	0,890

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [63].

Аналіз показників фінансової незалежності ГК «Ukrlandfarming» свідчить про достатню фінансову автономію підприємства, тобто воно має достатньо можливостей для маневрування своїми засобами. Рівень фінансових ризиків підприємства знаходиться на прийнятному рівні. У 2021 році на кожен гривню зобов'язань припадає 0,38 гривні власного капіталу. Зростання показника маневреності власного капіталу може означати наявність додаткових резервів підвищення ефективності за рахунок залучення позикових коштів.

ГК «Ukrlandfarming» є фінансово стабільним підприємством, про це свідчить коефіцієнт фінансової стабільності. З 2021 року на кожен гривню зобов'язань компанії припадає 1,90 гривні власного капіталу.

Коефіцієнт фінансової стійкості протягом 2017-2021 рр. знаходиться в межах оптимального значення і постійно зростає. Проте варто відмітити, що не рекомендовано також перетин граничної межі коефіцієнта – 0,9, адже це свідчитиме про постійне формування короткострокових зобов'язань, що не є типовим для активних компаній.

У таблиці 3.30 відображено показники ділової активності ГК «Ukrlandfarming».

Таблиця 3.30 – Показники ділової активності ГК «Ukrlandfarming» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт оборотності активів	2,865	2,620	2,863	2,750	2,556
Тривалість одного обороту активів, дні	127,378	139,298	127,493	132,708	142,776
Коефіцієнт оборотності запасів	6,477	5,238	8,754	7,402	5,923
Тривалість одного обороту запасів, дні	56,351	69,684	41,694	49,313	61,622
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,340	2,358	2,232	2,468	2,266
Тривалість одного обороту власного капіталу, дні	156,006	154,815	163,509	147,906	161,063

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [63].

Показники ділової активності ГК «Ukrlandfarming» протягом останніх років погіршились. Так, наприклад, якщо в 2020 р. оборотні активи в середньому здійснювали один оберт протягом 133 дні, то в 2021 р. – протягом 143 днів. Оборотність власного капіталу ГК «Ukrlandfarming» знижується. На кінець досліджуваного періоду було виготовлено товарів та надано послуг на суму 2,27 гривень на кожен гривню залучених коштів власників. Зростання періоду конвертації сировини в готову продукцію говорить про зниження ефективності виробничого процесу. У 2020 році на цей процес витрачалося 49 днів, а в 2021 році – 62 дні.

У таблиці 3.31 наведено показники дебіторської та кредиторської заборгованості ГК «Ukrlandfarming».

Таблиця 3.31 – Показники дебіторської та кредиторської заборгованості ГК «Ukrlandfarming» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,798	2,054	2,168	2,645	2,987
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	10,720	15,287	17,587	13,701	12,131
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	34,049	23,877	20,754	26,640	30,088
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	8,438	8,462	8,627	8,094	8,038
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні	43,256	43,132	42,311	45,095	46,253

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [63].

Оборотність дебіторської заборгованості ГК «Ukrlandfarming» теж погіршується. Якщо в 2020 р. дебіторська заборгованість компанії зробила 13,7 оборотів, то в 2021 р. лише 12 оборотів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості протягом 2017-2021 рр. зменшується, а період її погашення зростає. Так, у 2021 році період погашення кредиторської заборгованості становив 46 днів, хоча в 2020 році – 45 днів. Порівнюючи суму кредиторської та дебіторської заборгованості можна сказати, що підприємство використовує кредиторську заборгованість для фінансування власних дебіторів.

У таблиці 3.32 наведено показники рентабельності ГК «Ukrlandfarming».

Таблиця 3.32 – Показники рентабельності ГК «Ukrlandfarming» за 2017-2021 рр., %

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Рентабельність активів	8,649	7,985	6,556	6,325	-6,153
Рентабельність діяльності	4,852	4,824	4,182	4,582	-4,139
Рентабельність власного капіталу	2,351	2,321	2,270	2,272	-2,302

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [63].

Рентабельність ГК «Ukrlandfarming» протягом останнього року його діяльності погіршилась. Якщо в 2020 році група компаній отримувала 6,32 копійки чистого прибутку на кожну вкладену гривню активів, то в 2021 році - 6,15 копійок. Кожна гривня власних коштів в 2020 році в приносила 2,27 копійок чистого прибутку, а в 2021 році – 2,30 копійок. Тенденція такого зменшення показника рентабельності означає зниження здатності підприємства генерувати прибуток.

Загалом, аналіз фінансової фінансового стану ГК «Ukrlandfarming» показав, що компанія має проблеми лише з оборотністю дебіторської і кредиторської заборгованості та зниженням показників рентабельності протягом 2021 р. Проте, підприємство є досить фінансово стійким та стабільним, має достатню фінансову автономію та вдосталь можливостей для маневрування своїми засобами.

3.8. Оцінка ймовірності банкрутства аграрних підприємств

Економічна нестабільність, неоднозначність бізнес-середовища, зростання кількості економічних криз робить величезний вплив на фінансову стабільність і стійкість організацій різних галузей, в тому числі й аграрної. Останніми роками в Україні все більше підприємств опиняються на межі банкрутства.

Банкрутство характеризується як нездатність боржника виконати свої зобов'язання по погашенню взятих на себе позик в повному обсязі, включаючи розрахунки з бюджетом, оплати праці працівників тощо. Тому оцінка платоспроможності і визначення ступеня загрози банкрутства, а також настання інших фінансових ризиків є життєво важливим.

Дані, отримані при розрахунку різних моделей ймовірності банкрутства для кожного з підприємств наведені в додатку Ж.

Відповідно до п'ятифакторної моделі Е. Альтмана ймовірність банкрутства ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» була можлива протягом 2017-2019 рр., проте починаючи з 2020 р. підприємство стало більш фінансово стійким і відповідно ймовірність банкрутства зменшилась. Ймовірність банкрутства ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» та ГК «Ukrlandfarming» протягом усього аналізованого періоду була низька, обидва підприємства можна вважати фінансово стійкими. Протилежна ситуація на ТОВ СП «Нібулон» та ПРАТ «МХП». В ймовірність банкрутства в 2017 р. була дуже великою, тобто компанії перебували в зоні фінансового ризику. З 2018 р. ситуація дещо стабілізувалась і ймовірність банкрутства стала не високою, але можливою.

Згідно закордонної моделі Г.Спрінгейта ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ», ТОВ СП «Нібулон» та ПРАТ «МХП» протягом усього аналізованого періоду можна вважати потенційним банкрутом, проте Z-показник постійно зростає, що зменшує цю ймовірність. Найбільшими факторами, що негативно впливають на діяльність підприємства є від'ємне значення чистого фінансового результату та скорочення робочого капіталу. В 2021 р. на підприємствах спостерігається

значне зростання валового прибутку, через збільшення доходу від реалізації продукції та зменшення її собівартості, це позитивно вплинуло й на фінансовий результат, який став додатнім. Банкрутство ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» та ГК «Ukrlandfarming» протягом 2017-2021 рр. було малоімовірним.

Неоднозначність результатів закордонних моделей оцінки ймовірності банкрутства зумовлює подальшу необхідність проведення аналізу за допомогою вітчизняної моделі О. Терещенка. Розрахунки показують, що ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» та ТОВ СП «Нібулон» протягом 2017-2021 рр. так і не досягли оптимального значення інтегрального показника $Z > 2$. Можна сказати, що компанії знаходяться в зоні значного фінансового ризику, адже їх рівновага порушена. Ймовірність банкрутства ПРАТ «МХП» кожного року зменшується, якщо в 2017 р. підприємство перебувало в зоні фінансового ризику, то з 2018 р. його фінансова рівновага покращилась, але все ще була порушена, і лише в 2021 р. підприємство можна було вважати фінансово стійким. Ймовірність банкрутства ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» та ГК «Ukrlandfarming» протягом усього аналізованого періоду була відсутня.

За результатами аналізу існуючих моделей ймовірність банкрутства лише два підприємства – ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» та ГК «Ukrlandfarming» були фінансово стійкими та не перебували в зоні ризику. Ймовірність банкрутства ПРАТ «МХП» та ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» була високою, хоча протягом 2020-2021 рр. вдалі управлінські рішення керівництва підприємств призвели до зменшення фінансової нестабільності. Найгірша ситуація на ТОВ СП «Нібулон», адже протягом 2017-2021 рр. фінансова рівновага підприємства була порушена, тому існувала велика ймовірність банкрутства.

3.9. Стан фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах правового режиму воєнного стану

Після початку повномасштабного військового вторгнення в Україну, Указом Президента України, схваленим Верховною Радою України, було

негайно введено воєнний стан і відповідні тимчасові обмеження, що впливають на економічне середовище як країни в цілому, так і окремого суб'єкта господарювання. Враховуючи вищезазначене, існує значна невизначеність щодо майбутнього розвитку військового вторгнення, його тривалості та коротко- та довгострокового впливу на аграрні підприємства України, їх діяльність, прибутковість, ліквідність і активи.

З початком війни більшість підприємств зосередили свою діяльність на регіонах України, які менше потерпали від військової агресії. З березня 2022 року вже активно розпочалась весняна посівна кампанія у Полтавській, Хмельницькій, Вінницькій, Дніпропетровській, Житомирській та Черкаській областях. У Харківській, Чернігівській, Запорізькій та Херсонській областях діяльність відбувалась не в повному обсязі.

Також ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД», ГК «Ukrlandfarming», ТОВ СП «Нібулон», ПРАТ «МХП» та ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» відомі своєю благодійною діяльністю в 2022 році. Незважаючи на велику кількість економічних викликів, компанії намагаються підтримувати малозабезпечені категорії населення, виділяючи частину коштів на гуманітарну допомогу.

Разом з цим, близько 300 співробітників ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» були мобілізовані до лав ЗСУ і військ територіальної оборони. На кінець вересня 2022 року 13 мобілізованих співробітників компанії загинули під час виконання службових обов'язків.

Щоб мати уявлення про діяльність підприємств протягом 2022 року, було проаналізовано дані їх проміжної фінансової звітності, звіту про сталий розвиток і корпоративну соціальну відповідальність, стратегічні цілі та ініціативи станом на 2022 рік.

Основні фінансові показники, що характеризують сучасний фінансово-економічний стан ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» за 9 місяців 2021 та 2022 рр. наведено в табл. 3.33.

**Таблиця 3.33 – Основні фінансові показники ТОВ ФІРМА
«АСТАРТА-КИЇВ» станом на 30 вересня 2021 та 2022 рр., млн грн**

Показник	30 вересня 2021 р.	30 вересня 2022 р.	Абсолютне відхилення (+/-)	Відносне відхилення (%)
Дохід, в тому числі:	300 939	341 343	+40 404	+13
Сільське господарство	94 613	130 844	+36 231	+38
Виробництво цукру	112 990	107 802	-5 188	-5
Переробка сої	63 040	92 266	+29 226	+46
Тваринництво	27 402	28 572	+1 170	+4
Собівартість реалізованої продукції	(247 066)	(259 928)	-12 862	+5
Валовий прибуток	159 147	149 997	-9 150	-6
ЕВІТ	121 405	95 005	-26 400	-22
Знос та амортизація	37 097	35 797	-1 300	-4
ЕВІТДА, в тому числі:	158 502	130 802	-27 700	-17
Сільське господарство	120 861	80 797	-40 064	-33
Виробництво цукру	30 384	25 573	-4 811	-16
Переробка сої	2 980	18 584	+15 604	+524
Тваринництво	5 007	6 795	+1 788	+36
Чистий прибуток/збиток	102 195	62 070	-40 125	-39

Джерело: складено авторами на основі даних [59].

Дохід ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» за 9 місяців 2022 року склав 341 млн грн, що на 13% більше, ніж у минулому році. Виробництво цукру принесло найбільший внесок, склавши 32% доходу.

Незважаючи на те, що 2022 рік є важким для українських виробників цукру в умовах, що постраждали від війни, особливо в енергозабезпеченні для виробництва, підприємство впроваджує енергоефективні заходи, встановивши додаткове енергозберігаюче обладнання на Яреськівському цукровому заводі та використовуючи біогаз на Глобинському цукровому заводі із заміщенням 38% споживання природного газу.

Станом на 30 вересня 2022 року ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» завершила збір насіння соняшника з орієнтовною врожайністю на 4% менше порівняно з аналогічним періодом минулого року, урожайність сої теж зменшилась на 3% [59].

Продажі основних зернових культур, таких як пшениця та кукурудза, зросли втричі порівняно з попереднім кварталом, що відображає наявність

морських експортних маршрутів зерна. Загалом, виручка від сільського господарства (30% від загального обсягу доходу) зросла на 10% порівняно з аналогічним періодом минулого року до 104 млн грн.

Незважаючи на зростання загального доходу, валовий прибуток знизився на 6% порівняно з аналогічним періодом минулого року до 150 млн грн, або з 53% до 44%, перш за все, через нижчі очікувані цін на сировину та вищі витрати. ЕВІТДА за 9 місяців 2022 року склала 131 млн грн (зниження на 17% порівняно з аналогічним періодом минулого року), що відповідає зміні рентабельності ЕВІТДА з 53% до 38%.

З метою розуміння ефективності використання грошових коштів ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» можна проаналізувати грошові потоки для здійснення поточної (операційної), фінансової та інвестиційної діяльності (див. табл. 3.34).

**Таблиця 3.34 – Грошові потоки ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ»
станом на 30 вересня 2021 та 2022 року, млн грн**

Показник	30 вересня 2021 р.	30 вересня 2022 р.	Абсолютне відхилення (+/-)	Відносне відхилення (%)
Операційний грошовий потік	41 397	3 275	-38 122	-92
Інвестиційний грошовий потік	96 705	(12 286)	-108 991	-113
Фінансовий грошовий потік	(56 358)	48 984	+105 342	+187

Джерело: складено авторами на основі [59].

Оскільки операційна діяльність підприємства є головним джерелом прибутку, вона має генерувати основний потік грошових коштів. Проте, на ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» операційні грошові потоки значно зменшились (з 41 млн грн за 9 місяців 2021 року до 3 млн грн за 9 місяців 2022 року). Стрімке падіння показника говорить про погіршення постійної, регулярної діяльності підприємства, зокрема, виробництва та продажу товарів.

Інвестиційний грошовий потік станом на 30 вересня 2022 року має негативний показник, оскільки містить в собі в основному витрати на впровадження ініціативи, а також на її розширення і модернізацію в ході реалізації. Тобто негативний грошовий потік від інвестиційної діяльності в

короткостроковій перспективі може допомогти підприємству генерувати грошовий потік в майбутньому.

Фінансова діяльність підприємства у 2022 році принесла позитивний грошовий притік через залучення додаткового банківського кредитування. Вважається, що оптимальним є від'ємне значення показника, адже це свідчить, що компанія не часто користується залученням довгострокового чи короткострокового кредитування та не має боргів [30].

ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» опублікувало фінансові дані лише за перше півріччя 2022 р. (див. табл. 3.35).

Таблиця 3.35 – Основні фінансові показники ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» станом на 30 червня 2021 та 2022 р., млн грн.

Показник	30 червня 2021 р.	30 червня 2022 р.	Абсолютне відхилення (+/-)	Відносне відхилення (%)
Дохід	73 781	70 349	-3 432	-5
Собівартість реалізованої продукції	(70 493)	(67 467)	-3 026	-4
Валовий прибуток	3 287	2 882	-405	-12
Інші операційні доходи	1 378	1 709	+331	+24
Інші операційні витрати	(0)	(45)	+45	–
Збиток від знецінення активів	(827)	(981)	+154	+19
Загальні, адміністративні та витрати на збут	(2 823)	(2 597)	-226	-8
Фінансовий результат від операційної діяльності	(1 015)	(968)	-47	-5
Фінансові витрати	(166)	(167)	+1	+1
Інші витрати	(632)	(897)	+265	+42
Фінансовий результат до оподаткування	(1 813)	(2 032)	+220	+12
Чистий прибуток/збиток	(1 479)	(1 960)	+481	+33

Джерело: складено авторами на основі даних [60].

За перше півріччя 2022 р. ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» досягло доходу в розмірі 70349 млн грн, що на 5% менше, ніж у минулому році. Керівництво підприємства зазначає, що падіння доходу відбулось через зниження обсягів реалізації соняшникової олії, шроту та труднощі з експортом продукції з України в березні-червні 2022 р. [60]. Собівартість реалізованої продукції в

2022 р. скоротилась на 4% порівняно з аналогічним періодом попереднього року.

Зменшення доходу від реалізації призвело до падіння валового прибутку підприємства на 12%. Фінансовий результат від операційної діяльності скоротився лише на 5%. Цьому сприяло зростання інших операційних доходів компанії на 331 млн грн. Варто відмітити зростання інших операційних витрат, що склали 45 млн грн в 2022 р., які відображають збитки, понесені в результаті операцій з цінними паперами та їх похідними.

В результаті, станом на 30 червня 2022 р. ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» мало чистий збиток 1960 млн грн, що на 33% більше, порівняно з аналогічним періодом попереднього року.

Грошові потоки ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» наведено в таблиці 3.36.

Таблиця 3.36 – Грошові потоки ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» станом на 30 червня 2021 та 2022 рр., млн грн

Показник	30 червня 2021 р.	30 червня 2022 р.	Абсолютне відхилення (+/-)	Відносне відхилення (%)
Операційний грошовий потік	(1 793)	(1 802)	-9	-1
Інвестиційний грошовий потік	4 390	2 199	-2 191	-50
Фінансовий грошовий потік	(1 171)	1 057	+2 227	+190

Джерело: складено авторами на основі [60].

Чистий грошовий потік від операційної діяльності мав від'ємне значення, це пояснюється збитковістю підприємства протягом 2021-2022 рр.. Інвестиційний грошовий потік був додатнім, незважаючи на те, що в 2022 р. підприємство інвестувало значну частину коштів на придбання основних засобів. Чистий грошовий потік від фінансової діяльності в 2021 р. мав від'ємне значення, проте в 2022 р. показник додатній та становить 1057 млн грн, що на 190% більше, ніж в 2021 р., і свідчить про залученням довгострокового чи короткострокового кредитування підприємством.

Основним напрямком діяльності ТОВ СП «Нібулон» є експорт та виробництво сільськогосподарської продукції: ячменю, пшениці, кукурудзи, соняшнику, ріпаку тощо. У 2021 р. підприємство отримало високі показники за

всіма культурами, як з валового збору врожаю, так і з експорту. Причиною цього стали сприятливі погодно-кліматичні умови, що дозволили отримати рекордний врожай та збільшити експорт. Загальний обсяг виробництва ТОВ СП «Нібулон» в 2021 р. порівняно з минулим роком зріс на 24%, через збільшення збирання соняшнику на 20,6%, кукурудзи на 25,8%, пшениці на 29,3% та ячменю на 61,5% (див. табл. 3.37).

Таблиця 3.37 – Основні показники виробництва та експорту ТОВ СП «Нібулон» 2019 р. – 30 червня 2022 р.

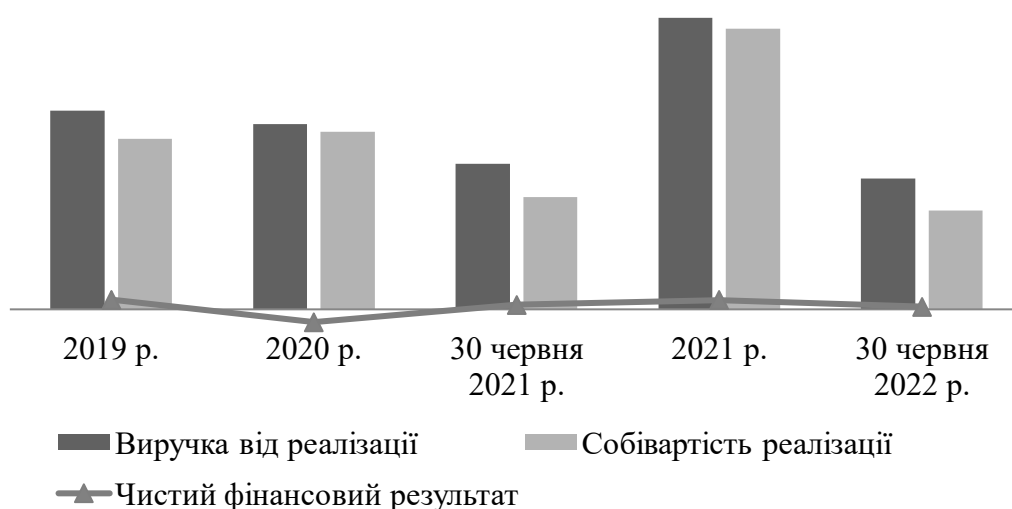
Показник	2019 р.	2020 р.	30 червня 2021 р.	2021 р.	30 червня 2022 р.
Обсяг експорту, тис тон	4067,6	4519,6	2257,5	5643,7	1354,5
Пшениця	1662,8	1847,6	1004,6	2511,4	602,7
Кукурудза	1468,9	1632,1	763,3	1908,3	458,0
Ячмінь	551,5	612,8	367,8	919,4	220,7
Ріпак	310,1	344,5	112,9	282,2	67,7
Обсяг виробництва, тис тон	260,9	289,9	103,8	259,6	93,5
Пшениця	90,4	100,4	51,9	129,8	46,7
Кукурудза	94,8	105,3	53,0	132,5	47,7
Ячмінь	4,0	4,4	2,8	7,1	2,6
Соняшник	38,1	42,3	20,4	51,1	18,4

Джерело: [61].

За перше півріччя 2022 р. відбулось значне скорочення експорту – на 40,1% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Це відбулось через ускладнення логістичних маршрутів, зокрема блокади Чорного та Азовського моря. Обсяг виробництва зменшився лише на 10,3% порівняно з аналогічним періодом 2021 р., перш за все, через військову окупацію південних областей України.

Станом на 31 травня 2022 р. на балансі підприємства перебувало близько 877 тис тон зерна, яке в основному зберігалось на 23 власних елеваторах під повним контролем компанії, проте близько 146 тис тон зернових знаходилось на 5 елеваторах, до яких підприємство має обмежений доступ [61].

Геополітична нестабільність, падіння обсягу виробництва та експорту сільськогосподарської продукції в 2022 р. призвели до зниження виручки і, як наслідок, чистого фінансового результату підприємства (див. рис. 3.7).

Рисунок 3.7 – Основні фінансові показники ТОВ СП «Нібулон» станом на 30 червня 2021 та 2022 рр., тис грн

Джерело: складено авторами на основі [61].

Іншими причинами зниження чистого прибутку ТОВ СП «Нібулон» є:

- втрата або пошкодження запасів зернових та інших активів (елеваторів, терміналів перевантаження і суден, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях);
- перебої, зростання витрат і зниження врожайності;
- невиконання боргових зобов'язань контрагентами тощо.

Після запровадження воєнного стану 24 лютого 2022 р. ПРАТ «МХП» також понесло значні фінансові втрати, пов'язані з війною (див. табл. 3.38).

Таблиця 3.38 – Основні фінансові показники ПРАТ «МХП» станом на 30 вересня 2021 та 2022 рр., тис грн

Показник	30 вересня 2021 р.	30 вересня 2022 р.	Абсолютне відхилення (+/-)	Відносне відхилення (%)
Виручка	1 660 583	1 893 065	+232 482	+14
Валовий прибуток	558 387	385 287	-173 100	-31
Операційний прибуток	364 322	156 659	-207 664	-57
ЕВІТДА	346 841	190 763	-156 078	-45
Чистий прибуток/збиток	275 337	-195 464	-470 801	-171

Джерело: складено авторами на основі [62].

В 2022 р. виручка ПРАТ «МХП» зросла на 14% та склала 1 893 065 тис грн, порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Операційний прибуток та ЕВІТДА зменшились на 57% та 45% відповідно. Чистий збиток на кінець вересня 2022 р. склав 195 464 тис грн, що на 171% менше від попереднього періоду.

Крім цього, часті та тривалі перебої з електропостачанням продовжують негативно впливати на роботу бізнесу та призводять до простою деяких об'єктів підприємства.

Значно постраждала від російської агресії ГК «Ukrlandfarming». Велика частка активів компанії знаходилась саме в Херсонській області, де було зруйновано та пограбовано один з об'єктів підприємства. З елеватора було вивезено близько 100 тис тон насіння соняшника та кукурудзи, викрадено комбайни, трактори, апарати для обробки земель, паливно-мастильні матеріали тощо. Загальні збитки оцінюються в 250-270 млн дол США [63].

Основні фінансові показники ГК «Ukrlandfarming» наведено в таблиці 3.39.

**Таблиця 3.39 – Основні фінансові показники ГК «Ukrlandfarming»
станом на 30 червня 2021 та 2022 рр., тис грн**

Показник	30 червня 2021 р.	30 червня 2022 р.	Абсолютне відхилення (+/-)	Відносне відхилення (%)
Виручка від реалізації	39 807 275	33 438 111	- 6 369 164	- 6
Собівартість реалізації	38 033 653	31 187 596	- 6 846 058	- 7
Валовий прибуток	1 773 622	2 250 515	+ 476 894	+ 11
Чистий фінансовий результат	770 245	492 957	- 277 288	- 14

Джерело: складено авторами на основі [63].

З таблиці 3.39 можна побачити, що виручка від реалізації ГК «Ukrlandfarming» зменшилась на 6% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Позитивним є зростання валового прибутку на 11%, проте значні операційні, фінансові, адміністративні витати та витрати на збут призвели до скорочення чистого прибутку підприємства на 14%, який на 30 червня 2022 р. становив 492 957 тис грн.

Таким чином, в 2022 році спостерігається погіршення фінансово-господарської діяльності кожного з аналізованих підприємств, відбувається падіння виробництва і збуту, виручки від реалізації і чистого прибутку, що негативно впливає на фінансовий стан та надійність підприємств. Найбільше падіння чистого фінансового результату відбулось на ПРАТ «МХП» (-171%), найменше – ГК «Ukrlandfarming» (-14%).

3.10. Побудова інтегрального показника фінансової безпеки аграрних підприємств

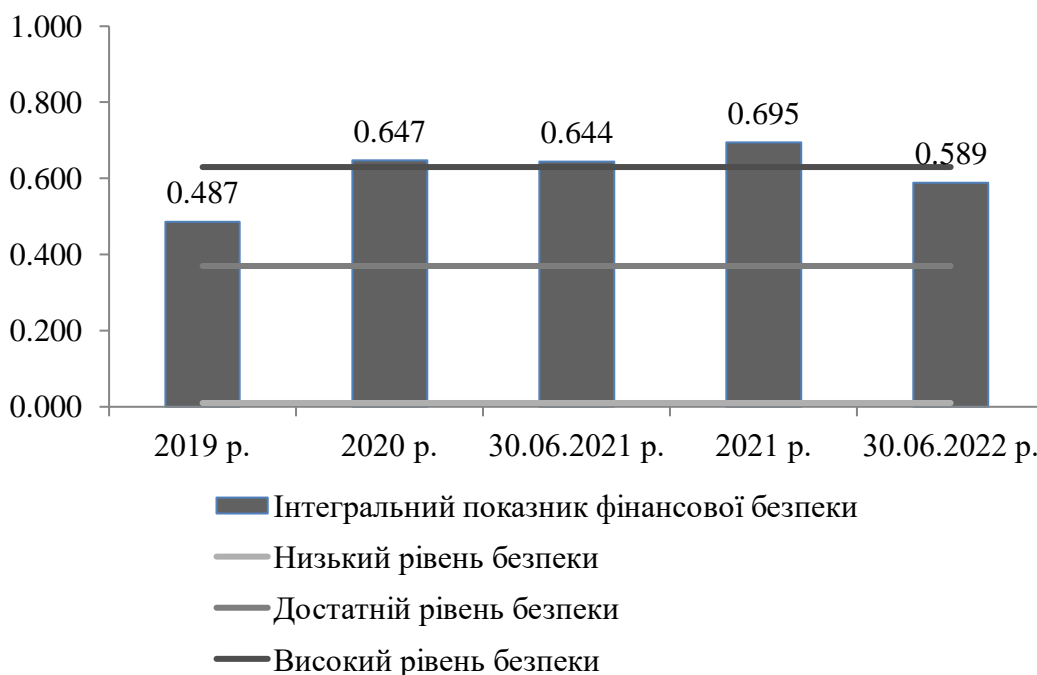
Після аналізу теперішнього фінансового стану 5 аграрних підприємств України, варто обчислити інтегральний показник фінансової безпеки (функцію Харрінгтона) кожного з них.

На першому етапі, відповідно до обраної методики, було обрано 14 показників, які усебічно характеризують стан фінансової безпеки підприємств та наведено критерії їх оптимізації (див. додаток К). Аналіз фінансової безпеки за 2022 рік для всіх підприємств проводився лише за перше півріччя 2022 року.

Після розрахунку значень коефіцієнтів, що характеризують різні аспекти фінансової безпеки компаній, їх приведено до безрозмірного вигляду відповідно до запропонованої методики. Для цього кожен показник порівняно зі значенням встановленого критерію оптимізації. Результати наведено в додатку Л.

Завершальним етапом є розрахунок інтегрального рівня фінансової безпеки підприємства на основі визначення значення функції Харрінгтона для кожного з аналізованих підприємств (див. додаток М).

Для більш наочного розуміння інтегрального рівня фінансової безпеки ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» результати узагальненої функції Харрінгтона зображено на рис. 3.8.

Рисунок 3.8 – Динаміка рівня фінансової безпеки ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» (згідно функції Харрінгтона) за 2019-30.06.2022 рр.

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 59].

За результатами оцінки фінансової безпеки ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ», можна зробити висновок, що аналізоване підприємство мало високий рівень фінансової безпеки лише протягом 2020-2021 рр. У 2022 р. відбулось падіння рівня фінансової безпеки до задовільного (0,589).

На зниження рівня фінансової безпеки підприємства вплинуло погіршення майнового стану в порівнянні з 2021 р.. Зокрема, спостерігається тенденція до збільшення зносу основних засобів та погіршення надійності підприємства (див. додаток К.1).

Протягом аналізованого періоду майже всі показники ліквідності та фінансової незалежності підприємства зменшились. Це негативно вплинуло на спроможність компанії погасити свої зобов'язання найближчим часом за рахунок власних грошових коштів, не вдаючись до реалізації інших активів та не чекаючи оплати дебіторської заборгованості.

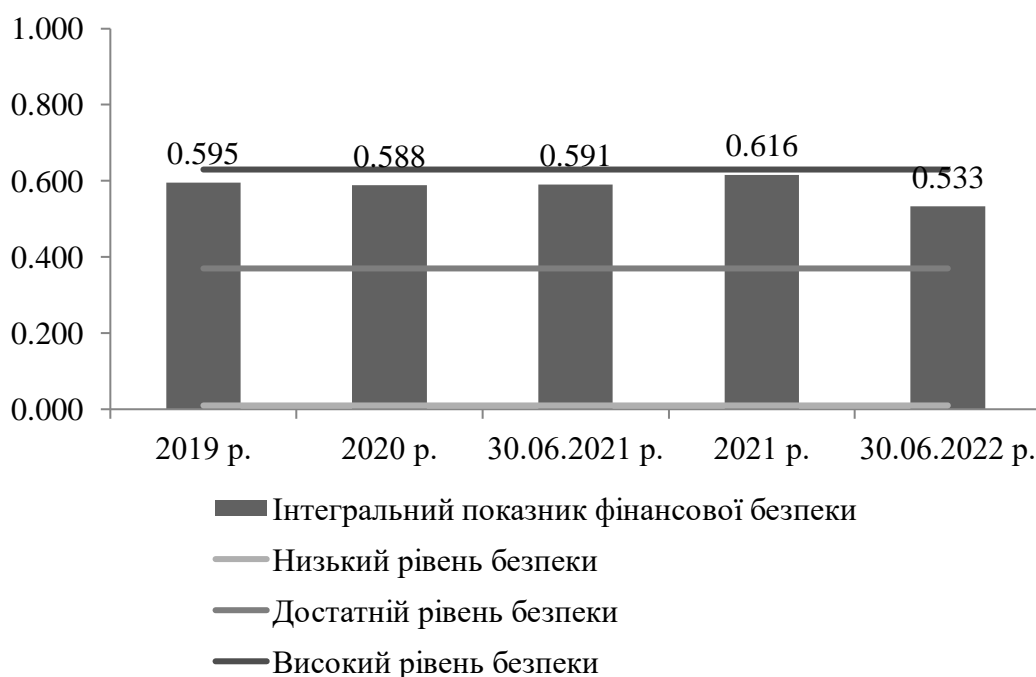
Станом на 30 червня 2022 року ефективність використання основних засобів та власного капіталу залишається на низькому рівні. На 1 грн власного капіталу припадає 0,91 грн виручки від реалізації продукції.

Негативно на рівень фінансової безпеки підприємства вплинуло й зменшення коефіцієнту рентабельності діяльності, що характеризує якість управлінських рішень і ефективність роботи компанії, яка націлена на отримання прибутку.

Рентабельність активів та власного капіталу порівняно з кінцем 2021 року зменшилась, але якщо брати до уваги лише 9 місяців попереднього року, то станом на 30 вересня 2022 року рентабельність цих показників була вищою. Якщо в 2021 році кожна гривня власних коштів приносила 31,1 копійки чистого прибутку, то на кінець вересня 2022 року – 16,8 копійок. Тенденція такого зменшення показників рентабельності означає падіння здатності підприємства генерувати прибуток.

Інтегральний рівень фінансової безпеки ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» зображено на рис. 3.9.

Рисунок 3.9 – Динаміка рівня фінансової безпеки ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» (згідно функції Харрінгтона) за 2019-30.06.2022 рр.

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 60].

За результатами оцінки фінансової безпеки ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» інтегральний показник знаходився на достатньому рівні, проте в 2022 р. відбулось його помітне зменшення. Причинами цього є, як погіршення

майнового стану, так і ліквідності та рентабельності підприємства (див. додаток К.2).

За перше півріччя 2022 року значно знизилась ефективність використання активів ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД». Якщо за аналогічний період 2021 року на кожну гривню залучених коштів було надано послуг на суму 2,22 гривні, то в 2022 році – лише на 1,83 гривні.

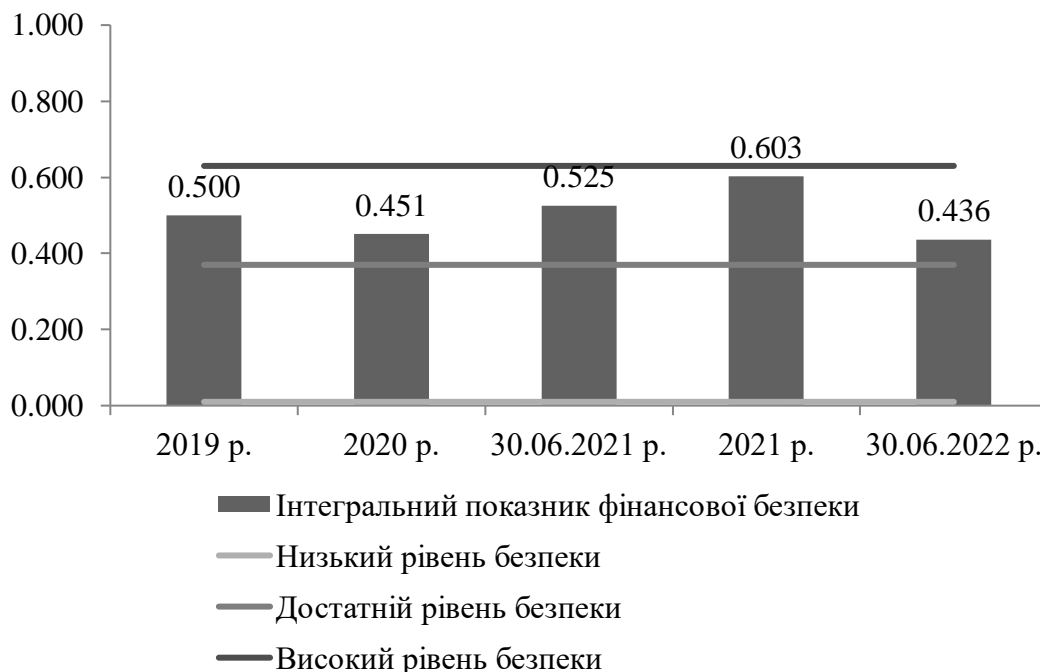
Критично низьке значення має коефіцієнт швидкої ліквідності. Якщо в 2021 році на кожну гривню поточних зобов'язань припадало 0,073 гривні високоліквідних оборотних активів, то в 2022 році – 0,073. При цьому, граничним допустимим значенням для показника є – 0,5. Таке низьке значення показника означає, що в підприємства не достатньо ліквідних оборотних коштів для розрахунку за своїми зобов'язаннями своєчасно.

За перше півріччя 2022 рік фінансова стійкість та стабільність компанії зменшилась, що призводить до зменшення здатності проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі. 25% активів підприємства фінансуються за рахунок довгострокових зобов'язань та постійного капіталу. Крім того, на кожну гривню зобов'язань припадає 0,33 гривні власного капіталу.

Також за перше півріччя 2022 року значно зменшились коефіцієнти рентабельності активів, власного капіталу та діяльності підприємства, що свідчить про погіршення ефективності його господарської діяльності. Якщо за аналогічний період 2021 року ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» отримувало 3,87 копійки чистого прибутку на кожну вкладену гривню активів, то в 2022 році – лише 3,48 копійок.

Рентабельність власного капіталу теж знижується. Якщо за перше півріччя 2021 року кожна гривня власних коштів приносила 14,37 копійки чистого прибутку, то в 2021 році – лише 14,05 копійок. Тенденція такого падіння показника рентабельності означає зниження здатності підприємства генерувати прибуток. Коефіцієнт рентабельності діяльності теж показує, що 2022 рік характеризувалися низькою ефективністю діяльності підприємства.

Інтегральний рівень фінансової безпеки ТОВ СП «Нібулон» зображено на рис. 3.10.

Рисунок 3.10 – Динаміка рівня фінансової безпеки ТОВ СП «Нібулон» (згідно функції Харрінгтона) за 2019-30.06.2022 рр.

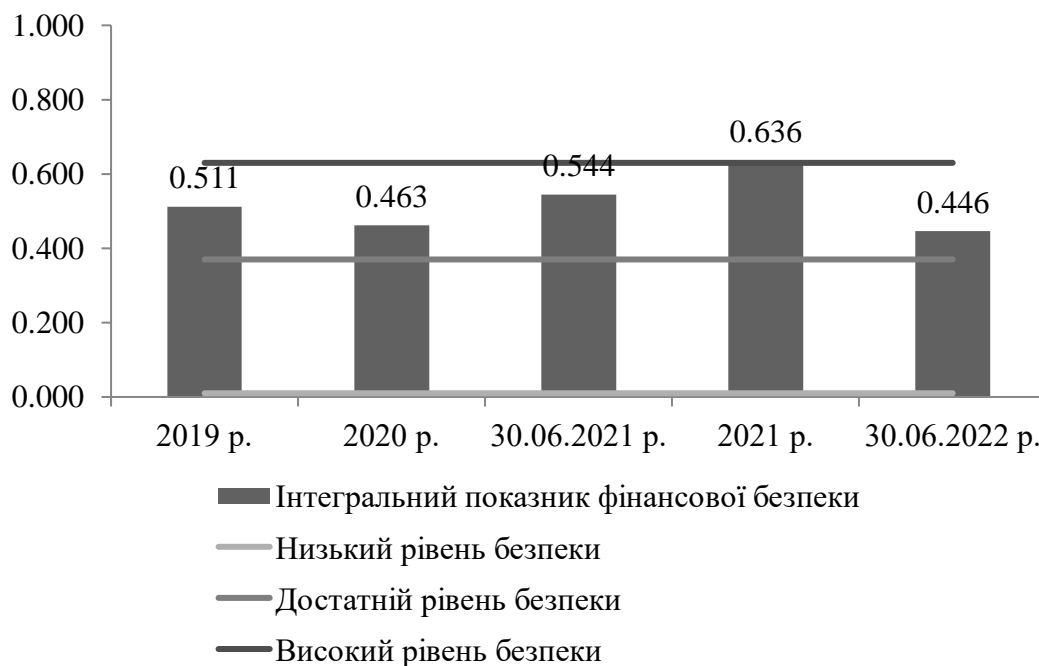
Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 61].

ТОВ СП «Нібулон» має достатній рівень фінансової безпеки протягом усього аналізованого періоду, лише на кінець 2021 р. інтегральний показник був наближений до високого рівня фінансової безпеки. Причиною цього є рекордний врожай 2021 р. та зростання експорту сільськогосподарської продукції, що призвело до збільшення чистого прибутку підприємства і більшості показників фінансового стану.

Проте за перше півріччя 2022 р. рівень фінансової безпеки ТОВ СП «Нібулон» зменшився до 0,436. Таке падіння пояснюється значним зменшенням ліквідності та фінансової незалежності підприємства. 47% активів підприємства фінансуються за рахунок довгострокових зобов'язань та постійного капіталу. Крім того, на кожну гривню зобов'язань припадає 0,45 гривень власного капіталу (див. додаток К.3).

В 2022 р. позитивні зміни відбулися лише в сфері ділової активності підприємства. Якщо за перше півріччя 2021 р. на кожну гривню залучених коштів було надано послуг на суму 1,87 гривень, то в 2022 р. – вже 1,90 грн..

Інтегральний рівень фінансової безпеки ПРАТ «МХП» зображено на рис. 3.11.

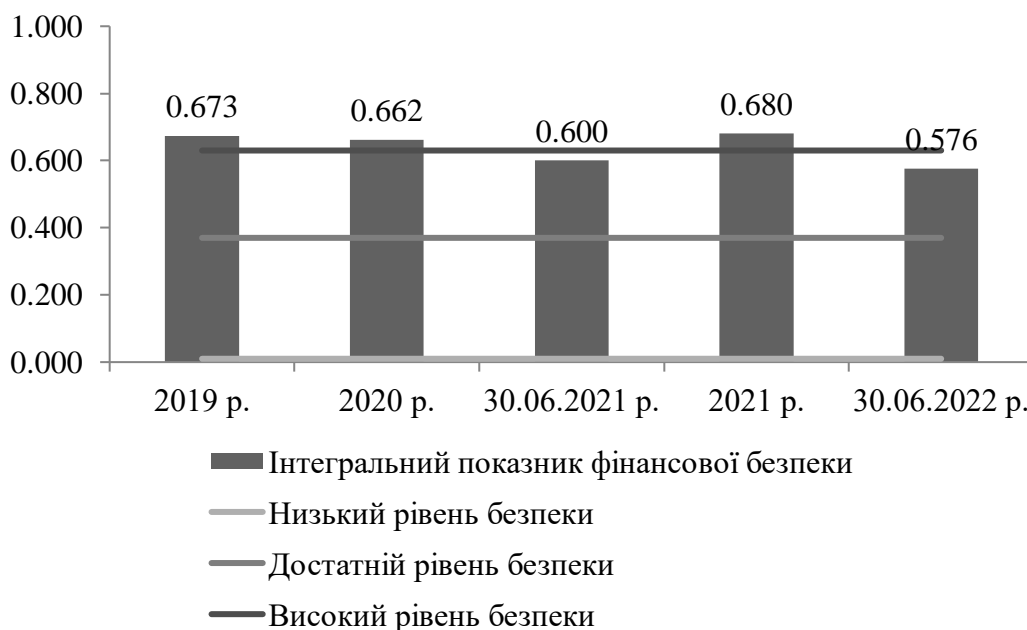
Рисунок 3.11 – Динаміка рівня фінансової безпеки ПРАТ «МХП» (згідно функції Харрінгтона) за 2019-30.06.2022 рр.

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 62].

Динаміка рівня фінансової безпеки ПРАТ «МХП» подібна до динаміки ТОВ СП «Нібулон». Загалом, інтегральний показник знаходиться на достатньому рівні і лише в 2021 р. перетнув межу високого рівня фінансової безпеки.

Падіння інтегрального значення на 0,190 п. в 2022 р. викликане погіршенням загального фінансового стану компанії. Зокрема, зменшилися показники ділової активності, поточної та швидкої ліквідності, фінансової незалежності та рентабельності (див. додаток К.4).

Інтегральний рівень фінансової безпеки ГК «Ukrlandfarming» зображено на рис. 3.12.

Рисунок 3.12 – Динаміка рівня фінансової безпеки ГК «Ukrlandfarming» (згідно функції Харрінгтона) за 2019-30.06.2022 рр.

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 63].

ГК «Ukrlandfarming» має високий показник фінансової безпеки на кінець кожного року. При цьому, керівництву компанії в 2022 р. вдалось втримати фінансовий стан підприємства на достатньому рівні та зменшити величину падіння фінансової безпеки, незважаючи на те, що відбулось зниження платоспроможності, ліквідності та рентабельності (див. додаток К.5).

Найбільше за перше півріччя 2022 р. зменшились коефіцієнти рентабельності активів, власного капіталу та діяльності підприємства. Якщо за аналогічний період 2021 року ГК «Ukrlandfarming» отримувала 4,30 копійок чистого прибутку на кожну вкладену гривню активів, то в 2022 році – лише 3,87 копійок.

Отже, за перше півріччя 2022 р. фінансова безпека кожного з аналізованих підприємств була порушена. Зниження багатьох показників майнового стану, ліквідності, платоспроможності, рентабельності та ділової активності призвело до зниження рівня фінансової безпеки підприємств, що в подальшому вимагає розробки заходів щодо її підвищення та підтримки на оптимальному рівні.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНКИ ТА ОБГРУНТУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ З ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Військове повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року призвело до надзвичайно складної соціально-економічної ситуації, яка особливо боляче позначилася на підприємствах аграрного сектору країни. Розуміння змін у бізнес-середовищі, яке активно трансформується під впливом нових викликів в умовах воєнного стану України, є важливим для визначення сучасних завдань управління підприємством.

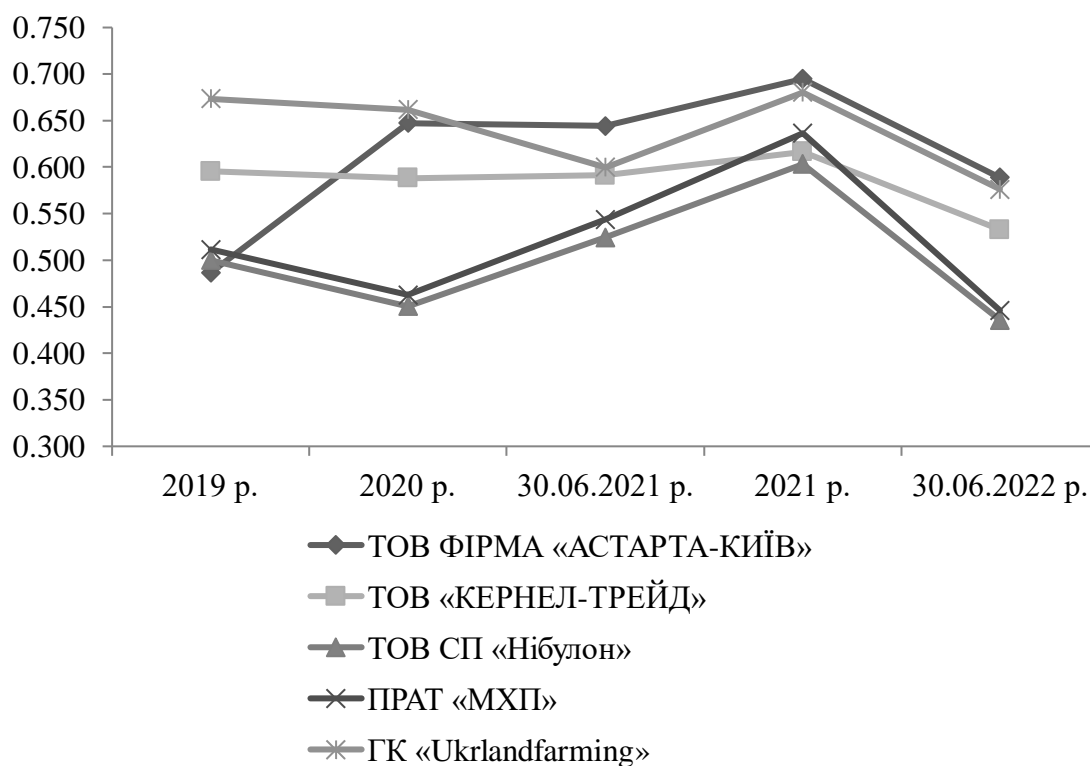
Аграрна галузь постійно натрапляє на різні труднощі такі, як фінансово-економічний спад в країні, політична нестабільність, недосконалість податкової системи тощо. У 2022 році однією з загроз стабільному розвитку галузі стала військова агресія.

З метою визначення впливу війни на фінансову безпеку суб'єктів господарювання було проведено дослідження на основі фінансової звітності 5 аграрних підприємств, а саме: ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ», ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД», ТОВ СП «Нібулон», ПРАТ «МХП», ГК «Ukrlandfarming».

Проведення комплексного аналізу фінансового стану ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» показало, що з 2020 року підприємству вдалось досягти оптимального рівня фінансової стійкості та стабільності, зокрема відбулось збільшення показників рентабельності, ліквідності, ділової активності, фінансової незалежності (крім коефіцієнту маневреності власного капіталу). Проте, наявні проблеми зі зростанням кредиторської та дебіторської заборгованості з одночасним зменшенням їх оборотності, що в майбутньому може призвести до проблем з платоспроможністю на підприємстві.

Стосовно рівня фінансової безпеки, то аналізоване підприємство в 2019 році мало низький стан фінансової безпеки. Це вимагало вжиття термінових заходів для відновлення рівня ліквідності, платоспроможності, фінансової міцності та рентабельності підприємства, і вже на кінець 2021 року

підприємство досягло високого рівня фінансової безпеки, що становив 0,695. Проте, події 2022 року призвели до падіння рівня показника до задовільного – 0,589 (див. рис. 4.1).

Рисунок 4.1 – Динаміка рівня фінансової безпеки обраних підприємств за 2019 р. – 30.06.2022 р.

Джерело: складено авторами самостійно.

ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» має найстабільніший рівень фінансової безпеки, який протягом 2019-2021 рр. був наближений до високого. Проте, за перше півріччя 2022 р. інтегральний показник впав на 0,083 п. і становив – 0,533. Причинами такого падіння було підвищення збитковості підприємства, зменшення ефективності використання активів, показників ліквідності та рентабельності підприємства.

Проведення комплексного аналізу рівня управління системою фінансової безпеки ТОВ СП «Нібулон» та ПРАТ «МХП» показало, що вони мають досить спільну динаміку інтегрального показника. В 2022 р. фінансова безпека обох підприємств була значно порушена. Перш за все через зниження багатьох показників фінансового стану (коефіцієнту оборотності активів; поточної,

абсолютної та швидкої ліквідності; фінансової автономії, стійкості, стабільності; рентабельності діяльності, власного капіталу та активів).

Діяльність ГК «Ukrlandfarming» характеризувалась високою фінансовою безпекою за підсумками кожного з років. Проте, ускладнення внутрішньої фінансово-економічної ситуації в 2022 р. призвело до зменшення інтегрального показника на 0,104 п. порівняно з минулим роком.

Крім внутрішніх факторів, що вплинули на рівень фінансової безпеки кожного з підприємств, мали місце й зовнішні – політично-економічна невизначеність, коливання курсу валют, зростання рівня інфляції, посилення конкуренції між компаніями на вітчизняному ринку, підвищення цін на виробничі ресурси, коливання тарифів на енергоносії та паливо, погіршення демографічної ситуації через військові дії тощо. До того ж постійні російські ракетні удари по території України призводять до відключень електроенергії та призупинення виробничих процесів на деяких підрозділах підприємств.

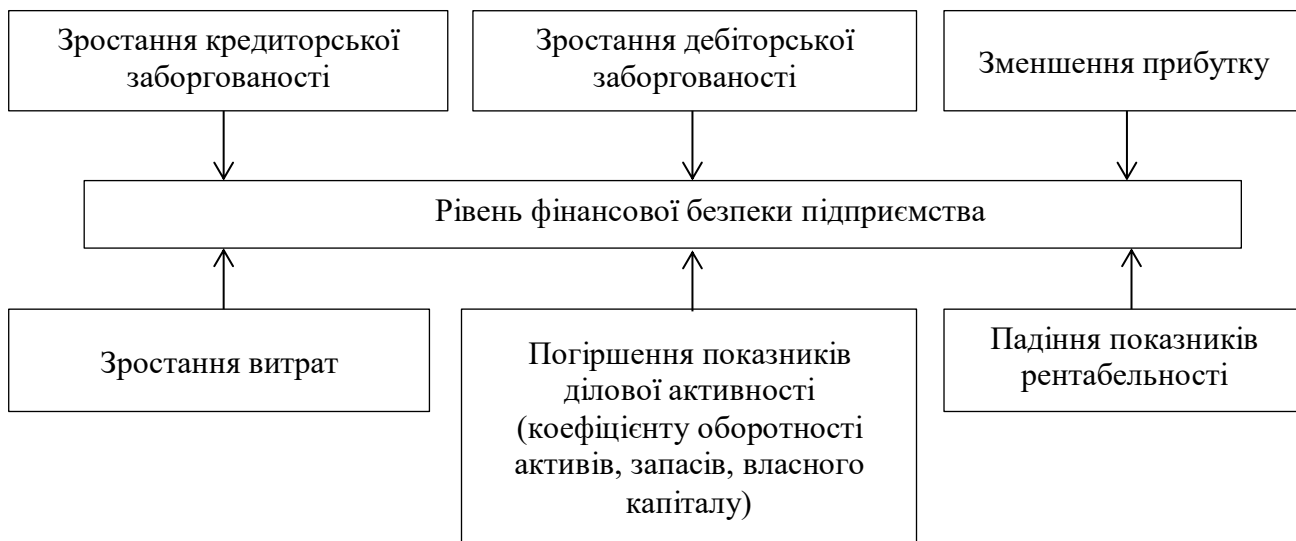
Таким чином, основна гіпотеза цього дослідження підтверджується. Тому проблема фінансової безпеки та ефективності управління бізнесом потребують значної уваги та пошуку сучасних моделей управління, адаптованих до кардинально нових вимог воєнного часу.

Фінансову безпеку суб'єктів господарювання слід розглядати як а комплексну категорію, що відображає рівень фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства, здатність виконувати свої зобов'язання та забезпечувати розвиток діяльності для підтримання платоспроможності. Саме фінансова безпека підприємства є передумовою його економічного розвитку.

Основою досягнення фінансової безпеки підприємства є своєчасне та гнучке управління ризиками та внутрішніми чинниками діяльності бізнесу. Тобто головна роль у системі антикризового управління має належати широкому використанню внутрішніх механізмів фінансової стабілізації.

Основні спільні фактори, які чинять негативний вплив на рівень фінансової безпеки 5 аграрних підприємств наведено на рис. 4.2.

Рисунок 4.2 – Основні фактори, що негативно впливають на рівень фінансової безпеки аграрних підприємств

Джерело: складено авторами самостійно.

Оскільки основним джерелом формування власних коштів є прибуток, тому підприємству варто працювати над його збільшенням. Адже прибуток є головною ціллю діяльності підприємства, результатом його роботи, кількісною мірою успішності підприємства та визначає можливості його подальшого росту та розвитку.

Сьогодні загрозами для стабільного нарощування прибутку є як зменшення обсягу реалізації через ускладнення доступних маршрутів транспортування, так і енергетична проблема через постійні ракетні обстріли, що перешкоджає забезпеченню безперебійної роботи елеваторів компанії, зокрема послугам, які вони надають – сушіння, очистку, сепарацію, аналіз тощо.

Безпека основних активів, а також доступ до логістичних маршрутів значною мірою залежить від розвитку військових дій. Існує значна невизначеність щодо того, чи можуть активи або маршрути транспортування бути пошкоджені чи недоступні, і, отже, підприємство не зможе здійснювати

перевезення між місцями розташування, клієнтами та постачальниками. Це може призвести до додаткових витрат або втрати доходів.

Серед основних пропозицій, що позитивно вплинуть на рівень прибутковості підприємств, можна виділити такі:

- Нарощення обсягів збору і реалізації продукції;
- Продаж ненавантаженого устаткування та іншого майна або здача його в оренду;
- Скорочення витрат підприємства тощо.

На позитивний чистий фінансовий результат підприємств також впливає величина його витрат. Пропозиції з їх зменшення включають:

- зниження витрат за рахунок відтермінування великих інвестиційних проєктів і зняття несуттєвих капітальних витрат;
- підвищення технічного рівня виробництва, що передбачає впровадження нової, прогресивної технології, механізацію та автоматизацію виробничих процесів, покращення використання та застосування нових видів сировини та матеріалів тощо;
- економне і раціональне використання сировини, матеріалів, палива та електроенергії, шляхом планування та контролю використання працівниками сировини та введення в виробництво енергозберігаючу техніку;
- суворе дотримання технологічної дисципліни з метою скорочення відходів [64].

Таким чином, збільшення обсягу реалізації продукції, продаж зайвого устаткування або іншого майна та зменшення собівартості продукції призведе до збільшення чистого прибутку підприємства та зростання кількості власних коштів для забезпечення розвитку виробництва, а наявність в достатньому розмірі фінансових ресурсів впливає на їх ефективне використання, що визначає хорошу фінансову безпеку бізнесу.

Далі розробимо прогноз обсягу чистого доходу на кінець 2020 р. для 5 підприємств аграрної галузі.

Прогнозовані значення для ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» наведено в табл. 4.1. В основу розрахунку покладено метод заснований на середньому темпі зміни показника.

Таблиця 4.1 – Прогнозування чистого доходу для ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ»

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий дохід	12303253	12467204	12631155	12795106	12959057	-
Темп зміни	-	1,333	1,315	1,298	1,281	-
Середнє значення	1,307					
Прогнозне значення	-	-	-	-	-	13128432

Джерело: складено авторами самостійно.

Можна побачити, що ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» має стабільний приріст чистого доходу протягом 2017-2021 років, який завжди був додатнім, середнє значення склало 1,31%. Прогнозне значення показника дорівнює 13128432 тис грн.

Прогнозовані значення чистого доходу для ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» наведено в таблиці 4.2.

Таблиця 4.2 – Прогнозування чистого доходу для ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД»

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий дохід	97856412	84028116	78166531	67395769	85791541	-
Темп зміни	-	-14,131	-6,976	-13,779	27,295	-
Середнє значення	-1,898					
Прогнозне значення	-	-	-	-	-	84163218

Джерело: складено авторами самостійно.

Через значне падіння чистого доходу ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» в 2018 р. та 2020 р. значення середнього приросту було від’ємним і становило – 1,90%. В 2021 р. помітне покращення ситуації, проте на кінець цього року підприємству так і не вдалось досягнути чистого доходу рівня 2017 року. Прогнозне значення показника дорівнює 84163218 тис грн.

Наступним підприємством для якого здійснено прогнозування є ТОВ СП «Нібулон» (див. табл. 4.3).

Таблиця 4.3 – Прогнозування чистого доходу для ТОВ СП «Нібулон»

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий дохід	18671628	25141525	27666784	25840227	40606579	-
Темп зміни	-	34,651	10,044	-6,602	57,145	-
Середнє значення	23,809					
Прогнозне значення	-	-	-	-	-	50274599

Джерело: складено авторами самостійно.

В компанії спостерігається досить великий приріст чистого доходу протягом в 2021 році (57,15%), він є максимальним, порівняно з іншими суб'єктами господарювання. Середнє значення показника приросту протягом аналізованого періоду складає 23,81%, а прогнозне значення чистого доходу для ТОВ СП «Нібулон» дорівнює 50274599 тис грн.

Прогнозовані значення чистого доходу для ПРАТ «МХП» наведено в таблиці 4.4.

Таблиця 4.4 – Прогнозування чистого доходу для ПРАТ «МХП»

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий дохід	1394047	1552206	2055943	1911137	2372262	-
Темп зміни	-	11,345	32,453	-7,043	24,128	-
Середнє значення	15,221					
Прогнозне значення	-	-	-	-	-	2733344

Джерело: складено авторами самостійно.

Динаміка зміни чистого доходу ПРАТ «МХП» не має чіткої тенденції. В 2019 р. та 2021 р. спостерігався значний позитивний темп зміни показника – 32,45% та 24,13% відповідно. Причиною цього були гарні природно-кліматичні умови, що сприяли збільшенню врожаю сільськогосподарської продукції і, відповідно, призвели до зростання чистого доходу від реалізації.

Середній темп приросту протягом 2017-2021 рр. становив 15,22%, а прогнозне значення чистого доходу дорівнює 2733344 тис грн.

Останнє підприємство для якого проведено прогнозування – ГК «Ukrlandfarming» (див. табл. 4.5).

**Таблиця 4.5 – Прогнозування чистого доходу для ГК
«Ukrlandfarming»**

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий дохід	83165449	79563454	75687425	78179092	99518188	-
Темп зміни	-	-4,331	-4,872	3,292	27,295	-
Середнє значення	5,346					
Прогнозне значення	-	-	-	-	-	10483843 0

Джерело: складено авторами самостійно.

Позитивний приріст чистого доходу ГК «Ukrlandfarming» спостерігається лише з 2020 р.. При цьому, найбільше зростання показника (на 27,30%) було в 2021 р. Така тенденція простежується майже у всіх аналізованих аграрних компаніях. Прогнозне значення чистого доходу на кінець 2022 р. дорівнює 104838430 тис грн.

Іншою проблемою, що спричиняє зниження рівня фінансової безпеки підприємств є постійне збільшення кредиторської та дебіторської заборгованості. Найбільше зростання обсягу такої заборгованості спостерігається на трьох підприємствах – ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ», ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» та ПРАТ «МХП».

Зростання кредиторської заборгованості може бути викликане як сповільненням оборотності оборотних активів, що вимагало негайного додаткового залучення капіталу, так і несвоєчасне повернення дебіторської заборгованості, через неплатоспроможність деяких дебіторів.

Щодо дебіторської заборгованості, то, з одного боку, надання комерційних кредитів покупцям веде до підвищення рівня збуту, з іншого ж боку, збільшення суми їх заборгованості призводить до відволікання частини оборотного капіталу і, як результат, для забезпечення такого ж рівня виробництва необхідно позичати кошти.

Перш за все, треба звернути увагу на задачі, які необхідно реалізувати для зменшення обсягу дебіторської заборгованості, що включають:

— працювати тільки на умовах передоплати з контрагентами, які не платять вчасно за наданий товар або послуги;

- ефективно ведення телефонних переговорів із боржниками з метою встановлення найкоротших термінів погашення боргу та формування, зручних для обох сторін умов виплати;
- припинення співпраці з невідповідальними контрагентами та обмеження постачання до моменту погашення боргових зобов'язань;
- формування та подання судового позову для контрагентів, що відмовляються виплачувати зобов'язання;
- постійно відстежувати та контролювати стан дебіторської заборгованості (час прострочення платежів, розмір сумнівної та безнадійної заборгованості, кредитну історію контрагента) [65].

При аналізі дебіторських рахунків необхідно сформувати портфель дебіторів, у якому поруч із такими показниками, як розміри і строки повернення за окремими боргами, необхідно розрахувати середній термін повернення по всьому портфелю. Далі рекомендовано проводити порівняльний аналіз окремих боргів із середнім показником. При цьому корисно розділити дебіторів щонайменше на три групи:

1. Група дебіторів зі строками погашення менша за середній показник.
2. Група дебіторів із термінами погашення, що приблизно відповідають середньому показнику.
3. Група дебіторів із термінами погашення, що перевищують середній показник [66].

Особлива увага має бути приділена третій групі дебіторів: стосовно них мають проводитися додаткові роботи щодо посилення умов договорів, надання високоліквідних застав, оформлення справ в арбітражних судах тощо. Навпаки, для першої та другої груп можливе використання політики торгових знижок та нових кредитних ліній.

Для більшої наочності було розраховано економічний ефект від зміни умов роботи з дебіторською та кредиторською заборгованістю для ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КІІВ» (табл.4.6).

Таблиця 4.6 – Прогнозування зміни дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КІІВ», тис грн

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	30.09. 2022 р.	2022 р.
Обсяг дебіторської заборгованості	1743334	1723579	1422491	1123403	1836068	1652461
Гроші та їх еквіваленти	348981	163281	665543	1167805	1698563	1882170
Обсяг кредиторської заборгованості	129712	151416	726128	229299	230160	184258

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [59].

З таблиці можна побачити, що дебіторська заборгованість підприємства на 30.09.2022 р. складала 1836068 тис. грн. Коригування поточної політики управління дебіторською заборгованістю дозволить знизити ризик несвоєчасного повернення грошових коштів і виникнення збитків в наслідок цього. Так, наприклад, повернення дебіторами принаймні 10% обсягу заборгованості дозволить поповнити суму обігових коштів підприємства на кінець 2022 р. на 183607 тис грн (4.1).

$$\frac{1836068 \times 10\%}{100\%} = 183607 \text{ тис грн} \quad (4.1)$$

Вивільнення частини обігових коштів призведе до поповнення суми грошових коштів та їх еквівалентів, які на кінець 2022 р. становитимуть 1882170 тис грн, що на 10,8% більше величини коштів станом на 30.09.2022 р. (4.2).

$$1698563 + 183607 = 1882170 \text{ тис грн} \quad (4.2)$$

Отримані кошти від дебіторів можуть бути спрямовані й на погашення кредиторської заборгованості, яка станом на кінець вересня 2022 року складала 230160 тис грн. Так, наприклад, чверть вивільнених коштів допоможе погасити 20% кредиторської заборгованості підприємства (4.3).

$$230160 - 45902 = 184258 \text{ тис грн} \quad (4.3)$$

Також проведено аналіз зміни обсягу дебіторської та кредиторської заборгованості для ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» (див. табл. 4.7).

Таблиця 4.7 – Прогнозування зміни дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД», тис грн

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	30.09. 2022 р.	2022 р.
Обсяг дебіторської заборгованості	12648290	13638821	15640225	11935187	12206963	10986267
Гроші та їх еквіваленти	1462238	1284958	860489	886518	531911	1752607
Обсяг кредиторської заборгованості	7708965	7212575	6926931	11390585	12454755	11844407

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [60].

Дебіторська заборгованість компанії на кінець вересня 2022 р. складала 12206963 тис грн. Коригування поточної політики управління дебіторською заборгованістю дозволить повернути 10% обсягу заборгованості та поповнити суму обігових коштів підприємства на кінець 2022 р. на 1220696 тис грн (4.4).

$$\frac{12206963 \times 10\%}{100\%} = 1220696 \text{ тис грн} \quad (4.4)$$

Вивільнення частини обігових коштів дозволить поповнити суму грошових коштів та їх еквівалентів (4.5).

$$531911 + 1220696 = 1752607 \text{ тис грн} \quad (4.5)$$

Отримані кошти від дебіторів можуть бути спрямовані на погашення кредиторської заборгованості, яка є дуже великою на підприємстві і станом на кінець вересня 2022 року складає 12454755 тис грн. Так, половина вивільнених коштів допоможе погасити майже 5% кредиторської заборгованості підприємства і станом на кінець 2022 р. може дорівнювати 11844407 тис грн. (4.6).

$$12454755 - 610348 = 11844407 \text{ тис грн} \quad (4.6)$$

Останнє підприємство, яке має проблеми з обсягом та оборотністю дебіторської та кредиторської заборгованості в першій половині 2022 року – ПРАТ «МХП». Тому проводимо прогнозування зміни цих показників (див. табл. 4.8).

Таблиця 4.8 – Прогнозування зміни дебіторської та кредиторської заборгованості ПРАТ «МХП», тис грн

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.	2022 р.
Обсяг дебіторської заборгованості	154474	112146	219187	256878	301984	241587
Гроші та їх еквіваленти	244517	211768	340735	217579	165702	226099
Обсяг кредиторської заборгованості	162781	279328	291751	331210	378946	348748

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємства [62].

З таблиці 4.8 можна побачити, що дебіторська заборгованість підприємства за перше півріччя 2022 р. складала 301984 тис грн. Зміна поточної політики управління дебіторською заборгованістю може призвести до повернення дебіторами принаймні 20% обсягу заборгованості, що дозволить поповнити суму обігових коштів підприємства на кінець 2022 р. на 60397 тис грн (4.7).

$$\frac{309184 \times 20\%}{100\%} = 60397 \text{ тис грн} \quad (4.7)$$

Вивільнення частини обігових коштів призведе до поповнення суми грошових коштів та їх еквівалентів, які на кінець 2022 р. можуть дорівнювати 226099 тис грн, що на 36,4% більше величини коштів станом на 30.06.2022 р. і на 3,9% більше величини грошових коштів 2021 р. (4.8).

$$165702 + 60397 = 226099 \text{ тис грн} \quad (4.8)$$

Отримані кошти від дебіторів можуть бути спрямовані на погашення кредиторської заборгованості. Так, наприклад, половина вивільнених коштів допоможе погасити 8% кредиторської заборгованості підприємства і станом на кінець 2022 р. становитиме 348748 тис грн. (4.9).

$$378946 - 30198 = 348748 \text{ тис грн} \quad (4.9)$$

Отже, скорочення дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах призведе до того, що вивільниться частина обігових коштів та зменшиться загроза фінансовій безпеці.

Іншими додатковими шляхами для зменшення великих обсягів позикового капіталу є:

– Контроль за короткостроковою заборгованістю, в тому числі за кредитами банків, що зменшить можливість втрати ліквідності. Основним моментом в управлінні кредиторською заборгованістю є дотримання термінів повернення позикових коштів, оскільки при накладенні штрафів і санкцій сума виручки зменшується, але разом з тим страждає й ділова репутація підприємства і як наслідок виникає ризик припинення співпраці з постачальниками та підрядниками з боку останніх. Тому на підприємствах важливо впровадити систему фінансового моніторингу, комплексного управлінського обліку і контролю за грошовими потоками, зобов'язаннями та активами.

– Скорочення потреби у фінансових джерелах за рахунок ліквідації непрацюючих активів та прискорення оборотності працюючих активів. Прискорення оборотності оборотних засобів веде до швидшого вивільнення коштів з обороту, на які знову закуповуються оборотні засоби. Таким чином, збільшується обсяг виробництва та розмір прибутку, отриманого від реалізації продукції, тому варто: удосконалювати організацію торгівлі; звести до мінімуму запаси господарських матеріалів, малоцінних та швидкозношуваних предметів; скоротити підзвітні суми та витрати майбутніх періодів; отриманий прибуток спрямовувати на поповнення оборотних коштів.

– Проведення переоцінки основних засобів з метою збільшення їх вартості, що сприятиме збільшенню додаткового капіталу, який є складовою власного капіталу підприємства, у результаті збільшиться його платоспроможність, а отже, і фінансова стійкість.

Загалом, збільшення темпів накопичення власних джерел та зменшення обсягу позикового капіталу призведе до підвищення ліквідності, фінансової стабільності та прибутку підприємства.

Окрім вищенаведених проблем, на рівень фінансової безпеки аналізованих підприємств негативно впливає погіршення показників ділової

активності (коефіцієнту оборотності активів, запасів, власного капіталу) та показників рентабельності активів, діяльності та продукції.

Щоб підвищити оборотність активів, необхідно працювати у напрямку оптимізації їх суми. Для цього можна продати частину ненавантажених необоротних активів, знизити суму запасів (за умови, якщо їх обсяг надлишковий) або вжити заходів щодо повернення дебіторської заборгованості тощо [67].

Політика управління запасами має забезпечувати безперебійність процесу виробництва та збуту. Для цього формується запас, що забезпечує виробництво та збут між періодами постачання. Якщо поточний обсяг запасів перевищує оптимальний, то його доцільно знизити, що дозволить звільнити частину фінансових ресурсів. Якщо поточний обсяг запасів нижче оптимального, існує ризик зупинення виробничо-збутового процесу через брак ресурсів [68].

Щоб підвищити рентабельність активів треба оптимізувати їх структуру, що дозволить скоротити їх обсяг і підвищити рентабельність, цьому сприятиме й зростання прибутку підприємства у плановому році. Для підвищення рентабельності продукції слід раціоналізувати витрати на виробництво, оптимізувати маркетингові комунікації, підвищити продуктивність праці, зосередити увагу на вирощуванні більш прибуткових сільськогосподарських культур (пшениця, ячмінь, соняшник) тощо.

Загалом, у більшості випадків для підвищення оборотності активів, запасів, власного капіталу чи рентабельності варто працювати у напрямку зниження суми витрат і підвищення доходів.

Отже, можна зробити висновок, що початок військових дій в Україні 2022 року досить негативно вплинув на діяльність кожного з 5 обраних для аналізу підприємств. Зовнішні та внутрішні виклики й загрози значно ускладнювали функціонування суб'єктів господарювання, що призвело до погіршення їх фінансового стану та стійкості. Тому було розроблено основні шляхи підвищення фінансової безпеки бізнесу, що передбачають усунення негативних

факторів, подальшого контролю та досягнення більш якісного розвитку компанії.

Подальші дослідження мають бути сконцентровані на систематизації напрямків підвищення рівня фінансової безпеки та розробці шляхів мінімізації виявлених ризиків. Зміцнення фінансової безпеки підприємства допоможе досягти найвищої ефективності та зменшити загрози від війни для аграрного сектору України в цілому.

ВИСНОВКИ

Основні результати, отримані в ході дослідження, дають змогу зробити наступні висновки теоретичного і практичного характеру:

1. Сьогоднішні економічно-політичні виклики в країні стали причиною фінансової незахищеності більшості аграрних підприємств. Зокрема, початок повномасштабної війни та запровадження воєнного стану спровокували появу реальних фінансових ризиків у веденні підприємницької діяльності, що зумовлює необхідність визначення та узагальнення теоретичних поняття «фінансова безпека підприємства». Фінансова безпека визначається фінансовим станом підприємства, який характеризується збалансованістю фінансових ресурсів і здатністю забезпечити їх реалізацію, стійкістю до негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз середовища та здатністю забезпечити фінансову рівновагу та стійку фінансову стабільність підприємства в короткостроковій та довгостроковій перспективі. Розглядаючи фінансову безпеку як стійку систему, можна відзначити такі основні моменти: стійкість системи фінансової безпеки підприємства розглядається як її динамічна характеристика; стійкість системи фінансової безпеки підприємства не є абсолютною, адже може мати циклічний або ситуативний характер; на різних етапах розвитку система фінансової безпеки підприємства може змінюватися і виходити на новий рівень стабільності своїх параметрів.

2. Потреба в оцінці фінансової безпеки того чи іншого підприємства існує, оскільки в умовах ринкової економіки та постійних зовнішніх загроз для бізнесу оцінка фінансової безпеки є невід'ємним елементом діяльності будь-якого суб'єкта. З ціллю правильного аналізу та інтерпретації фінансово-економічних процесів, що відбуваються на підприємстві, були використані такі методи: метод експрес-оцінки; діалектичний метод пізнання; табличний метод; графічний метод; порівняльний метод. Для визначення фінансової безпеки підприємства було проведено фінансовий аналіз. Головною метою якого є розрахунок ряду показників, що дають змогу побачити сучасний фінансовий

стан підприємства. Ці показники включають аналіз майнового стану, ліквідності, платоспроможності (фінансової стійкості), ділової активності та рентабельності. Для кожного з цих коефіцієнтів існують певні оптимальні значення, відповідність яким свідчить про правильність політику управління капіталом. Щоб оцінити рівень фінансової безпеки ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ», ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД», ТОВ СП «Нібулон», ПРАТ «МХП», ГК «Ukrlandfarming» за основу аналізу було взято річну фінансову звітність підприємств за 2017-2021 роки, та проміжний фінансовий звіт за 9 місяців 2022 р. (лише для ПРАТ «МХП» і ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ») та 6 місяців 2022 р. (для інших підприємств). Методика оцінки фінансової безпеки підприємства в узгодженому порядку відображається в такому алгоритмі: визначення мети проведення оцінки фінансової безпеки підприємства; ознайомлення зі специфікою господарської діяльності підприємства, функціонування галузі; визначення показників проведення оцінки; аналіз обраних показників та їх групування; розрахунок абсолютних значень по сформованій системі показників; порівняння абсолютних показників з їх нормативними значеннями; розрахунок інтегрального показника фінансової безпеки (за шкалою Харрінгтона); інтерпретація результатів розрахунків; розробка рекомендацій та стратегій підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

3. Аграрний сектор є основним двигуном зростання української економіки. Він формує ресурси та забезпечує продукцією для задоволення потреб як внутрішнього, так і міжнародного ринку, активно впливає на структуру цього ринку, цінову політику, економічні, соціальні та технологічні аспекти розвитку. Частка аграрного сектору в загальному обсязі ВВП України протягом 2017-2021 рр. складала 10-14,4%. Сільськогосподарські угіддя в свою чергу становили близько 72% загальної площі земель. Впродовж останніх років в аграрній галузі відбулися кардинальні трансформаційні зміни, пов'язані з реформуванням і становленням системи земельних відносин та ринкових відносин. Проте 2022 рік для аграрного сектору України виявився надзвичайно

складним, адже початок повномасштабної війни та запровадження правового режиму воєнного стану внесли значні корективи в усю систему функціонування галузі. Станом на червень 2022 року непрямі втрати сільськогосподарських активів оцінювались в 23,3 млрд дол США, насамперед через блокаду морських портів, ускладнення логістики, окупацію частини південних і східних областей України та підвищення цін на насіння, добрива, ЗЗР, паливо тощо. Найбільше від війни постраждали малі та середні аграрні підприємства України, адже 18,6% з них повністю припинили діяльність. Найбільше малих та середніх аграрних підприємств (27,1%) мали прямий збиток, спричинений війною, від 50 до 200 тис дол США, і лише 2,5% підприємств – понад 5000 тис дол США.

4. Проведення аналізу ліквідності підприємств показало, що протягом 2017-2021 рр. всі компанії, крім ТОВ СП «Нібулон» та ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» мали низький фінансовий ризик. Аналіз фінансової незалежності свідчить про достатню фінансову автономію лише ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» та ГК «Ukrlandfarming», інші ж компанії мають проблеми з платоспроможністю. Результати розрахованих показників майнового стану свідчать про зростання обсягу грошових коштів та надійності виробничого потенціалу всіх підприємств протягом 2014-2021 рр., але низьке значення показника мобільності активів говорить про недостатню гнучкість та оперативність підприємств. Аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості показав, що існують проблеми з зниженням їх оборотності, що надалі може призвести до кризи ліквідності. На початку аналізованого періоду рентабельність активів, власного капіталу та діяльності ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» була від'ємною, причиною цього є наявність збитку на підприємстві, проте починаючи з 2020 р. показники покращились. Показники рентабельності ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» та ГК «Ukrlandfarming» були від'ємними лише в 2021 р., а ТОВ СП «Нібулон» та ПРАТ «МХП» – лише в 2020 р. За результатами аналізу ймовірності банкрутства лише два підприємства – ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» та ГК «Ukrlandfarming» були фінансово стійкими та не перебували в зоні ризику. Ймовірність банкрутства ПРАТ «МХП» та ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ»

була високою, хоча протягом 2020-2021 рр. фінансова нестабільність зменшилась і компанії стали більш фінансово стійкими. Найгірша ситуація на ТОВ СП «Нібулон», адже протягом усього аналізованого періоду фінансова рівновага підприємства була порушена.

5. В результаті проведення оцінки фінансової безпеки 5 агарних підприємств України в період воєнного стану було визначено, що за перше півріччя 2022 р. фінансова безпека кожного з підприємств була порушена. Причиною цього було зниження багатьох показників фінансового стану (коефіцієнту оборотності активів; поточної, абсолютної та швидкої ліквідності; фінансової автономії, стійкості, стабільності; рентабельності діяльності, власного капіталу та активів). Негативно на рівень фінансової безпеки підприємства вплинули також зовнішні фактори серед яких: політично-економічна невизначеність, недосконалість податкової системи, курс валют, зростання рівня інфляції, посилення конкуренції між компаніями на вітчизняному ринку, підвищення цін на виробничі ресурси, коливання тарифів на енергоносії та паливо, погіршення демографічної ситуації через військові дії тощо.

6. Для підвищення рівня фінансової безпеки підприємств було запропоновано такі заходи: зменшення обсягу дебіторської заборгованості, що дозволить поповнити суму обігових коштів; контроль за короткостроковою заборгованістю, в тому числі за кредитами банків, що зменшить можливість втрати ліквідності; скорочення потреби у фінансових джерелах за рахунок ліквідації непрацюючих активів та прискорення оборотності працюючих активів; проведення переоцінки основних засобів з метою збільшення їх вартості, що сприятиме збільшенню власного капіталу; нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції, що сприятиме зростанню чистого доходу від реалізації продукції; зменшення витрат (підвищення технічного рівня виробництва, економне і раціональне використання сировини, матеріалів, палива та електроенергії, скорочення відходів). Запровадження цих заходів сприятиме економії частини витрат підприємства, збільшення прибутку та

інвестування додатково вільних коштів у подальше зростання та розширення діяльності. Розрахунок економічного ефекту від зміни умов роботи з дебіторською та кредиторською заборгованістю показав, що її коригування для ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ», ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД», ПРАТ «МХП дозволить вивільнити частину обігових коштів та зменшити загрозу фінансовій безпеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічні втрати України від війни. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=5dd61a81-e7cc-4f91-bfd2-cbc676320dba&title=Nezvazhaiuchi> (дата звернення: 15.07.2022).
2. World Economic Outlook. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> (дата звернення: 18.07.2022).
3. Біляк Ю. В. Систематизація наукових поглядів на сутність фінансової безпеки. *Економіка та держава*. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4723&i=13> (дата звернення: 29.07.2022).
4. Вудвуд В. В., Батієвська О. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 25. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/16> (дата звернення: 01.08.2022).
5. Сисоєва І. М. Аналіз потенційних загроз діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/66> (дата звернення: 09.08.2022).
6. Masharipov M. N., Ozodboyeva Z. Z. Economic development and the role of maslow's hierarchy of needs. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*. 2022. Vol. 3. Issue 7. URL: <https://wos.academiascience.org/index.php/wos/article/download/2155/2049> (Last accessed: 13.08.2022).
7. Blakyta G., Ganushchak T. Enterprise financial security as a component of the economic security of the state. *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. Vol. 15. Issue 2. URL: https://www.businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/10458/imfi_2018_02_Blakyta.pdf (Last accessed: 16.08.2022).
8. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Бізнес Інформ*. 2019. №

7. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/45904/1/Biznes_Inform_2019_7_Krasnokutska_Definitisiia.pdf (дата звернення: 19.08.2022).

9. Гріщенко І. М., Гринчук Т.П. Основні аспекти фінансового планування в системі фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/61> (дата звернення: 22.08.2022).

10. Меліхова Т. О., Височина В. В. Розробка програми аудиту витрат на виробництво для підвищення фінансової безпеки підприємства. *Економіка та держава*. 2018. № 1. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3956&i=12> (дата звернення: 26.08.2022).

11. Мулик Я. І., Домбровська В. В. Внутрішньогосподарський контроль фінансової безпеки підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/18821.pdf> (дата звернення: 29.08.2022).

12. Слободянюк Н. О., Шокер Р. І. Моделювання механізму фінансової безпеки підприємства. *Бізнесінформ*. 2019. № 10 URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1640/1/Slobodyanyuk_article_01_10_2019.pdf (дата звернення: 01.09.2022).

13. Марусяк Н. Л., Бак Н. А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка і держава*. 2022. № 2. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2022/20.pdf (дата звернення: 01.09.2022).

14. Квасницька Р. С., Доценко І. О., Матвійчук Л. О. Оцінювання фінансової безпеки підприємства в системі забезпечення реалізації його фінансової стратегії. *Фінанси і кредит: проблеми теорії та практики*. 2019. № 3. URL: <http://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/8276> (дата звернення: 05.09.2022).

15. Федулова І. В., П'ятницька Г. Т. Сигніфікація ризик-менеджменту, антикризового управління та комплаєнсу в управлінні фінансовою безпекою підприємства. *Економіка та держава*. 2020. № 8. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2020/7.pdf (дата звернення: 08.09.2022).
16. Жаворонок А. В., Марич А. В. Управління фінансовими ризиками як складова фінансової безпеки підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. № 49. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/1264> (дата звернення: 10.09.2022).
17. Дем'янчук М. А. Методичний інструментарій оцінки ефективності реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства. *Фінансовий простір*. 2018 № 3 (31). URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/21577> (дата звернення: 17.09.2022).
18. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 18.09.2022).
19. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 р. № 236/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.09.2022).
20. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 18.09.2022).
21. Helsinki Final Act. Organization for Security and Co-operation in Europe. URL: <https://www.osce.org/ru/ministerial-councils/39505> (Last accessed: 21.09.2022).
22. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України № 2102-IX від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 21.09.2022)
23. Mohylnyi O. M., Patyka N. I., Kucher A. I, Krupin V. S., Siedlecka A. O., Wysoki ński M. M. Features of Agrarian Sector Deregulation in the Context of

Martial Law: Shocks in Food Security. *Sustainability*. 2022. Vol. 14. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/20/12979> (Last accessed: 22.09.2022).

24. Осташко Т. О. Сільськогосподарський експорт України в умовах війни і шляхи його відновлення. *Економіка України*. 2022. № 5. URL: http://economyukr.org.ua/docs/EU_22_05_026_uk.pdf (дата звернення: 25.09.2022).

25. Верхоглядова Н. І. Особливості управління безпекою підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1395/1345> (дата звернення: 28.09.2022).

26. Москвін Б.Ю. Економічна безпека фінансових інституцій в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка і організація управління*. 2022. № 2 (46). URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/12549> (дата звернення: 30.09.2022).

27. Герасимова О. Л., Подолян М. В., Чачкова А. В. Адаптація підприємства до змін у зовнішньому середовищі як засіб забезпечення його економічної безпеки. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 6. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/6_2017_ukr/30.pdf (дата звернення: 30.09.2022).

28. Marie-Jeanne Lesot, Adrien Revault d'Allonnes. Information quality and uncertainty. *Uncertainty Modeling*. 2017. URL: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01615344/document> (Last accessed: 15.10.2022).

29. Ситник Н. С., Джиговська Л. І. Методика оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства: зміст та функціональні складники. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 46-2. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/13.pdf> (дата звернення: 01.10.2022).

30. Калмиков О. В. Методи оцінки рівня фінансової безпеки малих підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 6. URL:

<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4363#text> (дата звернення: 01.10.2022).

31. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. *Методологія наукових досліджень: підручник* / Харків : Право. 2019. С. 368.

32. Белоусова І. А., Ліхота Л. І. Вдосконалення планування як функції управління суб'єктів господарської діяльності. *Вісник ЖДТУ*. 2012. №1 (59). С. 71-74.

33. Іванілов О. С., Дмитрієва О.І. *Методи оцінки рівня економічної безпеки промислових підприємств. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*. 2018. № 21. URL: <http://ppb.khadi.kharkov.ua/article/view/156578> (дата звернення: 02.10.2022).

34. Яцух О. О., Захарова Н. Ю. *Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. № 3. URL: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_3/35.pdf (дата звернення: 04.10.2022).

35. Лепейко Т. І., Доценко Т. О.. *Аналіз сучасних методик прогнозування ймовірності банкрутства підприємства. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2011. № 1 (10). URL: <http://masters.donntu.org/2012/iem/subrys/library/bancrutcy.pdf> (дата звернення: 05.10.2022).

36. Терещенко О.О. *Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб.* Київ: КНЕУ. 2000. 567 с.

37. Bogma O. L., Silakova H. A., Vialets O. V. Integrated assesment of the financial security of the enterprise. *Modern Science*. 2020. Vol. 48. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/36712/1/6.pdf> (Last accessed: 13.10.2022).

38. Лютик Т. В. *Науково-технологічний потенціал Національної академії аграрних наук України: методичні та методологічні аспекти*. Київ. 2014. 112 с.

39. Григорук П. М. Модель комплексного інтегрального оцінювання ефективності маркетингових рішень. Актуальні проблеми економічної кібернетики: колективна наук. монограф. / за ред. О. Ю. Чубукової, Н. В. Геселевої. Київ: ВД «Стилос». 2014. С. 180–196.

40. Крисак А. О., Попова О. О., Алексеєнко О. А. Шляхи вирішення проблем оцінки ризику банкрутства малих підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 4. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2012/14.pdf (дата звернення: 04.10.2022).

41. Руська Р. В. Економетрика: навчальний посібник / Тернопіль: Тайп. 2012. с. 224.

42. Як Україні не втратити родючі чорноземи. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3369122-ak-ukraini-ne-vtratiti-rodusi-cornozemi.html> (дата звернення: 20.10.2022).

43. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2022).

44. Український клуб аграрного бізнесу. Офіційний сайт. URL: <https://www.ucab.ua/ua> (дата звернення: 15.11.2022).

45. Рейтинг елеваторних потужностей по областях. Українська Зернова Асоціація. 2021. URL: <https://uga.ua/news/rejting-elevatornih-potuzhnostej-po-oblastyam/> (дата звернення: 10.11.2022).

46. Топ-10 латифундистів України за 5 років: динаміка росту земельного банку. Latifundist. 2021. URL: <https://latifundist.com/infographics/view/106> (дата звернення: 10.11.2022).

47. Агробізнес сьогодні. Агросектор 1991–2021 – у цифрах і фактах. *Економічний гектар*. 2022. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/24134-ahrosektor-1991-2021-u-tsyfrakh-i-faktakh.html> (дата звернення: 10.11.2022).

48. Перелік громад, що знаходяться в зонах бойових дій, на тимчасово окупованих територіях та в оточенні (станом на 29 червня 2022 р.). *Урядовий*

портал. 2022 URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/onovleno-aktualnij-perelik-gromad-u-rajonah-bojovih-dij-na-tot-ta-tih-shcho-v-otochenni-01072022> (дата звернення: 13.11.2022).

49. Міністерство економіки України. Офіційний сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 15.11.2022).

50. Food and Agriculture Organization. Official site. URL: <https://www.fao.org/home/en> (Last accessed: 23.11.2022).

51. Непрямі втрати в українському аграрному секторі через повномасштабне вторгнення РФ оцінюються в 23,3 млрд доларів. *Букви*. 2022. URL: <https://bukvu.com/ua/bukvu> (дата звернення: 21.11.2022).

52. ТОП-15 позицій українського експорту аграрної продукції. *Landlord*. 2022. URL: <https://landlord.ua/> (дата звернення: 21.11.2022).

53. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Офіційний сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 11.11.2022).

54. З початку війни виріс сегмент тіньового ринку в сільському господарстві. *AGROTIMES*. 2022. URL: <https://agrotimes.ua/agromarket> (дата звернення: 17.11.2022).

55. UN secretary-general warns of ‘hurricane of famines’. With war in Ukraine, is a food crisis inevitable? *Le Monde Diplomatique*. 2022. URL: <https://mondediplo.com/2022/05/02ukraine-wheat> (Last accessed: 23.11.2022).

56. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236. Кабінет міністрів України. Постанова від 29 квітня 2022 р. № 488. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/488-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.11.2022).

57. Національне антикорупційне бюро України. Офіційний сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/> (дата звернення: 17.11.2022).

58. Research. Consulting company Advanter Group. 2022. URL: <https://advanter.ua/eng> (Last accessed: 15.11.2022).

59. Офіційний веб-сайт ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ». URL: <https://astartaholding.com/> (дата звернення: 27.11.2022).

60. Офіційний веб-сайт ГК «КЕРНЕЛ». URL: <https://www.kernel.ua/ua/> (дата звернення: 27.11.2022).
61. Офіційний веб-сайт ТОВ СП «Нібулон». URL: <https://www.nibulon.com/> (дата звернення: 27.11.2022).
62. Офіційний веб-сайт ПРАТ «МХП». URL: <https://mhp.com.ua/uk/glorytoUkraine> (дата звернення: 27.11.2022).
63. Офіційний веб-сайт ГК «Ukrlandfarming». URL: <https://www.ulf.com.ua/ua/> (дата звернення: 27.11.2022).
64. Radionova N., Skrypnyk M., Voronkova T. Dual nature of industrial enterprise cost management system. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5(2). URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/652/pdf> (Last accessed: 12.12.2022).
65. Колісник О. П., Замота І. О. Теоретичні та практичні аспекти обліку і аналізу дебіторської заборгованості у сфері інформації та телекомунікацій. *Modern Economics*. 2019. №15. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6172/1/kolisnyk.pdf> (дата звернення: 09.12.2022).
66. Al-Mahmoud M., Nobanee H. Sustainability and Accounts Receivable Management: A Mini-Review. 2020. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3538711 (Last accessed: 10.12.2022).
67. Shi W. Analyzing enterprise asset structure and profitability using cloud computing and strategic management accounting. 2021. Vol. 16(9). URL: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0257826> (Last accessed: 17.12.2022).
68. Samarets N., Nuzhna S. The modern contribution of the basic categories of producers to Ukrainian agrarian production. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2018. Vol. 4. <https://ageconsearch.umn.edu/record/281760/> (Last accessed: 18.12.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Розрахунок показників фінансового стану підприємства

Показники	Норматив	Формула розрахунку показника
1. Показники майнового стану підприємства		
Коефіцієнт постійності активів	більше 0,5	$\frac{\text{Необоротні активи}}{\text{Сума активів}}$
Коефіцієнт зносу основних засобів	менше 0,5	$\frac{\text{Амортизація}}{\text{Первісна вартість ОЗ}}$
Коефіцієнт придатності основних засобів	більше 0	$\frac{\text{Залишкова вартість ОЗ}}{\text{Первісна вартість ОЗ}}$
Питома вага дебіторської заборгованості у майні	менше 0,2	$\frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Сума активів}}$
Коефіцієнт мобільності активів	більше 1	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Необоротні активи}}$
2. Показники ліквідності підприємства		
Чистий оборотний капітал	збільшення	Оборотні активи – короткострокові зобов'язання
Коефіцієнт ліквідності поточної	більше 1,25	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{КЗіЗ}}$
Коефіцієнт ліквідності швидкої	більше 1	$\frac{\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}}{\text{КЗіЗ}}$
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	більше 0,275	$\frac{\text{Грошові активи} - \text{ПФІ}}{\text{КЗіЗ}}$
3. Показники фінансової незалежності підприємства		
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	більше 0,5	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Сума пасивів}}$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	більше 0, збільшення	$\frac{\text{Власні оборотні (обігові) кошти}}{\text{Власний капітал}}$
Коефіцієнт фінансової стабільності	більше 1	$\frac{\text{Власний капітал}}{(\text{ДЗіЗ} + \text{КЗіЗ})}$
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,7-0,9	$\frac{(\text{Власний капітал} + \text{ДЗіЗ})}{\text{Сума пасивів}}$
4. Показники ділової активності підприємства		
Коефіцієнт оборотності активів	збільшення	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічний обсяг ОА}}$
Тривалість одного обороту активів, дні	зменшення	$\frac{365}{\text{Коефіцієнт оборотності активів}}$
4. Показники ділової активності підприємства		
Коефіцієнт оборотності запасів	збільшення	$\frac{\text{Собівартість продукції}}{\text{Середньорічна вартість запасів}}$
Тривалість одного обороту запасів, дні	зменшення	$\frac{365}{\text{Коефіцієнт оборотності запасів}}$

Продовження додатку А

Показники	Норматив	Формула розрахунку показника
4. Показники ділової активності підприємства		
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	збільшення	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість капіталу}}$
Тривалість одного об обороту власного капіталу, дні	зменшення	$\frac{365}{\text{Коефіцієнт оборотності ВК}}$
5. Показники дебіторської та кредиторської заборгованості		
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	зменшення	$\frac{\text{Кредиторська заборгованість}}{\text{Дебіторська заборгованість}}$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, обороти	збільшення	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середній залишок ДЗ}}$
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	зменшення	$\frac{365}{\text{Коефіцієнт оборотності ДЗ}}$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, обороти	збільшення	$\frac{\text{Собівартість продукції}}{\text{Середній залишок КЗ}}$
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні	зменшення	$\frac{365}{\text{Коефіцієнт оборотності КЗ}}$
6. Аналіз рентабельності підприємства:		
Коефіцієнт рентабельності активів, %	більше 0, збільшення	$\frac{\text{Чистий прибуток (Чистий збиток)}}{\text{Середньорічна сума активів}} \times 100\%$
Коефіцієнт рентабельності діяльності, %	більше 0, збільшення	$\frac{\text{Чистий прибуток (Чистий збиток)}}{\text{Чиста виручка від реалізації}} \times 100\%$
Рентабельність власного капіталу, %	більше 0, збільшення	$\frac{\text{Чистий прибуток (Чистий збиток)}}{\text{Середньорічна сума ВК}} \times 100\%$

Джерело: [34].

Таблиця Б.1 – Звіт про фінансовий стан ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КІЇВ», тис грн

Баланс (Звіт про фінансовий стан)						
Актив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи	1000	35378	35378	35378	35872	35872
Незавершені капітальні інвестиції	1005	263833	206303	148773	91243	33713
Основні засоби	1010	8513767	7972371	7630975	6689579	5748183
первісна вартість	1011	1602785 3	1523590 1	1462289 7	1338795 1	1148439 7
знос	1012	7514086	7263530	6991922	6698372	5736214
Інвестиційна нерухомість	1015	43864	57277	70690	84103	97516
Довгострокові біологічні активи	1020	717031	754985	792939	830893	868847
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030	3915147	3934002	3752857	3271712	2790567
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	31205	24695	20767	6510	7747
Відстрочені податкові активи	1045	34290	26597	20663	7693	5277
Усього за розділом I	1095	1355451 5	1301160 8	1247304 2	1101760 5	9587722
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	5669740	5357809	5045878	3733947	2422016
Поточні біологічні активи	1110	113572	106026	425624	745222	1064820
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	716978	708087	679196	560305	441414
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	1135	15860	14039	12551	9730	8909
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1020584	1021208	1031832	852456	673080
Поточні фінансові інвестиції	1160	25508	20522	18318	4986	8346
Гроші та їх еквіваленти	1165	441243	348981	163281	665543	1167805
Інші оборотні активи	1190	65605	71161	43283	157727	272171
Усього за розділом II	1195	8069090	7647833	7419963	6729916	6058561
Баланс	1300	2162360 4	2065944 0	1989300 5	1774752 1	1564628 3

Продовження додатку Б

Баланс (Звіт про фінансовий стан)						
Пасив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	258310	258310	258310	258310	258310
Резервний капітал	1415	7025811	7574488	8123165	8671842	9220519
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3513817	2984566	2455315	1926064	1396813
Усього за розділом I	1495	10797938	10817364	10836790	10856216	10875642
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	418176	334603	246030	177457	78884
Довгострокові кредити банків	1510	19899	16208	18149	1222840	1027531
Інші довгострокові зобов'язання	1515	4093	4093	4093	4094	4094
Довгострокові забезпечення	1520	3691193	3341498	2731803	2522108	1712413
Цільове фінансування	1525	25555	25232	24909	24586	24263
Усього за розділом II	1595	4158916	3721634	3024984	3951085	2847185
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Короткострокові кредити банків	1600	4120840	4110556	4001608	158195	65218
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	36978	0	0	526904	42267
товари, роботи, послуги	1615	49173	70496	109611	174830	180049
розрахунками з бюджетом	1620	76627	59216	41805	24394	6983
Поточні забезпечення	1660	1225728	979094	953127	898493	703859
Інші поточні зобов'язання	1690	1157404	901080	925080	1157404	925080
Усього за розділом III	1695	6666750	6120442	6031231	2940220	1923456
Баланс	1900	21623604	20659440	19893005	17747521	15646283

Джерело: [59].

Продовження додатку Б

**Таблиця Б.2 – Звіт про фінансові результати ТОВ ФІРМА
«АСТАРТА-КИЇВ», тис грн**

Назва показника	Код	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1230325 3	1246720 4	1263115 5	1279510 6	1295905 7
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(125386 24)	(119823 96)	(114261 68)	(108699 40)	(103137 12)
Зміни справедливої вартості біологічних активів та сільськогосподарської продукції		653995	790748	1227501	1664254	1101007
Валовий: прибуток	2090	418624	1275556	2432488	3589420	3746352
Інші операційні доходи	2120	9422	41321	43220	45119	47018
Адміністративні витрати	2130	(93378)	(440385)	(657392)	(674399)	(691406)
Витрати на збут	2150	(303132)	(749370)	(129560 8)	(941846)	(588084)
Інші операційні витрати	2180	(7413)	(88091)	(223595)	(359099)	(494603)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	24123	39031	299113	1659195	2019277
Інші фінансові доходи	2220	51951	41197	34914	10753	9408
Інші доходи	2240	5183	6599	9985	81569	73153
Фінансові витрати	2250	(618844)	(636959)	(655074)	(673189)	(791304)
Інші витрати	2270	(193470)	(242961)	(492452)	(341943)	(491434)
Прибуток/(збиток) від курсових різниць	2280	684490	729801	766387	(559680)	(598806)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	(46567)	(62392)	(53223)	121671	220294
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(11943)	(13870)	(24714)	(23570)	(32426)
Чистий фінансовий результат	2350	(58510)	(76262)	(77937)	98101	187868

Джерело: [59].

Таблиця В.1 – Звіт про фінансовий стан ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД»,

тис грн

Актив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи	1000	78541	80168	84941	76505	106437
Основні засоби	1010	1819543	1915371	2000487	2078184	2026469
первісна вартість	1011	2118247	2235216	2352185	2469154	2586123
знос	1012	298704	319845	351698	390970	559654
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0	0	4565	11360
Усього за розділом I	1095	4865213	4256982	3508654	3705854	5280273
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	18569312	16485930	12096514	14763821	22273369
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	4365983	4165102	4689110	5155172	3126946
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	1135	5389465	5519930	6189420	6702637	4003700
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3048510	2963258	2760291	3782416	4804541
Гроші та їх еквіваленти	1165	1462238	1284958	860489	886518	2366882
Усього за розділом II	1195	35944297	34369902	32680109	35649408	37511475
Баланс	1300	40809510	38626884	36188763	39355262	42791748
Пасив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Власний капітал						
Зареєстрований капітал	1400	3560075	3560075	3560075	3560075	3570110
Резервний капітал	1415	7192418	6652155	5849919	5819073	5809038
Нерозподілений прибуток/збиток	1420	1545960	1956371	2456924	2659899	935203
Усього за розділом I	1495	12298453	12168601	11866918	12039047	10314351

Продовження додатку В

Пасив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	91144	107420	103173	101712	338
Довгострокові кредити банків	1510	75953	89516	85977	84760	281
Інші довгострокові зобов'язання	1515	136715	161130	154759	152567	507
Довгострокові забезпечення	1520	455718	537098	515863	508558	1688
Усього за розділом II	1595	759530	895164	859771	847596	2814
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Короткострокові кредити банків	1600	0	1249063	2987615	3335500	15060095
Поточна кредиторська заборгованість: довгостроковими зобов'язаннями	1610	54603	62983	60691	37711	14731
товари, роботи, послуги	1615	4865267	6328995	5962237	5688276	7836177
розрахунками з бюджетом	1620	1285329	1316987	1189647	1200944	3539677
Усього за розділом III	1695	27751527	25563119	23462074	26468619	32474583
Баланс	1900	40809510	38626884	36188763	39355262	42791748

Джерело: [60].

Продовження додатку В

Таблиця В.2 – Звіт про фінансові результати ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД», тис грн

Назва показника	Код	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	97856412	84028116	78166531	67395769	85791541
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(79886946)	(72119868)	(69518489)	(58114495)	(81969080)
Валовий: прибуток	2090	17969466	11908248	8648042	9281274	3822461
Інші операційні доходи	2120	1257863	833577	605363	560220	305513
Адміністративні витрати	2130	(5031450)	(3334309)	(2421452)	(2240880)	(2822677)
Витрати на збут	2150	(3773588)	(2500732)	(1816089)	(1680660)	(1298745)
Інші операційні витрати	2180	(2515725)	(1667155)	(1210726)	(1120440)	(1186665)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	12578626	8335774	6053629	5602200	(1180113)
Інші фінансові доходи	2220	38857	433696	281130	1070364	2308212
Фінансові витрати	2250	(4402519)	(2917521)	(2118770)	(1960770)	(413039)
Інші витрати	2270	(6037741)	(4001171)	(2905742)	(2689056)	(566454)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	2177224	1850777	1310247	2022738	(2107593)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(481169)	(409024)	(289566)	(298459)	(311193)
Чистий фінансовий результат	2350	2658393	2259801	1599813	1648945	(1719296)

Джерело: [60].

Таблиця Г.1 – Звіт про фінансовий стан ТОВ СП «Нібулон»,

тис грн

Актив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи	1000	4178	20435	19929	18950	19206
Незавершені капітальні інвестиції	1005	643489	1328003	729465	820853	523525
Основні засоби	1010	14992721	19023617	21067995	2348018	23198731
первісна вартість	1011	17437796	19060664	22150812	2348018	24469432
знос	1012	2445075	37047	1082817	0	1270701
Довгострокові біологічні активи	1020	49830	55872	62268	33924	41727
Усього за розділом I	1095	17016671	21357811	22711815	25037690	24412881
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	6385895	7679965	5093797	6219589	9830577
Поточні біологічні активи	1110	444909	453873	309882	455098	496563
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи	1125	165058	1145382	332579	86965	1757145
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	1130	34157	103718	84240	53096	53301
з бюджетом	1135	757944	1481654	1027874	1306955	1435908
Гроші та їх еквіваленти	1165	101653	637190	85098	637190	23762
Інші оборотні активи	1190	34498	22516	27906	68395	100857
Усього за розділом II	1195	7952063	11090709	6982664	8803087	13649284
Баланс	1300	24968734	32448520	29694479	33840777	38062165
Пасив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Власний капітал						
Зареєстрований капітал	1400	7713293	9663024	9118410	10516728	9870426
Резервний капітал	1415	11068	5	5	5	5
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	366905	1139158	3024584	1769583	3679924
Усього за розділом I	1495	7358793	10802206	12143018	12286335	13550374

Продовження додатку Г

Пасив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1738257	2151993	1996972	2318246	2185031
Довгострокові кредити банків	1510	8030586	7418001	6230095	893477	2253725
Інші зобов'язання	1515	1648379	719608	646398	658460	642493
Усього за розділом II	1595	11417222	10289602	8873465	3870183	5081249
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Короткострокові кредити банків	1600	1590698	2292471	1786798	10098468	10049121
Поточна кредиторська заборгованість	1605	101482	601516	125622	130671	123534
довгостроковими зобов'язаннями	1610	152926	288114	421964	310077	1208751
товари, роботи, послуги	1615	7265826	8029341	6176861	6790607	7703892
розрахунками з бюджетом	1620	21845	27321	34548	15499	38340
Інші поточні зобов'язання	1690	117917	146660	176104	272131	242001
Усього за розділом III	1695	6192719	11356712	8677996	17684259	19430542
Баланс	1900	24968734	32448520	29694479	33840777	38062165

Джерело: [61].

Продовження додатку Г

**Таблиця Г.2 – Звіт про фінансові результати ТОВ СП «Нібулон», тис
грн**

Назва показника	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий дохід від реалізації продукції	2000	18671627	25141525	27666784	25840227	40606579
Собівартість реалізованої продукції	2050	(15647509)	(23335239)	(23731565)	(24773538)	(39107025)
Валовий: прибуток	2090	3024119	1806286	1935219	1066689	1499554
Інші операційні доходи	2120	239409	269149	72479	175668	1089595
Адміністративні витрати	2130	(91479)	(126100)	(145755)	(157455)	(214998)
Витрати на збут	2150	(325942)	(365441)	(464698)	(491707)	(543697)
Інші операційні витрати	2180	(332218)	(53478)	(618202)	(136764)	(60723)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	1035072	1530416	779043	456431	1769731
Інші доходи	2240	650499	154617	1372782	23797	381018
Фінансові витрати	2250	(557693)	(661141)	(539403)	(753695)	(746299)
Інші витрати	2270	(99956)	(94441)	(17157)	(1603826)	(6127)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	1029871	930646	1597011	(1876500)	1398561
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	142934	79296	(238799)	(100122)	(111523)
Чистий фінансовий результат	2350	861672	1009942	1358212	(1776378)	1287038

Джерело: [61].

Таблиця Д.1 – Звіт про фінансовий стан ПРАТ «МХП»,

тис грн

Актив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи	1000	56425	52059	106522	96841	97791
Основні засоби	1010	1553376	1498530	2049298	1678917	1939607
первісна вартість	1011	1230914	1166941	1708582	1329074	1580637
знос	1012	322462	331589	340716	349843	358970
Довгострокові біологічні активи	1020	24649	23392	29652	25584	27138
Усього за розділом I	1095	1663994	1633987	2508854	2108474	2448840
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	194107	273522	208389	240715	367219
Поточні біологічні активи	1110	174434	179290	205747	175085	215459
Дебіторська заборгованість за продукцію, роботи, послуги, товари,	1125	82108	69305	124474	219187	256878
Дебіторська заборгованість за розрахунками:						
з бюджетом	1135	26086	45146	30030	54647	68151
Гроші та їх еквіваленти	1165	244517	211768	340735	217579	275237
Інші оборотні активи	1190	0	0	3877	81314	16156
Усього за розділом II	1195	800029	1036678	1181641	1174348	1654939
Баланс	1300	2464023	2670665	3690495	3282822	4103779
Пасив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	284505	284505	284505	284505	284505
Резервний капітал	1415	668176	642800	862435	648982	811684
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	927428	1015591	842188	1020229	1018514
Усього за розділом I	1495	998845	1098006	1595866	1254203	1794188
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1085360	1090935	1365669	1370999	1376820
Довгострокові кредити банків	1510	91921	105783	75880	64608	103604
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0	5872	6468	7233

Продовження додатку Д

Пасив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Довгострокові забезпечення	1520	37193	34578	49933	29867	44704
Усього за розділом II	1595	1215396	1253336	1704448	1653707	1780328
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Короткострокові кредити банків	1600	58067	132715	24945	149768	174242
Поточна кредиторська заборгованість за:						
довгостроковими зобов'язаннями	1610	83896	96383	131994	141983	156968
товари, роботи, послуги	1615	52944	66398	147334	149768	174242
Інші поточні зобов'язання	1690	133541	131994	96383	86638	93289
Усього за розділом III	1695	2355342	1572659	2094629	374912	529263
Баланс	1900	2464023	2670665	3690495	3282822	4103779

Джерело: [62].

Продовження додатку Д

Таблиця Д.2 – Звіт про фінансові результати ПРАТ «МХП», тис грн.

Назва показника	Код	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1394047	1552206	2055943	1911137	2372262
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1065689)	(1162727)	(1618596)	(1544101)	(1812672)
Зміни справедливої вартості біологічних активів та сільськогосподарської продукції		30611	32094	39515	30502	184926
Валовий: прибуток	2090	248231	421573	397832	397538	744516
Інші операційні доходи	2120	1848	3071	0	16526	11835
Адміністративні витрати	2130	(75064)	(99577)	(179156)	(187801)	(228183)
Інші операційні витрати	2180	0	0	(5803)	(23412)	(11558)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	167140	312390	215503	201121	506003
Інші фінансові доходи	2220	3209	4457	8034	13584	10531
Фінансові витрати	2250	(136583)	(138019)	(147552)	(144257)	(150424)
Інші витрати	2270	(13160)	(10561)	(8064)	(3491)	(2867)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	104657	179905	253212	136707	403709
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(63124)	(50527)	32107)	(5132)	(6914)
Чистий фінансовий результат	2350	39076,5	128104	215283	(133057)	393338

Джерело: [62].

Таблиця Е.1 – Звіт про фінансовий стан ГК «Ukrlandfarming»,

тис грн

Актив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи	1000	295141	284721	389367	318994	368525
Незавершені капітальні інвестиції	1005	108736	104897	143451	117524	135772
Основні засоби	1010	1553376	1498530	2049298	1678917	1939607
первісна вартість	1011	1230914	1166941	1708582	1329074	1580637
знос	1012	322462	331589	340716	349843	358970
Довгострокові біологічні активи	1020	80616	82897	85179	87461	89743
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030	1209	1243	1278	1312	1346
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	12092	12435	12777	13119	13461
Усього за розділом I	1095	1663994	1633987	2508854	2108474	2448840
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	194107	273522	208389	240715	367219
Поточні біологічні активи	1110	94424	177645	128968	252065	295410
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	82108	154474	112146	219187	256878
Дебіторська заборгованість за розрахунками:						
з бюджетом	1135	18064	33984	24672	48221	56513
Поточні фінансові інвестиції	1160	1560	1604	1648	1692	1737
Гроші та їх еквіваленти	1165	244517	211768	340735	217579	275237
Інші оборотні активи	1190	124704	108002	173775	110965	140371
Усього за розділом II	1195	800029	1036678	1181641	1174348	1654939
Баланс	1300	2464023	2670665	3690495	3282822	4103779
Пасив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	380560	380560	478760	478760	478760
Резервний капітал	1415	319630	351362	510677	401345	574140
Усього за розділом I	1495	998845	1098006	1595866	1254203	1794188

Продовження додатку Е

Пасив	Код рядка	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	121540	125334	170445	165371	178033
Довгострокові кредити банків	1510	158001	162934	221578	214982	231443
Інші довгострокові зобов'язання	1515	413235	426134	579512	562260	605312
Довгострокові забезпечення	1520	279541	288267	392023	380353	409475
Цільове фінансування	1525	85078	87734	119311	115759	124623
Усього за розділом II	1595	1215396	1253336	1704448	1653707	1780328
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Короткострокові кредити банків	1600	376855	251625	335141	59986	84682
Поточна кредиторська заборгованість за:						
довгостроковими зобов'язаннями	1610	83896	96383	131994	141983	156968
товари, роботи, послуги	1615	52944	66398	147334	149768	174242
розрахунками бюджетом ³	1620	4765	5976	13260	13479	15682
Поточні забезпечення	1660	800816	534704	712174	127470	179949
Інші поточні зобов'язання	1690	282641	188719	251355	44989	63512
Усього за розділом III	1695	2355342	1572659	2094629	374912	529263
Баланс	1900	2464023	2670665	3690495	3282822	4103779

Джерело: [63].

Продовження додатку Е

Таблиця Е.2 – Звіт про фінансові результати ГК «Ukrlandfarming»,

тис грн.

Назва показника	Код	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий дохід від реалізації продукції	2000	83165449	79563454	75687425	78179092	99518188
Собівартість реалізованої продукції	2050	(68548443)	(59654587)	(60168541)	(67412814)	(95084133)
Валовий: прибуток	2090	14617006	19908867	15518884	10766278	4434055
Інші операційні доходи	2120	1784940	1988926	1235436	998654	565410
Адміністративні витрати	2130	(4385102)	(5972660)	(4655665)	(3229883)	(1330216)
Витрати на збут	2150	(2923401)	(3981773)	(3103777)	(2153256)	(886811)
Інші операційні витрати	2180	(2192551)	(2986330)	(2327833)	(1614942)	(665108)
Фінансовий результат від операційної діяльності	2190	4135984	5947891	5465166	6498552	1368931
Інші фінансові доходи	2220	2011651	1985461	1561654	1021358	658941
Інші доходи	2240	1609321	1588369	1249323	817086	527153
Фінансові витрати	2250	(1654394)	(2379156)	(2186066)	(2599421)	(547572)
Інші витрати	2270	(1240795)	(1784367)	(1639550)	(1949566)	(410679)
Фінансовий результат до оподаткування	2290	1978385	2121186	2039335	2265467	2360504
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(374869)	(406494)	(354684)	(418648)	(434893)
Чистий фінансовий результат	2350	1603516	1714692	1684651	1846818	1925612

Джерело: [63].

Таблиця Ж.1 – Оцінка ймовірності банкрутства підприємств аграрної галузі України за 2017-2021 рр.

Назва	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ»					
П'ятифакторна модель Е. Альтмана	1,907	2,113	2,377	2,941	3,576
Модель Г. Спрінгейта	0,623	0,639	0,652	0,727	0,849
Модель О. Терещенка	0,706	0,753	0,810	0,856	1,333
ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД»					
П'ятифакторна модель Е. Альтмана	5,167	4,536	4,325	3,937	3,573
Модель Г. Спрінгейта	1,866	1,787	1,794	1,826	1,899
Модель О. Терещенка	13,919	10,355	9,854	8,722	3049,535
ТОВ СП «Нібулон»					
П'ятифакторна модель Е. Альтмана	1,789	1,818	1,844	1,522	1,959
Модель Г. Спрінгейта	0,687	0,662	0,615	0,573	0,796
Модель О. Терещенка	1,006	1,012	1,213	1,778	1,494
ПРАТ «МХП»					
П'ятифакторна модель Е. Альтмана	1,456	1,801	1,849	1,782	2,127
Модель Г. Спрінгейта	0,561	0,632	0,653	0,601	0,647
Модель О. Терещенка	0,613	1,257	1,470	1,197	2,288
ГК «Ukrlandfarming»					
П'ятифакторна модель Е. Альтмана	3,516	3,351	4,589	4,765	3,687
Модель Г. Спрінгейта	1,797	1,640	1,573	1,591	1,327
Модель О. Терещенка	8,783	8,197	7,432	6,153	5,276

Джерело: складено авторами на основі фінансової звітності підприємств [59, 60, 61, 62, 63].

**Таблиця К.1 – Показники оцінки фінансової безпеки ТОВ ФІРМА
«АСТАРТА-КИЇВ» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період					Критерії оптимізації	
	2019 рік	2020 рік	30.06. 2021 рік	2021 рік	30.06. 2022 рік		
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,480	0,500	0,462	0,499	0,504	0,50	↓
Коефіцієнт оборотності активів	1,680	1,810	0,967	2,030	1,027	3,00	↑
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,220	1,300	1,198	0,520	1,437	1,00	↓
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,230	2,290	2,178	3,150	1,989	1,00	↑
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,020	0,220	0,478	0,600	0,306	0,25	↑
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,390	1,020	1,671	1,890	1,086	1,00	↑
Коефіцієнт фінансової автономії	0,540	0,610	0,664	0,700	0,590	0,50	↑
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,700	0,830	0,859	0,880	0,738	1,00	↑
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,200	1,580	1,978	2,280	1,436	1,00	↑
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,150	-0,010	0,249	0,120	0,440	0,10	↑
Рентабельність діяльності	-6,621	13,772	27,921	34,410	18,424	0,10	↑
Рентабельність власного капіталу	-5,720	12,904	12,449	31,071	16,764	0,10	↑
Рентабельність активів	-4,384	10,521	8,269	21,597	9,883	0,10	↑
Коефіцієнт Бівера	0,210	0,230	-2,732	-0,110	-2,195	0,20	↑

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 59].

Продовження додатку К

**Таблиця К.2 – Показники оцінки фінансової безпеки ТОВ ФІРМА
ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період					Критерії оптимізації	
	2019 рік	2020 рік	30.06. 2021 рік	2021 рік	30.06. 2022 рік		
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,150	0,158	0,244	0,216	0,216	0,50	↓
Коефіцієнт оборотності активів	2,332	1,973	2,224	2,027	1,833	3,00	↑
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,525	1,336	3,434	3,638	3,897	1,00	↓
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,393	1,347	1,190	1,155	1,168	1,00	↑
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,877	0,789	0,472	0,469	0,465	0,25	↑
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,037	0,033	0,072	0,073	0,072	1,00	↑
Коефіцієнт фінансової автономії	0,328	0,306	0,270	0,241	0,248	0,50	↑
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,352	0,327	0,270	0,241	0,249	1,00	↑
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,488	0,441	0,369	0,318	0,330	1,00	↑
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,704	0,692	0,515	0,488	0,509	0,10	↑
Рентабельність діяльності	2,047	2,447	2,004	2,004	1,986	0,10	↑
Рентабельність власного капіталу	13,481	13,697	14,374	16,669	14,051	0,10	↑
Рентабельність активів	4,421	4,190	3,875	4,018	3,482	0,10	↑
Коефіцієнт Бівера	-1,422	-1,380	-1,271	-1,265	-1,316	0,20	↑

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 60].

Продовження додатку К

**Таблиця К.3 – Показники оцінки фінансової безпеки ТОВ СП
«Нібулон» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період					Критерії оптимізації	
	2019 рік	2020 рік	30.06. 2021 рік	2021 рік	30.06. 2022 рік		
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,049	0,000	0,058	0,052	0,062	0,50	↓
Коефіцієнт оборотності активів	3,062	3,274	1,871	2,027	1,897	3,00	↑
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	19,841	81,650	4,767	0,519	4,916	1,00	↓
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,805	0,498	0,811	0,702	0,744	1,00	↑
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,218	0,146	0,217	0,197	0,239	0,25	↑
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,010	0,036	0,014	0,001	0,001	1,00	↑
Коефіцієнт фінансової автономії	0,409	0,363	0,326	0,356	0,312	0,50	↑
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,708	0,477	0,496	0,490	0,474	1,00	↑
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,692	0,570	0,483	0,553	0,454	1,00	↑
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,870	-1,038	-0,292	-0,427	-0,431	0,10	↑
Рентабельність діяльності	4,909	6,874	3,170	3,170	2,113	0,10	↑
Рентабельність власного капіталу	11,185	14,458	7,444	9,498	5,024	0,10	↑
Рентабельність активів	5,980	7,095	2,425	3,381	1,568	0,10	↑
Коефіцієнт Бівера	-1,614	-1,488	-1,431	-1,500	1,447	0,20	↑

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 61].

Продовження додатку К

Таблиця К.4 – Показники оцінки фінансової безпеки ПРАТ «МХП» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.

Показник	Період					Критерії оптимізації	
	2019 рік	2020 рік	30.06. 2021 рік	2021 рік	30.06. 2022 рік		
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,180	0,131	0,189	0,183	0,193	0,50	↓
Коефіцієнт оборотності активів	3,130	3,342	1,939	2,095	1,965	3,00	↑
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	5,646	2,161	7,161	19,619	5,871	1,00	↓
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,820	0,513	0,826	0,717	0,759	1,00	↑
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,354	0,282	0,353	0,333	0,375	0,25	↑
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,133	0,159	0,137	0,124	0,124	1,00	↑
Коефіцієнт фінансової автономії	0,422	0,376	0,339	0,369	0,325	0,50	↑
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,696	0,465	0,484	0,478	0,462	1,00	↑
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,701	0,579	0,492	0,562	0,463	1,00	↑
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,670	-0,838	-0,092	-0,227	-0,231	0,10	↑
Рентабельність діяльності	5,032	6,997	3,293	3,293	2,236	0,10	↑
Рентабельність власного капіталу	10,471	6,962	5,067	10,133	4,560	0,10	↑
Рентабельність активів	13,490	10,609	6,343	12,685	5,708	0,10	↑
Коефіцієнт Бівера	5,833	4,053	2,568	5,135	2,311	0,20	↑

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 62].

Продовження додатку К

**Таблиця К.5 – Показники оцінки фінансової безпеки ГК
«Ukrlandfarming» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період					Критерії оптимізації	
	2019 рік	2020 рік	30.06. 2021 рік	2021 рік	30.06. 2022 рік		
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,780	0,703	0,271	0,216	0,244	0,50	↓
Коефіцієнт оборотності активів	65,176	67,695	2,469	65,176	2,222	3,00	↑
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	2,168	2,645	3,811	2,987	3,430	1,00	↓
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,574	2,791	1,321	4,137	1,189	1,00	↑
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,221	3,498	0,524	4,189	0,472	0,25	↑
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,462	0,879	0,080	0,819	0,072	1,00	↑
Коефіцієнт фінансової автономії	0,555	0,505	0,299	0,560	0,269	0,50	↑
Коефіцієнт фінансової стійкості	1,545	1,743	0,299	1,902	0,269	1,00	↑
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,864	0,882	0,410	0,890	0,369	1,00	↑
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,289	0,351	0,572	0,383	0,515	0,10	↑
Рентабельність діяльності	4,182	4,582	2,224	4,139	2,002	0,10	↑
Рентабельність власного капіталу	2,270	2,272	2,958	2,302	2,662	0,10	↑
Рентабельність активів	6,556	6,325	4,301	6,153	3,871	0,10	↑
Коефіцієнт Бівера	-1,579	-1,532	-1,410	-1,404	-1,461	0,20	↑

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 63].

Таблиця Л.1 – Безрозмірні значення індексів фінансової безпеки**ТОВ ФІРМА «АСТАРТА-КИЇВ» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період				
	2019 р.	2020 р.	30.06. 2021 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.
Коефіцієнт зносу основних засобів	1,040	1,000	1,076	1,001	0,992
Коефіцієнт оборотності активів	0,560	0,603	0,322	0,677	0,342
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,780	-0,300	-0,198	0,480	-0,437
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,230	2,290	2,178	3,150	1,989
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,080	0,880	1,914	2,400	1,226
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,390	1,020	1,671	1,890	1,086
Коефіцієнт фінансової автономії	1,080	1,220	1,328	1,400	1,179
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,700	0,830	0,859	0,880	0,738
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,200	1,580	1,978	2,280	1,436
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-1,500	-0,100	2,494	1,200	4,404
Рентабельність діяльності	-66,210	137,720	279,210	344,100	184,243
Рентабельність власного капіталу	-57,200	129,040	124,492	310,710	167,643
Рентабельність активів	-43,840	105,210	82,692	215,970	98,829
Коефіцієнт Бівера	1,050	1,150	-13,660	-0,550	-10,977

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 59].

Таблиця Л.2 – Безрозмірні значення індексів фінансової безпеки**ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період				
	2019 р.	2020 р.	30.06. 2021 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.
Коефіцієнт зносу основних засобів	1,701	1,683	1,511	1,567	1,568
Коефіцієнт оборотності активів	0,777	0,658	0,741	0,676	0,611
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	-0,525	-0,336	-2,434	-2,638	-2,897
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,393	1,347	1,190	1,155	1,168
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	3,509	3,156	1,888	1,877	1,860
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,037	0,033	0,072	0,073	0,072
Коефіцієнт фінансової автономії	0,656	0,612	0,539	0,482	0,497
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,352	0,327	0,270	0,241	0,249
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,488	0,441	0,369	0,318	0,330
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	7,043	6,922	5,153	4,883	5,090
Рентабельність діяльності	20,467	24,467	20,040	20,040	19,857
Рентабельність власного капіталу	134,813	136,966	143,744	166,690	140,514
Рентабельність активів	44,207	41,899	38,749	40,178	34,818
Коефіцієнт Бівера	-7,111	-6,902	-6,353	-6,323	-6,580

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 60].

Продовження додатку Л

**Таблиця Г.3 – Безрозмірні значення індексів фінансової безпеки
ТОВ СП «Нібулон» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період				
	2019 р.	2020 р.	30.06. 2021 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.
Коефіцієнт зносу основних засобів	1,902	2,000	1,884	1,896	1,875
Коефіцієнт оборотності активів	1,021	1,091	0,624	0,676	0,632
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	-18,945	-8,828	-3,767	0,481	-3,916
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,805	0,498	0,811	0,702	0,744
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,871	0,584	0,868	0,786	0,954
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,010	0,041	0,014	0,001	0,001
Коефіцієнт фінансової автономії	0,818	0,726	0,652	0,712	0,624
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,708	0,477	0,496	0,490	0,474
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,692	0,570	0,483	0,553	0,454
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-8,704	-10,378	-2,922	-4,266	-4,314
Рентабельність діяльності	49,092	68,745	31,695	31,695	21,130
Рентабельність власного капіталу	111,851	144,582	74,437	94,982	50,244
Рентабельність активів	59,802	70,948	24,251	33,814	15,682
Коефіцієнт Бівера	-8,072	-7,438	-7,155	-7,502	7,236

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 61].

**Таблиця Л.4 – Безрозмірні значення індексів фінансової безпеки
ПРАТ «МХП» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період				
	2019 р.	2020 р.	30.06. 2021 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.
Коефіцієнт зносу основних засобів	1,640	1,738	1,622	1,634	1,613
Коефіцієнт оборотності активів	1,043	1,114	0,646	0,698	0,655
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	-4,646	-1,161	-6,161	-18,619	-4,871
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,820	0,513	0,826	0,717	0,759
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,415	1,128	1,412	1,330	1,498
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,133	0,159	0,137	0,124	0,124
Коефіцієнт фінансової автономії	0,844	0,752	0,678	0,738	0,650
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,696	0,465	0,484	0,478	0,462
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,701	0,579	0,492	0,562	0,463
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-6,704	-8,378	-0,922	-2,266	-2,314
Рентабельність діяльності	50,322	69,975	32,925	32,925	22,360
Рентабельність власного капіталу	104,713	69,622	50,665	101,330	45,599
Рентабельність активів	134,900	106,089	63,425	126,850	57,083
Коефіцієнт Бівера	29,167	20,266	12,838	25,675	11,554

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 62].

Продовження додатку Л

Таблиця Л.5 – Безрозмірні значення індексів фінансової безпеки**ГК «Ukrlandfarming» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період				
	2019 р.	2020 р.	30.06. 2021 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,440	0,594	1,458	1,568	1,512
Коефіцієнт оборотності активів	21,725	22,565	0,823	21,725	0,741
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	-1,168	-1,645	-2,811	-1,987	-2,430
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,574	2,791	1,321	4,137	1,189
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	8,883	13,992	2,096	16,756	1,886
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,462	0,879	0,080	0,819	0,072
Коефіцієнт фінансової автономії	1,111	1,010	0,598	1,120	0,539
Коефіцієнт фінансової стійкості	1,545	1,743	0,299	1,902	0,269
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,864	0,882	0,410	0,890	0,369
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	2,890	3,510	5,720	3,830	5,148
Рентабельність діяльності	41,817	45,817	22,245	41,390	20,020
Рентабельність власного капіталу	22,698	22,720	29,580	23,017	26,622
Рентабельність активів	65,557	63,249	43,011	61,528	38,710
Коефіцієнт Бівера	-7,893	-7,661	-7,052	-7,019	-7,304

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 63].

**Таблиця М.1 – Інтегральний рівень фінансової безпеки ТОВ ФІРМА
«АСТАРТА-КИЇВ» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період				
	2019 р.	2020 р.	30.06. 2021 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,693	0,670	0,702	0,670	0,666
Коефіцієнт оборотності активів	0,580	0,582	0,462	0,584	0,254
Співвідношення КЗ та ДЗ	0,603	0,241	0,231	0,347	0,151
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,768	0,773	0,762	0,789	0,685
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,483	0,628	0,687	0,726	0,483
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,397	0,643	0,671	0,678	0,578
Коефіцієнт фінансової автономії	0,753	0,673	0,713	0,783	0,689
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,664	0,678	0,679	0,680	0,602
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,748	0,750	0,752	0,753	0,710
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,198	0,318	0,874	0,748	0,852
Рентабельність діяльності	0,039	0,824	0,876	0,921	0,901
Рентабельність власного капіталу	0,026	0,867	0,858	0,978	0,898
Рентабельність активів	0,208	0,801	0,663	0,886	0,678
Коефіцієнт Бівера	0,653	0,612	0,089	0,183	0,098
Узагальнена функція Харрінгтона	0,487	0,647	0,644	0,695	0,589

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 59].

**Таблиця М.2 – Інтегральний рівень фінансової безпеки ТОВ
«КЕРНЕЛ-ТРЕЙД» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період				
	2019 р.	2020 р.	30.06. 2021 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,623	0,619	0,605	0,609	0,610
Коефіцієнт оборотності активів	0,586	0,582	0,619	0,604	0,573
Співвідношення КЗ та ДЗ	0,102	0,103	0,078	0,063	0,051
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,598	0,573	0,562	0,559	0,565
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,698	0,678	0,637	0,636	0,635
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,297	0,283	0,371	0,373	0,375
Коефіцієнт фінансової автономії	0,493	0,473	0,462	0,553	0,449
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,574	0,568	0,561	0,658	0,560
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,534	0,521	0,512	0,606	0,505
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,898	0,893	0,874	0,968	0,782
Рентабельність діяльності	0,958	0,960	0,975	0,976	0,667
Рентабельність власного капіталу	0,977	0,979	0,995	0,996	0,917
Рентабельність активів	0,967	0,969	0,985	0,986	0,734
Коефіцієнт Бівера	0,028	0,035	0,040	0,041	0,038
Узагальнена функція Харрінгтона	0,595	0,588	0,591	0,616	0,533

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 60].

Продовження додатку М

**Таблиця М.3 – Інтегральний рівень фінансової безпеки ТОВ СП
«Нібулон» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період				
	2019 р.	2020 р.	30.06. 2021 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,534	0,530	0,516	0,778	0,521
Коефіцієнт оборотності активів	0,489	0,485	0,522	0,731	0,476
Співвідношення КЗ та ДЗ	0,018	0,005	0,104	0,171	0,098
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,583	0,558	0,547	0,624	0,540
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,696	0,656	0,625	0,708	0,603
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,052	0,063	0,052	0,003	0,003
Коефіцієнт фінансової автономії	0,589	0,416	0,576	0,687	0,413
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,564	0,462	0,589	0,787	0,416
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,598	0,564	0,619	0,837	0,508
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,023	0,012	0,347	0,201	0,098
Рентабельність діяльності	0,876	0,654	0,954	0,967	0,589
Рентабельність власного капіталу	0,978	0,998	0,901	0,916	0,876
Рентабельність активів	0,964	0,871	0,913	0,978	0,900
Коефіцієнт Бівера	0,037	0,034	0,078	0,056	0,059
Узагальнена функція Харрінгтона	0,500	0,451	0,525	0,603	0,436

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 61].

**Таблиця М.4 – Інтегральний рівень фінансової безпеки ПРАТ «МХП» за
період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період				
	2019 р.	2020 р.	30.06. 2021 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,543	0,539	0,538	0,797	0,530
Коефіцієнт оборотності активів	0,498	0,494	0,544	0,750	0,485
Співвідношення КЗ та ДЗ	0,027	0,014	0,126	0,190	0,107
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,592	0,567	0,569	0,643	0,549
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,705	0,665	0,647	0,719	0,612
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,061	0,072	0,074	0,022	0,012
Коефіцієнт фінансової автономії	0,598	0,425	0,598	0,756	0,422
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,573	0,471	0,611	0,816	0,425
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,607	0,573	0,641	0,866	0,517
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,032	0,021	0,369	0,230	0,107
Рентабельність діяльності	0,885	0,663	0,976	0,997	0,598
Рентабельність власного капіталу	0,987	1,007	0,923	1,046	0,885
Рентабельність активів	0,973	0,880	0,935	1,008	0,909
Коефіцієнт Бівера	0,078	0,085	0,062	0,070	0,088
Узагальнена функція Харрінгтона	0,511	0,463	0,544	0,636	0,446

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 62].

Продовження додатку М

**Таблиця М.5 – Інтегральний рівень фінансової безпеки ГК
«Ukrlandfarming» за період 2019 р. – 30 червня 2022 р.**

Показник	Період				
	2019 р.	2020 р.	30.06. 2021 р.	2021 р.	30.06. 2022 р.
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,760	0,749	0,611	0,779	0,611
Коефіцієнт оборотності активів	0,715	0,704	0,625	0,773	0,574
Співвідношення КЗ та ДЗ	0,124	0,125	0,079	0,081	0,051
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,730	0,693	0,568	0,715	0,566
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,852	0,820	0,643	0,813	0,636
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,362	0,342	0,375	0,477	0,375
Коефіцієнт фінансової автономії	0,601	0,572	0,467	0,579	0,449
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,700	0,687	0,567	0,714	0,561
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,651	0,630	0,517	0,647	0,505
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,997	0,991	0,970	0,963	0,968
Рентабельність діяльності	0,948	0,950	0,966	0,967	0,816
Рентабельність власного капіталу	0,967	0,969	0,985	0,986	0,987
Рентабельність активів	0,988	0,990	0,984	0,984	0,927
Коефіцієнт Бівера	0,031	0,039	0,044	0,046	0,042
Узагальнена функція Харрінгтона	0,673	0,662	0,600	0,680	0,576

Джерело: складено авторами на основі джерел [37, 63].